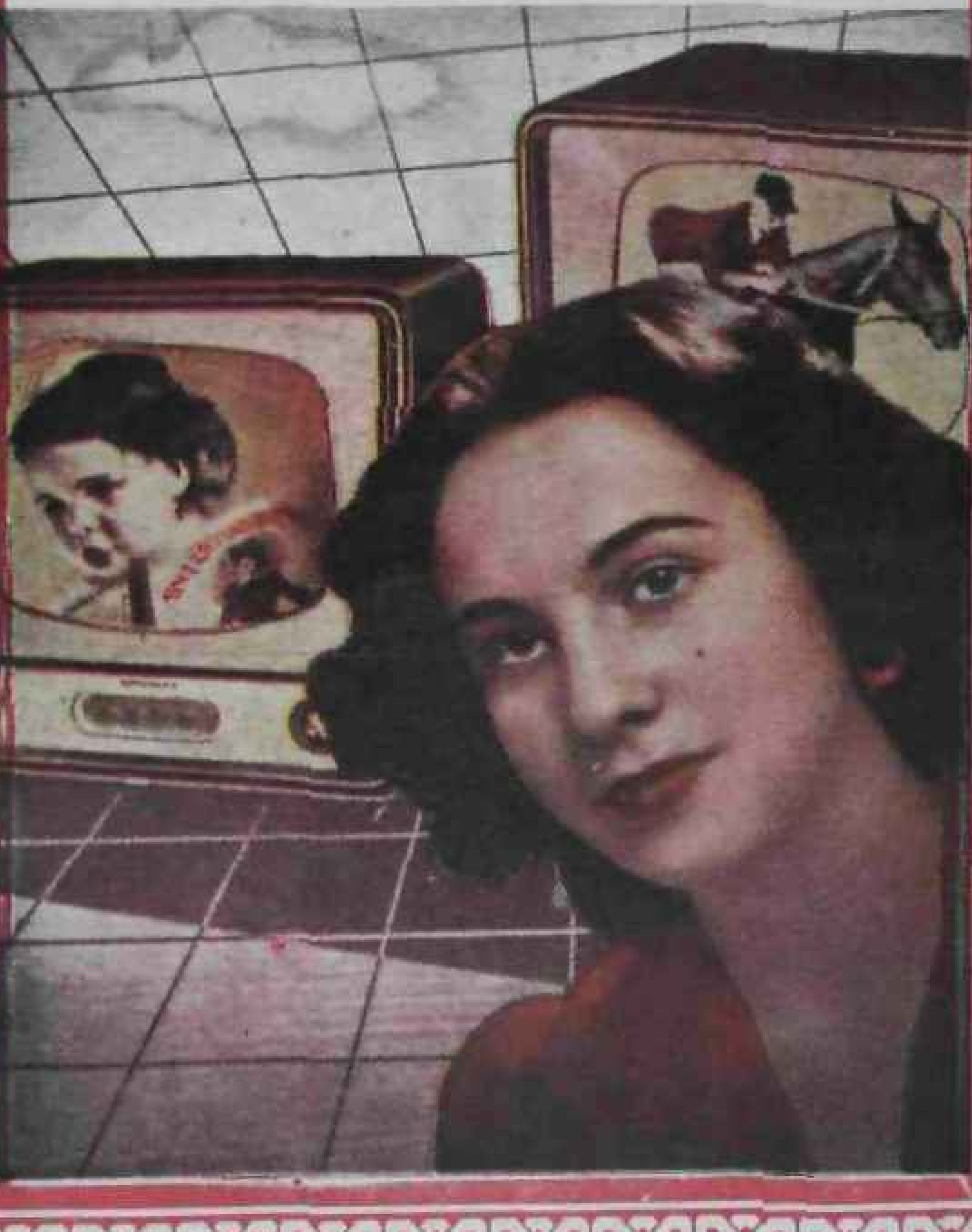
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene : 2, Cilt : V, Sayı : 81

Rüzgârlı Sok. Ovehan

Kat : 3 Daire : 7

P.K.582 — Ankara

Tel: 15221 (Başyazar)

18992 (Yazı işleri ve Hare)

Fiatı: 60 Kuruş

İmtiyaz Sahibi :

Metin TOKER

*

Umumi Neşriyat Müdürü :

Cüneyt ARCAYÜREK

*

Bu nüshada yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul Müdür :

Yusuf Ziya ADEMHAN

*

Teknik Sekreter :

M. Nevzat ÜNLÜ

*

Ressam :

İzzet ÇETİN

*

Karikatür :

TURHAN

*

Fotoğraf t

ASSOCIATED PRESS — Hüseyin EZER

*

Klişe :

Doğan klişe ATÖLYESİ

*

Abone Şartlan

3 aylık (12 nüsha) : 6 lira
6 aylık (25 nüsha) : 12 lira
1 senelik (52 nüsha) : 24 lira

*

İlân Şartları :

4 renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 lira

Kapak içi 300 lira metin sayfaları Santimi 4 lira

*

Dizildiği ve basıldığı yer :

Yeni Matbaa — Ankara

Kapak resmimiz

Ayten Aygen

Haftanın zarif kadını

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Bundan uzun, uzun seneler evvel şimdi üzerinde bizim yaşadığımız topraklara çok yakın bir memlekette, Yunanistanda, Atinalı Timon diye anılan bir adam insanların vefasızlığının ıstırabım çekiyordu. Eğer tarih tekerrürden ibaret bulunmasaydı, yahut âdemoğlu geçmişten ders alabilseydi o grimden bu yana akan yirmi beş asrın sonunda Aydınlı Adnan Menderes yüreğinin en derin yerinde aynı acıyı duymazdı. İnsanların vefasızlığı... Buna daha ziyade, methçilerin sadakatsizliği demek lâzımdır. İyi günlerin dostları, talih yıldızı kararmaya görsün, ağızlarındaki dile veya ellerindeki kaleme öylesine başka şarkılar söyletirler ki şaşmamak kimsenin haddi değildir. Eğer Atinalı Timon ikbal saatlerinde okunan mersiyelere kulak vermeseydi, eğer kendisini o mersiyelerin aynasında seyretmek ve sonra da hakikaten öyle olduğuna inanmak zevkine kapılsaydı dönen talihiyle beraber dönen tefsirler onu üzse hile yaratamazdı. Hattâ, mukavemet etmesini bilseydi talihi de ihtimal ki dönmezdi.. Zira insanlar, kaderlerini çok zaman bizzat çizerler. Bir yıldızın parlaması veya kararması ekseriya o yıldızın sahibinin sevapları ve günahları ile ayarlanır.

Ama Atinalı Timona kabahat bulmaya ne hakkımız var? Yirmi beş asrın gerisinde kalan Timon ibretini hangi hadiseden alacak, kimin akıbeti ona ders olacaktı? Yirmi beş asrı müteakip aynı iktidarı, aynı şahısları veya yakınım elinde tutanlar tarihin sayfaları içine gömülmüş bunca Atinalı Timondan kendilerine bir hisse çıkaramadıktan sonra.

Şunun şurasında kaç ay oldu ki... Amerikalıların, Türkiye Başbakanını görünce "Allahım, bize neden bu çapta bir devlet adamı nasip etmedin" diye ağlaştıklarını yazacak kadar ölçüyü kaçıranlar bugün gazetelerinin aynı sütunlarında ne kadar da ihtiyatlı bir lisan kullanıyorlar. Adnan Menderes artık "kısmen iyi imtihanlardan geçmiş bir şahsiyet" tir. Hani bir Adnan Menderes vardı: Nobel barış mükâfatı için en kuvvetli namzetti, dünyanın 1 numaralı devlet adamıydı. Şimdi o "Yeni bir Türkiye kurmak işinde baş mimar olabilmek istidadını bir aralık belirten Adnan Menderes" tir... Bir zamanlar senelerin değil, ancak asırların yetiştirdiği bir dâhi olarak başbakanı tasvir eden kalemler şunları yazıyor: "Adnan Menderes yolunu şaşırdı; esas prensiplerden şahıslara, zümrelere, bölgelere tavizler vermenin kestirme bir başarı yolu olduğunu sandı". Bu kalemlere göre Demokrat Partinin Genel Başkanı "ideal kıymetlere değil, yem torbalarına dayanan bir sistem" kurmuştu.

O torbaların dibi görünmeye başlayınca, ağızlar nasıl değişiverdi, farkında mısınız? Adnan Menderesin her hareketinde, her sözünde bir kehanet bulmak için çırpınanlar şimdi başkalarına yaranmak maksadiyle nasıl da gayret sarf ediyorlar! Hatalı olduğunu bugün söyledikleri yolda "kısmen iyi imtihanlardan geçmiş şahsiyet" i ne kadar hararetle desteklemişler, itmişler, teşvik etmişlerdi. Onun hoşuna gitmek için İstikbale ait pırıl pırıl manzaralar çizmekle birbirleriyle yarışmışlardı. Yolun iyi olmadığını söyliyenlere mütemadiyen saldırmışlardı. O kadar ki islerinden, Hüseyin Cahid Yalçını "tevkif edilmek suretiyle yabancılar nazarında milli itibarımızı zedeliyor" diye suçlandıranlar çıkmıştı. Şimdi aynı kalemler, o zaman bu gidişle karşılaşacağımız akıbeti görenlerin belirtmiş oldukları manzarayı - ki bu manzarayı belirtenlere karamsar, müfteri, muhteris, kıskanç, gafil, v.s.. v.s» demişlerdi • aynen çizmektedirler. Adnan Menderes idaresindeki Türkiye bütün itibarım kaydetmiştir, borçları gırtlağına gelmiştir, batağın içindedir, demokrasi yolunda her gün gerilemektedir.

Evet, uç bir şey, yem torbalarının hakikaten dibinin göründüğünü bundan daha iyi ispat edemezdi. Torbalarda kalan son artıkları yutmakla meşgul olanlar da, artıklar bitince ötekilere katılmakta gecikmiyecekler ve Adnan Menderesi yapayalnız bırakacaklardır. Bir muayyen şekilde davranışın, bir muayyen sonu olur.

*

Bilir misiniz Cumhuriyet gazetesinin, D. P. icraatım en ziyade desteklediği sıralarda dahi liderin sempatik görünmemesinin sebebi nedir? Başyazarın "hiç bir gün kendisi baklanda mültefit yazı yazmaması"... Ölçüsüz methiyelere alışanların ölçülü methiyeleri bile beğenmemelerinden daha tabii ne olabilir ki? En terbiyeli, en nazik ve samimi tenkidlerin makbule geçeceği düşünülebilir mi? Eğer güdülen politikada dehanın kıvılcımını, senelerin değil asırların güç yetiştirdiği mümtaz şahsiyetlerin parmak izini bulmazsanız bütün şimşekleri üzerinize çektiğinizin resmidir. Hele ikaz etmek, hele sizce doğru olan yolu göstermeye çabalamak.. Aman, ne cüret!

Yarabbi, elinde bir gün iktidarı tutacak olanların hafızasından yirmi beş asrı dolduran Atinalı Timonların hatırasını silme..

Saygılarımızla

AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

D. P.

Bir çare peşinde...

Haftanın başından beri Çankaya köşkünde, bilhassa öğle yemekleri kalabalık oluyordu. Misafirler saat yarım civarında bazan taksilerle, bazan kırmızı plakalı köşk arabalariyle geliyorlar, üçe doğru şehre dönüyorlardı. İkram edilen yemeklerde bir fevkalâdelik yoktu. Zira ziyafet verilmiyordu. Sadece Cumhurbaşkanı Celâl Bayar milletvekillerini peyderpey davet ediyordu. Bu davetlerin akşam yemeklerine olduğu da vakiydi. Fakat o zaman sofraya daha samimî bir hava hakim bulunuyor, hasbıhal daha uzun sürüyordu. Milletvekilleri beşer altışar kişilik gruplar halinde çağırılıyorlardı.

Cumhurbaşkanları kışın ortasında Türkiye Büyük Millet Meclisi âzalarına toplu halde çaylar verirler. Bu, eski bir âdettir. Fakat o çaylarla bahis mevzuu davetler arasında mühim farklar vardı. Evvelâ sofra fazla kalabalık olmuyor, birbirleriyle kafa dengi milletvekilleri beraberce çağırılıyorlardı. Sonra, yemek tamamiyle hususi bir mahiyet taşıyordu. Nihayet davetliler sadece ve sadece Demokrat Parti mensupları arasından seçiliyordu. Tabir caizse Cumhurbaşkanı Celâl Bayar D. P. Meclis grubunun nabzını yokluyordu. Kendilerine sualler soruyor, vaziyetin nasıl inkişaf edeceği hususu görüşülüyor, partinin politikasının ne olması gerektiği konuşuluyordu. Milletvekillerinin çoğu dertliydi. Cumhurbaşkanına endişe, üzüntü ve tenkidlerini anlatıyorlardı. Celâl Bayar banları dikkatli görünen bir tavırla dinliyordu. Teni kurulacak Hürriyet Partisinin iktidara çok zarar vereceği hususu milletvekilleri arasında saklanmıyor, vaziyeti bu hale getiren hadiseler üzerinde duruluyordu. Pek çok milletvekili iş başındaki hükümetin bir sürü hata yaptığını belirtiyor, Genel İdare Kurulunun da buna karşı hareketsiz kalmasını tenkid ediyor, önlenebilecek bir takım huzursuzlukların serbestçe gelişmesine müsaade olunduğunu söylüyordu. Küçük küçük meseleler, bazı şahısların her ne pahasına olursa olsun tutulması yüzünden büyümüş, büyümüş, büyümüş, tedbir alınmakta gecikilmiş, huzursuzluk reaksiyon haline getirilmişti.

Cumhurbaşkanı Celâl Bayar bu haftanın başında Pazar günü, Demokrat Partinin Genel İdare Kurulunu da Çankaya köşkünde toplantıya davet etti. Toplantıya başkanlık eden Prof. Fuad Köprülüydü. Genel İdare Kurulu vaziyeti düzeltmek için çareler aradı. Genel Başkan Adnan Menderesin Ankarada bulunmaması müzakerelerin havasını değiştiriyor, tenkid sesleri onun yokluğunda daha kuvvetli olarak yükseliyordu. Toplantıya Dr. Mükerrem Sarol da katılmadı. Zaten başbakanın bu en yakın ideal arkadaşı, Menderesin hazır bulunmadığı celselere iştirak etmemeyi tercih ediyordu. Zira Genel İdare Kurulunun diğer azaları sabık Devlet Bakanına hiç de iyi muamele etmiyorlardı. Pek çok kimse, vaziyetin bu hale gelmesinde başlıca müsebbip olarak onu görüyor, onun hâlâ birinci plânda tutunmaya çalışmasında veya birinci plânda tutulmaya çalışılmasında taktik hatası buluyordu. Eğer parti yeni bir yola sapacaksa, evvelâ böyle manilerin ortadan kaldırılması gerektiği kanaati bizzat Genel İdare Kurulunun bazı azalarına hâkimdi.

Çankaya köşkünde Genel İdare Kurulu azaları Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından da kabul edildiler. Celal Bayar kendilerine vaziyetin bu hale gelmesindeki sebepleri görüşüne göre sert bir şekilde ifade etti. Hiddet ve şiddet politikası bu meyvaları vermişti. Hükümetin icraatı, açıkça tenkid edildi. Anlaşılıyordu ki Çankaya köşkünde ispat hakkına taraftar, ıskat hakkına aleyhtar kimseler vardı. Genel İdare Kurulunun ekseriyeti de aynı şekilde düşünüyordu. Hattâ ıskat hakkı dolayısıyla Tevfik İleri'yi oklarına hedef yapan ve kabahati ona yükleyen D. P. yüksek kademeleri bile mevcuttu!

Tehlike çanlarının sesi duyulmaya başlamıştı.

Çatırdayan bina

Demokrat Partinin resmi organları - Zafer, Devlet radyosu, v. s.- gerçi Belediye seçimlerini iktidarın büyük zaferi olarak ilân ediyorlardı

Devletimizin 3 büyüğü

Şerefinize !

Müjde

Tanınmış sinir mütehassısı Prof. Dr. İhsan Şükrü Aksel Cumhuriyet gazetesinde yazdığı bir yazıda son derece mühim bir tıbbi keşiften bahsetmektedir. Fransada Largactil, Almanyada Megafen adını taşıyan bu ilâcın "en ziyade taşkınlık ve coşkunlukla seyreden mani nöbetlerinde İyi neticeler verdiği tesbit edilmiştir." Aksel yazısında ilâca ait üç müşahededen bahsetmektedir. Sinir mütehassısının bildirdiğine göre müşahedelerden üçüncüsü "siyasi bir mücadeleye aittir."

Bu müşahedeyi Aksel şöyle anlatmaktadır:

"Siyasi bir mevkii idare eden bir şahıs rakiplerinin şiddetli tenkidlerine maruz kalıyor, bu mücadeleye artık sükûnetle devam edemiyeceğini ve kendi mevkiini sarsacak tarzda mukabeleye girişeceğini, bunun ise idari bakımdan zararlı olabileceğini düşünen siyasi şahıs, hekiminden bir çare bulmasını istiyor; aynı hekim kendisine muayyen bir tarzda Largactil almasını tavsiye ediyor; heyecanı ve coşkunluğu geçen zat, mücadeleyi sükûnetle geçiştiriyor ve muvaffak oluyor.."

Doktor, bahis mevzuu siyaset adamının ismini açıklamamaktadır.

TÜRK SESİ SKANDALI

Niçin Meclis Tahkikatı Açılmadı ?

Mensup olduğumuz batı aleminde, pek az memleketin siyaset ve basın sahasında eşi emsaline rastlanacak bir skandal ile karşı karşıya bulunuyoruz. Bir Bakan tam 11 ay müddetle bakanlığını alakadar eden bir durumunu umumi efkârdan saklamış, hattâ umumi efkâra bunun aksini bildirmiş ve vazifesine devam etmiştir. Bu zat basın işlerini tedvire memur sabık Devlet Bakanı Dr. Mükerrem Saroldur. Fakat aynı batı âleminde eşi emsaline hiç, ama hiç rastlanmamış hâdise böyle bir skandal ortaya çıktıktan sonra en ufak bir resmî tahkikata dahi lüzum görülmemesidir. Şu ana kadar, bizzat Başbakan Adnan Menderesin hâdiseden tamamiyle haberdar bulunduğu gazetelere akseden birkaç beyanatından anlaşıldığı halde, "Türk Sesi meselesi" Demokrat Parti iktidarı tarafından ele alınmış değildir. Halbuki demokratik bir rejimde Meclis Tahkikatı müessesesi işte bu gibi hallerde işler, ona bu gibi hallerde baş vurulur.

Hâdise herkesin malûmudur. Akis mecmuası bundan bir sene evvel garip bir vaziyeti halkın gözleri önüne sermiş, basın işlerini tedvire memur Devlet Bakanının aynı zamanda gazete sahihi bulunduğuna dikkati çekerek böyle bir halin demokratik usullerle bağdaşamıyacağını belirtmişti. Hakikaten Dr. Mükerrem Sarol basın islerini tedvire memur Devlet Bakanı sıfatiyle gazete sahiplerini alâkalandıran meselelerde söz sahibi bulunuyor, fakat aynı zamanda gazete sahibi vasfını muhafaza ediyordu. Türk Sesi gazetesinin sahibi icap ettiği zaman Dr. Mükerrem Sarola başvuracak ve bazı taleplerde bulunacaktı. Ama Türk Sesi gazetesinin sahibi bizzat Dr Mükerrem Saroldu. Yani Türk Sesi gazetesi sahibi Dr. Mükerrem Sarol, Devlet Bakanı Dr. Mükerrem Sarola baş vurmak durumundaydı. Devlet Bakam Dr. Mükerrem Sarol Türk Sesi gazetesi sahibi Dr. Mükerrem Sarolun işini yapacaktı.

Akis'in ortaya attığı, bir fikirden ve bir tezden ibaretti. Uygun görülebileceği gibi aksi de savunulabilirdi. Aksi savunulmadı. Buna mukabil Dr. Mükerrem Sarol 11 Kasım 1954 tarihinde gazetesini başkasına devrettiğini bildirdi. Halbuki bir ay önce ortaya çıkan bir mukavelenameden anlaşılmıştır ki 11 Kasım 1954 tarihinde Dr. Mükerrem Sarol gazetesini devretmemiş, Türk Sesinin imtiyaz sahipliğini birisine vererek onunla ortaklık kurmuştur. Yani 11 Kasım 1954 ten Dr. Sarolun bakanlıktan istifası tarihi olan 12 Ekim 1955 e kadar geçen 11 ay zarfında Devlet Bakanlığında Devlet Bakanının ortağının işleri görülmüştür.

Hakikati gizlemek için tedbirler

Eğer bu durum umumi efkârdan dikkatle gizlenmemiş olsaydı, hareket gene insanlar arasında yerleşmiş manevi prensiplere o kadar' aykırı sayılmayabilirdi. Ama ortaya çıkan mukaveleden, neşriyatının bizzat Dr. Sarolun tasvibiyle yapıldığı anlaşılan Türk Sesi gazetesinde, ortaklığın kurulmasından sadece altı gün sonra - ortaklık 10 Kasımda kurulmuştur - bir yazı çıkmıştır. Bu yazıda Dr. Mükerrem Sarolun gazeteyle hiç bir alâkasının kalmadığı, kendisinin gazetenin sahibi olmadığı bildirilmektedir. Gazetede şöyle denilmektedir: "Gazete Mükerrem Sarolun değildir; sadece kendisine, bağlı olduğu hükümete

Dr. Mükerrem Sarol

ve rejime dost bir sıfatın dışında hususi- madde ve mana mülkiyeti olarak hiç bir isnat dolandırıcılığına İmkân veremez." Halbuki bu yazının heşredildiği gün Dr. Mükerrem Sarol madde mülkiyeti olarak Türk Sesi'nin yapacağı kârın üçte birine sahip bulunuyor, mâna mülkiyeti olarak gazetenin neşriyatını kontrol ediyordu. Fakat anlaşılmaktadır ki bu hakikat umumî efkârdan ve belki de hükümetten gizlenmek isteniyordu. Türk Sesi bu işte o kadar ileri gitmiştir ki 21 Kasım tarihli nüshasında "bu gazetenin Mükerrem Sarola kiralanacak sütunu yoktur" diye ilân etmiştir.

11 ayda neler oldu

Bu 11 ayın ilk 9 ayında Dr. Mükerrem Sarol hükümetin basın işlerini tam selâhiyetle tedvir etmiştir. Bilhassa kâğıt tahsisleri onun elinden geçmiştir, İzmit Kâğıt Fabrikası İşletmeler Bakanlığından alınmış ve Devlet Bakanlığına bağlanmıştır. İthal edilen kâğıdın tevzii işiyle de bizzat Dr. Mükerrem Sarol meşgul olmuştur. Bundan başka gazeteleri mali bakımdan alâkalandıran bir çok hususta müracaatlar ona yapılmıştır. Bu arada Türk Sesi gazetesine ait muamelât da Sarolun yetkili ellerine tevdi kılınmıştır. Halbuki şimdi ortaya çıkmıştır ki bu sırada Devlet Bakanı müracaatlarını karşıladığı Türk Sesi gazetesinin ortakları arasındaydı, bunu umumi efkârdan gizlemişti, gazetenin kârının üçte biri ona aitti; Böyle bir skandalin pek az memlekette görülebileceğini söylemek katiyyen mübalâğa sayılamaz.

Peki, hangi tahkikat ?

Demokrasimizin camdan bir köşk olduğu iddiası sık sık ortaya atılıyor. Başbakan, basının murakabe hakkının mevcut bulunduğunu söylüyor ve hakaret etmeden yapılan isnatların hakikate uyup uymadığının mahkemelerce tetkik olunabileceğini bildiriyor. Ama basının vazifesi hakikate uyan isnatlarda bulunmaksa, iktidarın vazifesi hakikat olduğu anlaşılan isnatlar hakkında tahkikat açmak değil de, nedir lütfen söyler misiniz? İşte mukavelename, işte Türk Sesi gazeteleri.. Bugüne kadar ne yapılmıştır? Yoksa basının murakabe vazifesinin bir hadiseyi gözler önüne sermekten ibaret olduğu mu sanılıyor? Basın bu işi, hükümete yardım etmek maksadiyle üzerine almıştır. Tef çalmak için değil..

Hiç kimseyi bir suiistimalle, kanunsuz hareketle itham etmiyoruz. Fakat Türk Sesi gazetesinin 11 aylık hesaplarına derhal el konmalı - ve bir Meclis tahkikatı açılmalıdır. Tahkikat, insanlar arasında yerleşmiş manevi prensiplere aykırı bir durumun yanında bir takım suistimalin veya kanunsuzluğun bulunduğunu gösterirse Dr. Mükerrem Sarolun Divan-ı Aliye verilmesi tabiî olacaktır. Bilhassa bu 11 ay içinde Devlet Bakanı Dr. Mükerrem Sarolun ortağı bulunduğu gazeteye ne miktar kâğıt tahsis ettiğinin tahkikat sonunda açıklanması lâzımdır. Ayrıca aynı müddet zarfında Türk Sesi gazetesine ne miktar malzeme ve makine lisansı verilmiştir? Bunların yanında öteki gazetelerin tirajları nedir, aldıkları kâğıt miktarı ne? Nihayet Dr. Mükerrem Sarolun mutlaka ve mutlaka bir mal beyanına mecbur edilmesine, umumi efkarın tatmin olması için şiddette ihtiyaç vardır.

Gönül isterdi ki böyle bir skandal karşısında Meclis tahkikatı talebi, hadiselerin tamamiyle aydınlanması için bizzat iktidarın içinden gelmiş bulunsun. Ama madem ki gelmemiştir, artık muhalefet vazifesini yapmalıdır.

ama neticelerin delâlet ettiği mana Demokrat Parti erkanının dahi gözünden kaçmıyordu. En nikbin olanlar kanaatlerini şöyle ifade ediyorlardı:

"—Biz tuşla kazanacağımızı sanıyorduk, hükmen kazandık.."

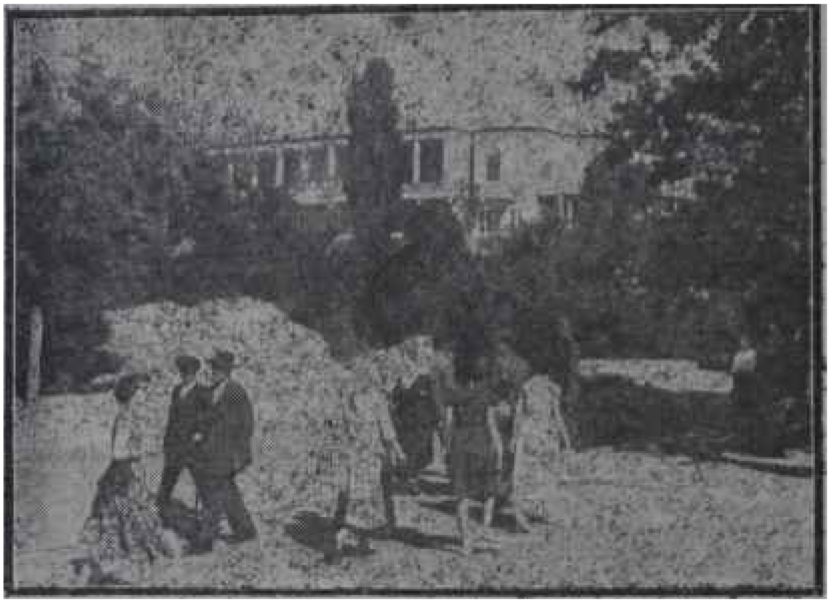
"Hükmen kazandık" lafı bu sözü kullanan zatın güreş terimleri hakkında fazla malûmata sahip bulunmamasındandı. Yoksa söylemek istediği, Demokrat Partinin sayı hesabıyla kazandığıydı. Sayı hesabıyla galibiyetlerin son derece kolaylıkla sayı hesabıyla mağlubiyet ha---- alabileceği kimsenin meçhulü değildi. Üstelik Demokrat Parti, Belediye seçimlerinde tasavvur olunabilecek en zayıf rakiple güreşmiş ve öteki pehlivanlar müsabakaya katılmamışlardı. Milletin ise bunu fırsat itihaz ederek Demokrat Partiye ademi itimat beyan ettiği ortadaydı.

Nitekim Amerikalılar da aynı neticeye vasıl olmuşlar ve meşhur Ne w York Herald Tribune bunu, Türk milletinin demokratik rejime bağlı kaldığının delili saymıştı. Tabii sadece bu ibare bile Demokrat Partinin rejimden uzaklaştığını veya hiç olmazsa bu rejimin şampiyonu olmak vasfını keybettiğini ifade ediyordu. Belediye seçimleri neticesinin milletimiz hesabına yurdun dışında da çok iyi karşılandığı anlaşılıyordu. '

Bütün bunlardan yükselen çatırdı sesi karşısında, kulakları tıkamak imkânsızdı. O bakımdan bir iki haftadan beri Demokrat Partinin bazı yüksek kademelerinde gemiyi tamamile batmaktan kurtarmak gayreti sezilmeye başlamıştı. Ancak bunun yolları hakında henüz kesin bir karar verilmemişti. Evet, hakikat artık

Prof. Fuad Köprülü
Bekleyen adam

Çankaya köşkü
Sofracının işi arttı

anlaşılmıştı. İşer İyi gitmiyordu. Yolun sonu, Demokrat Partinin ilk umumi seçimlerde iktidarı kaybetmeziydi. Kaybedecekti. Bunu önlemek, partiyi yeniden "milletin sevgili partisi" haline getirmek lâzımdı. Ancak* ne yapılmalıydı? İşte burada, iki fikir beliriyordu.

Radikaller ve İdarei maslahatçılar

Hemen herkes ispatçıların akıbetinin Demokrat Partinin elinde olduğunu görüyordu. Eğer Demokrat Parti kendisini derleyip toplarsa Hürriyet Partisinin sebebi hikmeti ortadan kalkacaktı. Fakat derlenip toparlanılmazsa parti, suyu çekilen limon haline gelecek ve bütün hayatiyet unsurları ispatçılara katılacaktı. Durum öylesine kritikti ki yeni bir seçime gidilmeden iktidarın el değiştirmesi ihtimali bile mevcuttu. Demokrat Parti gurubunun ekseriyeti Hürriyet Partisine geçtiği gün bir Demokrat hükümetin mecliste itimat almasına imkân kalmazdı. İşte bu noktadır ki, derde derman arayanları iki büyük kısma bölüyordu. Kısa görüşlüler tatmin edilmesi gereken hedef olarak D. P. Meclis gurubunu alıyorlardı. Radikaller için mühim olan ise umumi efkârdı.

Geçen hafta içinde, milletvekillerinin klübü olan Anadolu klübünde iki cümle revaçtaydı: "Bir şans daha verelim" ve "Artık kesip atmalıya". Bu iki cümle iki ana fikrin ifadesiydi. Demokrat Partinin en yüksek kademeleri dahi münakaşalarını kesin bir neticeye bağlamamışlardı. Münakaşa ve müzakereler hükümet başkanlığı etrafında dönüyordu.

Bir kısım kimselere göre Meclis gurubunu, Adnan Menderesi muhafaza etmekle tatmin mümkündü. Ortada, cerahatli hale gelmiş yaralar vardı. Bunlara Menderes bir neşter attı mı, her şey temizlenebilirdi. Bir defa kimseyi memnun etmesine imkân bulunmayan, üstelik pratik hiç bir faydası olmayan ıskat hakkı meselesi tedavülden kaldırılırdı. Buna mukabil hükümet bizzat ispat hakkının özünü gerçekleştiren Ur tasarı getirir ve bunu Meclisten geçirirdi. Bir takım şahıslar Başbakanın etrafından uzaklaştırılır, bunların içinde Genel İdare Kuruluna kadar yükselmişler mevcutsa onların ayağı oradan kaydırılırdı. Dedikodu mevzuu olan hadiseler Meclise getirilir, orada aydınlatılır, suçlular varsa cezalandırılırdı. Guruba karşı hiddet ve şiddet gösterilerinden vaz geçilir, hava yumuşatılır, kısaca fırtına zararsızca atlatılırdı. Bir kere tehlikeli dalgalar bertaraf edildi mi, bulutlar sıyrıldı mı Allah kerimdi. Ondan sonra iktidarın 1958 de de hangi yollardan muhafaza olunabileceği hususu düşünülür, serin kanlılıkla bir plân yapılabilirdi. Böyle düşünenler daha ziyade Partinin bugünkü sevk ve idaresi mesuliyetini paylaşanlardı. Fakat pek kısa görüşle hareket ettiklerine şüphe yoktu.

Ötekiler daha realist düşünüyorlardı. Meclis grubunu bir müstakil unsur saymanın imkânı yoktu. Grup, memleketteki temayülleri aksettiriyordu. Mühim olan umumî efkârdı. Umumî efkâr tatmin edilmedikçe her tedbir muvakkat olmaktan ileri gidemezdi. Belki metod değiştirmekle Adnan Menderes kabinesi itimad alabilirdi, ama Demokrat Parti kurtulmuş sayılmazdı. Demokrat Partinin kurtulması içinse yepyeni bir kadronun yepyeni bir ruhla iş başına gelmesi gerekiyordu. Bir kadro ki mazide hatalar yapıldığını itiraf ede-

bilsin. İyi olmayan gidişi bir noktada durdurabilsin. Diyebilsin ki: İspat hakkı mı istiyorsunuz? Buyurun. Antidemokratik kanunlar mı? Hepsini ele alıyoruz. Seçim kanunu Belediye seçimlerinde mahzurlarını göstermiştir, evvelâ eski haline iade ediyoruz, sonradan daha esaslı tadiller düşüneceğiz. Kırşehir tekrar vilâyet haline getirilmiştir. Bütün iktisadi işlerimizi bir plân ve programa bağlıyoruz, enflâsyona ve ona sebebiyet veren aşırı envestismanlara son veriyoruz. Amerikalılarla yardım temini için ciddi bir temel üstüne müzakerelere hazırız. Basın hürriyeti. Hâkim teminatı, Üniversite muhtariyeti... Evet, bunların ıslahı lâzımdır; buyurunuz, yapınız tekliflerinizi, oturup görüşelim...

Demokrat Parti ancak böyle söyliyebildiği, bu ruhla hamle yapabildiği takdirdedir ki bütün umumi efkârı Meclis gurubuyla beraber bambaşka istikamete çevirirdi. O takdirde Hürriyet Partisi sebebi hikmetini kaybederdi, o takdirde muhalefet silâhsız kalırdı. Belki ipler tamamiyle serbest bırakılırsa seçimlerin kaybedileceği endişesi hatıra gelirdi. Ama' seçimleri ipler sıkıldığı takdirde kaybetmek ihtimali ondan kat be kat kuvvetliydi. Yepyeni bir kadro, yepyeni bir ruh ve 1950 den evvelki prensiplere avdet. Pek çok Demokrat milletvekili için basübadelmevtin tek çaresi bundan ibaretti. Bu fikir yavaş yavaş ötekine galebe çalıyordu.

Gurupta fırtına

İşte bu münakaşalar devam ediyordu ki Salı günü öğleden sonra bir beyaz peynir hikâyesinden gurupta şimşekler çaktı. Gündemdeki sözlü soru pek ehemmiyetsiz görünüyordu. Kalay yokluğu dolayısiyle beyaz peynir tenekeleri bulunmuyordu. Fakat yokluk kelimesi gurupta telâffuz edilir edilmez gürültü koptu. Yok olmayan ne kalmıştı ki.. Kürsüye çıkan her milletvekili yoklar listesine bir madde ilâve etti. Mesele kısa zamanda hükümetin iktisadi politikasının yaman bir tenkidi haline geldi. Bu politikayı bahtsız Sıtkı Yırcalı müdafaa etmek zorundaydı. Başbakan Adnan Menderes toplantıda gene hazır değildi ve onun yokluğundan faydalanan milletvekilleri meşhur kalkınma ekonomisine ver yansın ediyorlardı. Hükümete bir defa daha • baharda • böyle ver yansın edilmişti. Ama ertesi celsede Genel Başkan yerini alınca tenkidçilerin çoğu sinmişti. Bu sefer, gelecek celsede de peynir hikâyesinin milletvekillerini cezbedeceğine şüphe yoktu, zira bahardan bu yana köprülerin altından pek çok su akıp gitmişti. Nitekim Salı günü, müzakerelerin sonunda bir gensoru verildi. Gensoru Ekonomi ve Ticaret Bakanını ilzam ediyordu. Gurup, Bakandan hesap soracaktı. Bağdada derhal telefon edildi.

Hakikaten tüzük gereğince gensorusun muhatabı Ekonomi ve Ticaret Bakanıydı. Gensoru kabul edildiği takdirde - zira gensoru teklifi gündeme girmiştir ve gensorunun açılıp açılmaması önümüzdeki gurup toplantısında karara bağlanacaktır - yapılacak müzakerelerin nihayetinde itimad reyi verilecektir. Tüzük hükümlerine göre o rey de sadece Ekonomi ve Ticaret Bakanını alâkalandıracaklar. Ama... Zira işin bir aması vardır.

Herkes bilmektedir ki iktisadî politikamızı çizen Başbakan Adnan Menderestir. Belki Çalışma politikamızın mesuliyetinde Çalışma bakanının hissesi vardır, belki Ulaştırma politikamızın hataları Ulaştırma bakanının eseridir. Ama iktisadî politikamızdan tek mesul bizzat Başbakan Adnan Menderestir. Ekonomi ve Ticaret Bakanı, verilen direktifleri tatbik etmekten daha ileri bir iş yapmamaktadır. Vaziyet böyle olunca gensoru açıldığı takdirde bu politikanın müdafaası doğrudan doğruya Adnan Menderesin omuzlarına yüklenecektir. Başbakanın daha müzakerelerin başında:

"— Vereceğiniz itimad veya itimatsızlık reyi doğrudan doğruya hükümetimi ilzam edecektir. Reyleriniz aleyhte tecelli ettiği takdirde kabine çekilecektir" demesi gerekir! Zira hakikatte asıl bahis mevzuu olan Sıtkı Yırcalı değildir.

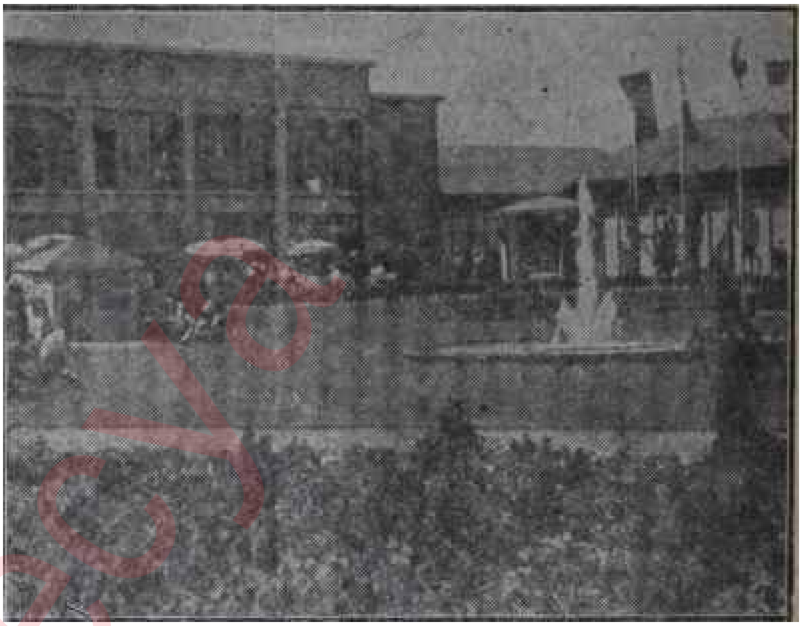
Adnan Menderes bunu diyecek midir? Bundan bir hafta kadar evvel Sıtkı Yırcalının adı müstakbel başbakan olarak gazetelere geçmişti. Fakat dese de, demese de Sıtkı Yırcalı bir trene vaktinde yetisememenin mahzurlarım siyasi karyerinde acı acı hissedecektir. Asıl, bakalım bu, peronda bekleşenlere İbret olaoak mı? Hele gensorunun görüşüldüğü celsede, Başbakanın başka bir işi çıkıverirse...

Guruptaki temayül gensorunun açılması lehindeydi. Bir hesaplaşmaya ihtiyaç bulunduğu herkes tarafından kabul ediliyordu. Ancak müzakerelerin sonunda bir ademi itimat reyi, bizim öğrendiğimize göre hiç kimseyi şaşırtmamalıdır.

Dış Yardım

Bir fırsat daha kaçıyor...

Bundan bir ay kadar evvel Strasburgda, Avrupa Konseyinin Alman delegelerinden bir kaçı bizim bir delegemize, İstişari Meclisin toplantısından çıkarken kestane ağaçlarıyla süslü yolda bir havadis veriyorlardı. Havadis o zaman bir tasavvurdan ibaretti. Delegeler, Türkiyenin içinde bulunduğu sıkıntılı durumdan kurtulması için Bundestag'da Almanyanın yardımını istiyeceklerdi. Delegemize bunu nasıl yapacaklarım söylememişlerdi. Ama geçen hafta içinde Avrupa Konseyinden gelen bir haber sırrı ortadan kaldırdı. Yalnız Almanya değil, heyeti umumiyesiyle Konsey bize yardım elini uzatmaya hazırdı Fakat bir tek şart koşuluyordu: bir iktisadi plânın hazırlanması.

Alman başkenti Bonn

Dostlar ülkesi

Avrupa Konseyi istişari Meclisi tarafından neşredilen 91 sayılı vesikaya nazaran Alman milletvekilleri istişari Meclis toplantılarında Türk heyetinden aldıkları izahat üzerine Alman Millî Meclisi olan Bundestag'a yeni bir teklifle çıkmaktadırlar. Bu teklif Almanyada karşılık paralar fonunda birikmiş ve kullanılmasına ihtiyaç kalmamış Marshall yardımı tahsisatının Güney İtalya, Yunanistan ve Türkiyeye yatırılmamasıdır. Bu

yardımın tahakkuku için aranan şart alakalı memleketlerden her birinin teferruatlı birer iktisadi plân hazırlamasıdır.

İstişari Meclis, Avrupa Konseyinin Bakanlar Komitesine bir teklif sunmaya karar vermiştir. Bilindiği gibi bu komitede Türkiye de temsil edilmektedir, fakat Dışişleri Bakan Vekili Fatin Rüştü Zorlu komitenin çalışmalarına bizzat iştirakten nefsini müstagni saymaktadır. Yapılan teklife göre Bakanlar Komitesi önümüzdeki ilk toplantısında Yunanistan ve Türkiye hükümetlerini Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilâtına iktisadî kalkınmaları hakkında birer rapor vermeğe davet edecektir. Rapor Teşkilât mütehassısları tarafından dikkatle incelenecektir. Komite bundan başka, Konseyin diğer azalarına da Yunanistan ve Türkiye hükümetleriyle temasa geçmelerini bildirecek ve bu iki memlekete her türlü teknik yardımın yapılmasını istiyecektir. Diğer azalara Yunanistan ile Türkiyeden yaptıkları ihracatı çoğaltmaları da hararetle tavsiye olunacaktır. Fakat en mühim iş bir iktisadî plânın Avrupa İşbirliği Teşkilâtına sunulmasıdır. Avrupa Konseyi İstişari Meclisi İtalyada hazırlanan Vanoni plânını İtalyanın bu yardımdan derhal istifadesi için kafi görmektedir. Yani İtalya, bir iktisadi plâna sahip bulunduğundan dolayı tahsis edilecek paralardan derhal faydalanabilecektir.

Aldıran bile yok

İktisadi yardım, bizim için bir serap haline gelmiştir. Kalkınma denilen meşakkatli yolda ilerlerken, en sıkıntılı anda resmi ağızlardan kredi açılacağı müjdelenmektedir. Bu müjdeyi, müzakerelerin başlayacağına dair haberler takip etmektedir. İntizar birkaç hafta sürmekte ve sonra hariçte iktisat siyasetimizin hatâlarına dair neşredilen bir beyanatla ümitler suya düşmektedir. Şimdiye kadar, müteaddit defalar, elle tutulacak kadar yaklaştığını hissettiğimiz yardım, son dakikada akamete uğramıştır.

Bir ay evvel Observer gazetesi, Amerikanın, tedavüle para çıkarmaktan vazgeçtiğimiz, varidat tahminlerini şişirmeksizin bütçeyi denkleştirdiğimiz ve bir iktisadî program hazırladığımız takdirde 300 milyon dolar vermeği kabul ettiğini, fakat bu şartları benimsemediğimiz için bir anlaşmaya yarılamadığını yazmıştı. Şimdi yeni yardımdan bizimle beraber faydalanacak olan Yunanistanda, kıymetli bir maliyeci olan Xnenophon Zolotas, program çalışmalarına nezaret etmektedir. Fakat Türkiyede, bu istikamette en ufak bir hazırlık dahi göze çarpmamaktadır.

Anlaşılıyor ki, plansızlık ve hesapsızlık bizde bir prensip meselesi haline gelmiştir. Bankalar bile birkaç bin liralık kredi açarken bilanço ve teminat istedikleri halde, biz hiçbir hesap plânı ibraz etmeksizin yüz milyonlar almak iddiasındayız. Bütün iktisadî hayatın hesap, program ve muvazene mefhumlarına dayandığı bir devirde hesap yapmaksızın kalkınmak ümidini beslememiz yersiz bir iyimserlik değil de nedir? Eğer plân hazırlamadığımızdan önümüze açılan bu yeni fırsatı da kaçırırsak hakikaten yazık ederiz.

Hür. P.

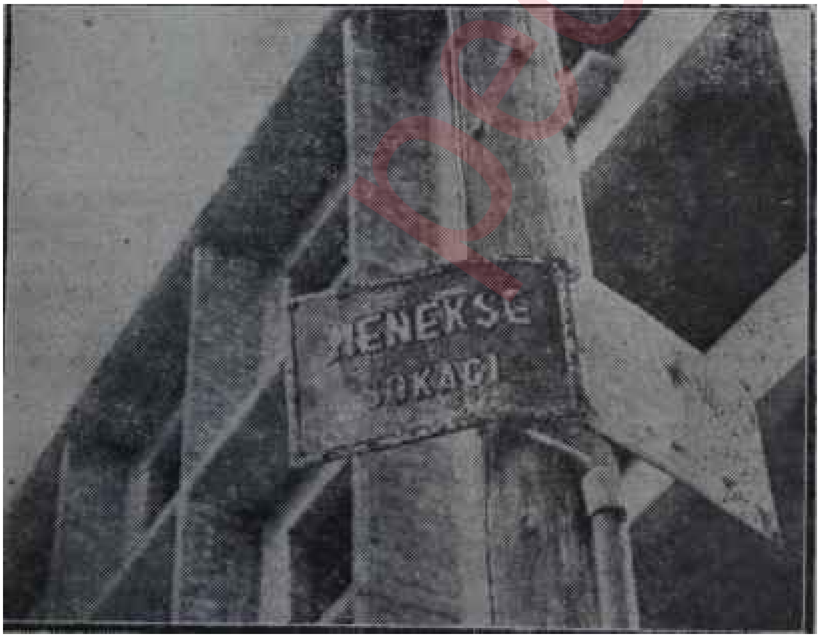
Evvelâ vasat

Geçen haftanın sonunda bir akşam üzeri oldukça kalabalık bir gurubun Ankarada Menekşe sokağında bir evden ötekine geçtiği görüldü. Evlerden biri Konya Milletvekili Zeyyad Ebüzziyanın, öteki Ankara Milletvekili Şeref Kâmil Mengünündü. Evler arasında gizli bir geçit yoktu ama iki ev sahibini bir bağ herhangi geçitten daha sağlam bağlıyordu: ikisi de ispatçıydı. Hadiseden yarım saat sonra ispatçıların adı "Hürriyet Partisi mensupları" haline geldi. Yeni bir partinin kurulacağı ve adının "Hürriyet Partisi" olacağı Zeyyad Ebüzziyanın evinde toplanan gazetecilere Şeref Kâmil Mengünün evinde ilân olundu. Limonatalar içildi, bisküiler yenildi. Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu dinlenildi, bir beyanname okundu ve dağılındı. Bu toprakların tarihinde hürriyetin temini için bir siyasi teşekkül daha politika sahasına atılıyordu.

Zeyyad Ebüzziya
Basınla irtibat

İspatçılar yeni bir parti kurmak kararlarını vermek hususunda hayli tereddüt etmişlerdi. Fakat kuvvetli ve mütesanit kalabilmek ancak buna bağlıydı. Tüzükleri olacaktı. elbette programları da.. Ancak o tüzüğün tatbiki, o programın gerçekleştirilebilmesi bir vasatın mevcudiyetine bağlıydı: Hürriyet! Evvelâ hürriyetin temini için çalışılacaktı. Böylece yeni parti de bir doktrin değil. bir ideal partisi olarak doğuyordu. Gönül çok isterdi ki demokrasimizin onuncu yılında, kurulan bir parti batık mânasiyle parti olsun. Yani bir muayyen zümrenin ve bir muayyen inancın temsilcisi halinde ortaya çıksın. Ne yazık ki Demokrat Partinin hele şu son bir buçuk yıllık icraatı rejim bakımından memleketi 1945 in de çok gerisine atmıştı ve her şeye yeniden başlamak zarureti mey-

Menekşe sokağı
Hürriyet karargâhı

dana çıkmıştı. Böylece, kısaltılmış adıyla Hür. P. mensupları da ezeli hürriyet mücahidlerinin arasına katılıyorlardı. Susamış insanlar su arıyorlardı. Bundan on yıl evvel ağızlarını dayadıkları çeşme kurumuştu.

Bir muhalefet cephesi

Partlnin kurulması kararlaştırılmış, ismi konmuştu. Şimdi işin en sor tarafı kalıyordu: Hür. P. mücadelesini nasıl yapacaktı ? Yeni teşekkül, memleket için son derece kritik bir anda ortaya çıkıyordu. Bahis mevzuu olan rejimin istikbaliydi. Tam bu sırada Belediye seçimlerinin yapılması büyük fayda sağladı.. Zira ispatçıların dağınık fikirleri, yahut dağınık fikirli ispatçılar seçimlerde cereyan eden hadiseler ve bu vesileyle beliren zihniyet karşısında derhal toparlandılar. Demokrat Parti böylece, bir defa daha en tehlikeli rakibine yardan etmişti.

Haftanın başında, Hür. P. ne yeni katılan Hatayın demokrat milletvekili Şekip İnal, belediye seçimlerinin cereyan tana hakkında dehşet verici açıklamalar yaparak eski partisinden istifa etti. Sekip İnala göre 1946, daha da feci şekilde tekerrür etmişti. Baskı son haddini bulmuş, vatandaşlar yollarda çevrilerek üzerleri aranmış, evler basılarak müstakillere ait listeler yakılmış, tehditler savrulmuş, sonra bunlar kuvveden fiile çıkarılmıştı. Bunu okuyan bir eski demokrat şöyle dedi:

"— Bunlar Halk Partisini geçti. Onlar reylere dokunurlardı, demek şimdi seçmene dokunuluyor."

Garip olmayan bir tesadüf: Şekip İnal bu açıklamayı yaparken seçimlere resmen katılan tek muhalefet teşekkülü olan Köylü Partisinin Genel Başkanı Tahsin Demiray bir basın toplantısında "müddeti ömründe böyle seçim görmediği" ni beyan ediyordu. Halbuki Tahsin Demiray 1946 yı hatırlıyacak yaştaydı. Bu iki ifade gösteriyordu ki yeni seçim kanunu biç de iyi işlememişti.

Bununla da kalınmadı. Bu hafta Sah gününe kadar, her şeye rağmen müstakiller tarafından kazanılan belediye seçimlerinin il seçim kurulları tarafından adeta birer birer iptaline şahit olundu. İptal edilen listeler arasında kalemle yazılmış olanlar da vardı. Bazı seçim kurulları kalemi "âlet" saymışlardı. Madem ki kanun âletle teksiri men ediyordu, o halde kalemle yazılmış müstakil listeler hükümsüzdü! Acaba bu kurullar kalem kullanılmadan yazılmış listeler mi keşfetmişlerdi? Allahtan ki Salı günü Ankaradaki Yüksek Seçim Kurulu bu saçma görüşü reddetti. Kalem, kanunda bahis mevzuu edilen teksir âletleri arasına ithal edilemezdi. Ama il seçim kurulları iktidara, elbette ki bilmiyerek, büyük bir darbe indirmişler, bazı kimselere hâkim bulunan zihniyeti olduğu gibi ortaya koymuşlardı.

İşte bütün bunlardır ki bir muhalefet cephesinin lüzumunu inkârı gayrı kabil şekilde ortaya koydu.

19'ların münakaşası

Puma günü ispatçılar adına iki milletvekili - İsmail Hakkı Akyüz *ve* Safaeddin Karanakçı - C. H. P. Genel Başkanını Mecliste ziyaret etmişler, aynı komisyona seçilen Fethi Çelikbaş ile Osman Bölükbaşı da yanyana resim çektirmişlerdi. Bunlar 19 ların toplantısında evvelâ tenkid olundu. Tenkidler daha ziyade taassup' gösterenlerden geliyordu. Hattâ gazetelerin bu ziyaretten bahsetmelerini ve resmi neşretmelerini üzüntü mevzuu yapanlar bile çıktı. Ama hepsi de münevver insanlar olduklarından hislerine kapamamaları gerektiği hakikati çabuk galebe çaldı. C. H. P. Genel Başkanı öcü değildi; Osman Bölükbaşı da kimseyi yemezdi. Bilâkis muhalif partiler arasında bir prensip ve mücadele birliğinin - rejim mevzuunda - lüzumu, kendisini az zamanda belli etti. Belediye seçimleri, istikbaldeki seçimlerin cereyan tarzı hakkında kâfi belirtiydi. Eğer muhalif partiler bu memlekette rejimin kurtulmasını istiyorlarsa her şeyden evvel ve her şeyden mühimi mevcut seçim kanunu, mevcut seçim emniyeti mevzuunda "vatan sathında" kesif bir kampanya açmak, bunları kendilerine bayrak yapmak mecburiyetindeydiler. Tâ ki Şekip İnalın anlattıklarını, bu hava içinde bir daha tekrarlamak imkânı ortadan kalksın. Böyle bir kampanya açmanın yolu ise bütün muhalefetin aynı safta birleşmesi, küçük hesapları bir tarafa bırakmasıydı. Üç büyük muhalefet partisinde de bu hakikati görmeyenlerin, gündelik politika güdenlerin mevcudiyeti işbirliğinin tahakkukunu zorlaştırırsa da iyi niyetin her şeyi halledeceğine şüphe yoktu.

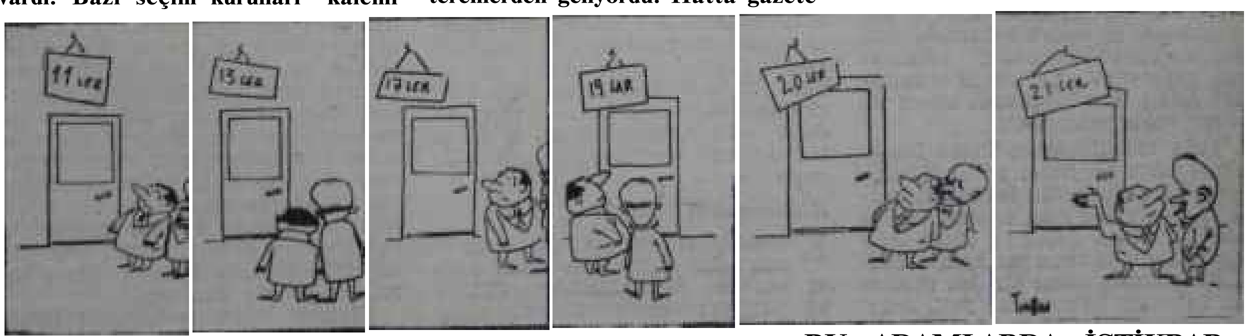
Düşünülen temaslar

C.HP. de yeni partiye karşı en iyi hisleri duyan mesul, bizzat Genel Başkandı. İsmet İnönü ispatçıların hareketinin demokratik rejim bakımından ne kadar faydalı bir adım olduğunu daha ilk gününden görmüştü. Hür. P. nin Halk Partisine bilhassa 1954 den bu yana gelmiş veya teveccüh göstermiş planları çekip alacağım Genel Başkanın farketmemesine imkân yoktu. Ama ileriyi gören bir politikacı olarak İsmet İnönü, her parti gibi C.H.P. nin de ancak hür bir iklim içinde muvaffakiyet sağlıyacağını bildiğinden yeni partiye bir kardeş muamelesi yapmaya ve elinden gelen yardanı göstermeğe hazırdı. Bunun için kendi partisi içinde belki şiddetle mücadele etmeye mecbur kalacaktı. Ancak bu mücadeleden galip sıkması ve partisini "muhalefet arasında rejim bahsinde ivazsız işbirliği politikası" na sürüklemesi çok muhtemeldi.

Kıssadan Hisse

Her şey gösteriyor ki Adnan Menderes bundan daha üç, dört yıl evvel istikbalinden endişe ediyordu. O tarihte partisinin Meclis gurubunda kürsüye çıkmış ve Allahına, kendisini Ahmed Emin Yalmanın dostluğundan koruması için dua etmişti. Ama Allah, duasını kabul etmemekle de kalmadı, ona Dr. Mükerrem Sarol gibi, Nihad Erim gibi, Sefa Kılıçlıoğlu gibi daha başka dostlar ihsan eyledi.

Şimdi, parlak bir istikbale namzet görünenler en emin yolun keçiyi sağlam kazığa bağladıktan sonra Allaha emanet etmek olduğunu acaba anlıyabilecekler mi?

BU ADAMLARDA İSTİKRAR DİYE BİRŞEY KALMADI YAHU!..

C. M. P. içinde vaziyet biraz daha müşkildi. Zira Hür. P. ni bir tehlikeli rakip sayanların başında bizzat Osman Bölükbaşı vardı. Osman Bölükbaşı parti olarak Hür. P. nin C.M.P. yi vuracağını, onun müşterilerini ayartacağını, hiç olmazsa partisinin son yıldaki büyük inkişafını sekteye uğratacağını düşünmekteydi. Bunda haklıydı da.. Hakikaten yeni parti gayrımemnun demokratları mutlaka C.M.P. ye katılmak mecburiyetinden kurtaracak, onlara bir alternatif teşkil edecekti.

Hür. P. ne gelince bazı milletvekilleri 1946 nın CHP. si ile bugünün C.H.P. sini ve İsmet İnönüsünü birbirine karıştırmakta, bir kısmı ise muvazaa ithamı altında kalmaktan çekinmekteydi. Ancak bunlar hem sayıca azdı, hem de kültür kompleksleri yok etmekte en kuvvetli ilâç olduğundan işbirliği taraftarı olan Üstündağların, Çelikbaşların, Karaosmanoğluların, Erginlerin, Güneşlerin, Gürelilerin fikrini benimsiyeceklerdi.

Bu günlerde ilk resmi temasların Hür. P. ile C.H.P. ileri gelenleri arasında başlamasına intizar etmek lâzımdır. Tarafların mutedil unsurları Osman Bölükbaşıyı müşterek cepheye almak için İsmet İnönü'ne güvenmektedirler. Bu ilk temaslardan sansasyonel neticeler beklemek hatâ olur. Ancak temel bir defa atıldıktan ve karşılıklı çekingenlikler bertaraf edildikten sonra rejim bahsinde ve bilhassa seçim emniyeti mevzuunda memleket çapında müşterek bir kampanya, demokrasinin selâmet şartını teşkil edecektir.

Adalet

Tevkif hakkı

Bu hafta Çarşamba sabahı Zafer gazetesinin "Meclis Komisyonları" sütununda çok alâka uyandırıcı bir havadis vardı. İktidarın organı o sütununda Meclis komisyonlarının gündemini yazar. Çarşamba sabahı Adalet komisyonunun gündeminin ilk maddesi olarak "Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu" bulunuyordu. Lâyihayı meşhur ispat ve ıskat hakkından sonra tevkif hakkı adiyle vasıflandırmak kabildi. Teklif hükümetten geliyordu ve artık meşhur olmuş bir maddesi vardı ki her vatandaşın, en sudan bahaneyle dahi olsa tevkif edilivermesini mümkün hale getiriyordu. Lâyihanın müzakeresi, Adalet Komisyonunda sessiz sedasız başlayıvermişti.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun tadili gerektiği bir açık hakikatti. Fakat getirilen tadiller arasında Almanyadaki nazi sisteminden alınan bir tanesi geçen yıl bütün Türkiyede derin heyecan yaratmıştı. Başta Akis olmak üzere bir çok gazetenin açtıkları kampanya hatırlardadır. Gerçi o yandan bu yana "tevkif hakkı" na bile rahmet okutacak teklifler yapılmış, hatta hareketlerde bulunulmuştu. Ama lâyihanın Adalet komisyonunda görüşülmeye başladı* ğı şu günlerde basının yeniden müteyakkız bulunmasına ihtiyaç vardı. Bu dikkat, Adalet komisyonuna dahil olup da tevkif hakkının kanunlaşmamasına çalışacak kimselerin de işini kolaylaştıracaktı.

104 üncü maddeyi tadil eden madde öylesine lastikli bir maddeydi ki her hangi bir hâkime her hangi bir şahsı tevkif etmek imkânını veriyordu. Zira "suç işlemesine mani olmak" arzusu, makbul bir tevkif sebebi sayılıyordu. Kimin suç işleyip kimin işlemiyeceği hususu kesin olarak tayin edilemiyeceğinden, hâkime bir sanığın ilerde suç işliyeceği kanaati vicdaniyesi geldi mi, derhal tevkif kararı verilmesi isten bile değildi.

Nuri Özsan
Özyörüğün halefi

Lâyiha Meclise sevkedildiği zaman, böyle bir tevkif sebebi işlemişti bile. Bedii Faik ona benzer bir mucip sebeple tevkif olunmuştu. Bu, tadilâtın gazetecilere karşı kullanılacağı şüphesini uyandırmıştı. "Suç işlemesine mani olmak için" bir gazeteci hapse sokuldu mu artık memlekette basın hürriyetinden bahsetmek sadece lâtife mevzuu haline gelirdi. Zaten böyle bir hakkın da, basın hürriyetinin hakikaten lâtife mevzuu olduğu nazi Almanyasından alındığı hukukçular tarafından ispat edilmişti.

Komisyondaki temayül

Komisyondaki temayül lâyihanın o maddesini hükümetin teklif ettiği şekliyle geçirmemektir. Ortada bir yanlışlık vardır. Zannedilmiştir ki tevkif hakkı demokratik memleketlerde mevcuttur. Madem ki şimdi bunun sadece nazi Almanyasında bulunduğu anlaşılmıştır, o halde getirilmesi sebebi ortadan kalkmıştır. Gönül çok ister ki tadil tasarısının sahibi hükümet, o maddenin tadilini yeniden tadilâta uğratsın! Yoksa Adalet Bakarı o vesileyle çok şiddetli itirazları ve hücumları üzerine çekecektir. Belki böyle bir hak geçen senenin bulutlu günlerinde D. P. Meclis gurubunun azalarına, dolayısiyle Türkiye Büyük Millet Meclisine kabul ettirilebilirdi. Ama bugün hava tamamiyle gayrımüsait bir manzara arzetmektedir. Iskat hakkından sonra tevkif hakkmın görüşülmesi bile iktidara büyük zarar verecek, hükümetin antidemokratik bir yolda olduğu ithamlarına yeni ve kuvvetli bir delil teşkil edecektir, Tevkif hakkı geçmemelidir!

Dış politika

Yeni bir halka

Bu haftanın başında, pazar günü Bağdat hava meydanında bir çok kimse Türkiye Başbakanı Adnan Menderes'i bekliyordu. Vakit geçmiş, fakat kalabalık Türk heyetini taşıyan iki askeri uçak görünmemişti. Halbuki protokala dahil zevatın işi başından aşkındı. Aynı gün Bağdat Paktına dahil diğer üç devletin de -İngiltere, İran ve Pakistan - başdelegeleri geliyordu, onları da karşılamak lâzımdı. Türk heyeti, tam üç saat gecikmeyle Bağdat hava alanına indi. Heyet azalarından birinin Associated Press muhabirine bildirdiğine göre Adanada yemek yenmiş ve o yüzden gecikilmişti.

Fakat iki gün sonra, aynı hava meydanından ayrılanların da dudaklarında bir tebessüm vardı. Ancak bunun manası başkaydı: Hür dünyanın savunması için, NATO ile SEATO arasında yeni bir ittifak manzumesi kurulmuştu.

Bağdat Paktının ilk konsey toplantısı iki gün devam etti. Müttefikler, idari bakımdan Atlantik Paktı teşkilâtına benzeyen bir teşkilât kuruyorlardı. Paktın daimi merkezi Bağdat'ta bulunacak, beş devlet daimî delegelerle temsil olunacaktı. Daimi delegeler Büyük elçi payesinde olacaklardı. Paktın ayrıca askeri ve iktisadi organları bulunacaktı.

Fakat müzakereler daha ziyade, diğer arap memleketlerinin pakta alınmalan için ne yapılması gerektiği hususunun müzakeresiyle geçti ve onların durumu görüşüldü. Ürdün ve Lübnan ümid vadediyorlardı. İngiltere Dışişleri bakanı Londra'ya dönerken Beyrut'tan geçip orada müzakere yapmayı uygun buldu. Fakat arap memleketlerini pakta çekmek için en iyi çarenin, paktın bir İsrail tecavüzüne karşı da arap memleketlerini vikaye edeceği fikrini uyandırmaktı ki bilhassa Türkiye işin o tarafında ısrarla duruyordu.

Konsey ikinci toplantısını nisan ayında Tahran'da yapacak ve o zamana kadar vuku bulacak gelişmeleri gözden geçirecekti.

Kötülüklerin Kaynağı

Yusuf Adil EGELİ
{Emekli Korgeneral)

Devlet otoritesini ellerinde tutanlara karşı halk, ekseriya iyi niyet sahibi ve müsamahakârdır. Bilhassa fikren az gelişmiş ve bu yüzden vesayetten kurtulamamış cemiyetlerde, işlerin tutumunda ve neticelerinde aksaklıklar, fenalıklar olan dahi kabahati mevki sahiplerinde görmeğe kolayca yanaşmaz. Bu kadar yüksekte bulunan kimselerin işleri bilerek ve isteyerek iyi yürütmediklerine, bunların kötülük yapabileceklerine güçlükle inanır ve suçu büyüklerin etrafında bulunanlara, alt kademelere yüklemeğe meyleder.

Bu meylin, kökü mazide olan bir duygudan geldiğine hükmetmek pek yanlış olmaz. İnsanları yüz yıllar boyunca, ilâhlar veya Allah tarafından bu işe memur edildiklerini söyleyen kimseler idare etmişlerdir. Hükümdarlar, hükümranlık haklarını bu kaynaktan aldıklarına hem kendileri inanmış, hem halkı inandırmış ve dünyamızda "Allahın gölgesi" olarak insanlığın mukaderatına sorumsuz hükmedegelmişlerdir.

Bunların içinde, eski zamanlarda ilâhlık iddiasında bulunanlar az değildir. Günümüzde ise diktatörler, ancak çok iptidai bir din anlayışına uygun olan ilahlık sıfatını atamıyorlarsa da, kendi hasta ruhlarının tevehhümü ile ve daha çok çevrelerindeki dalkavukların telkini ile "dâhi" sıfatını veya hiç olmazsa "çok zeki" sıfatını memnuniyetle kendilerine yakıştırıyorlar. Ruhen hasta olduğundan şüphe edilmeyen Hitler bunların tipik bir örneğidir. O hiç hata etmezdi; mağlubiyet yüzünü göstermeğe başladığı zaman bunun sebebi kendisi değil, beceriksiz ve hain kumandanları idi.

Memleket şuursuz bir kötü idare altında, suistimal, sefalet ve izdırap içinde bunalırken, meselâ kendi tarihimizde, halkça sorumlu görülerek uçurulan başlar ancak vezir başları idi. Halbuki bu vezirler mutlak iktidarı elinde tutanın emir kulundan başka bir şey değildiler. Bu başların sık sık uçurulmasına rağmen tutumun değişmemesi, hastalığın çok daha yukarıda olduğunu göstermiş olmalıydı.

Bugün de demokrasi ile maskelenmiş totaliter idarelerde vezir başları gene, fakat manen uçar ulur; bunlar, hakikatte diktatöre yönelmesi lazım gelen yıldırımları üzerlerine çeken siperi saikalardır.

Osmanlı tarihinde bu gibi müstebitlere sık sık rastlanır. Bunların sonuncusu İkinci Abdülhamittir. Uzun süren saltanatı zamanında, memleket uçurumun ta içkide yuvarlanırken o, halk nazarında gene, yalnız; "Allahın gölgesi" değil, aynı zamanda ve bilhassa çok zeki bir hükümdar idi. O kadar ki, eğer saltanatta kalsaymış Balkan harbinin çıkmasına da engel olurmuş, memleketi saran ve ölüme götüren bütün kötülüklerde kendisinin hiç kabahati yokmuş, kötülükler etrafındakilerin eseriymiş!

Machiavelli
Bazılarımızın piri

Fena neticeler meydanda iken bir diktatörün zeki veya akıllı sayılması, akıl ile şeytanetin birbirinden ayırd edilememesinden ileri gelir. Deha ile delilik arasında, ruh bilginlerine göre sırt sırta duran çok yakın bir komşuluk vardır. Buna benzer bir yakınlığı akıl ile şeytanet arasında bulmak da mümkündür. Akıl, müspet, insicamlı işler görür. Şeytanetin isleri ise dağınık ve menfidir. Akim vasıtası mantık ve vuzuh, seytanetinki ise mugalâta ve müphemiyettir. Şeytanette hiç akıl yoktur diyemeyiz; fakat bu, hasta, soysuzlaşmış bir akıldır.

Hır|stiyan inançlarına göre, şeytan bir çok meleği kandırarak Alla-ın yerini almak maksadiyle isyan etmiş, fakat mağlup olarak göklerden koyulmuştur. Demek ki şeytanın böyle muazzam bir teşebbüsü düşünecek ve saf melekleri kandıracak kadar aklı vardır; ama bu, kendisini yaratan Allahı yenemiyeceğini düşünemiyecek kadar iktidar hırsı ile kararmış, hasta bir akıldır.

Diktatör de bir iblistir; o da millet iradesinin yerine kaim olmak hırsı ile aklını kaybetmiş bir günahkârdır. Ergeç onu yaratan millet galip gelir ve onu göklerinden kovar. Bütün diktatörlerin akıbeti bu olmuştur.

İkinci Abdülhamit de zeki değil, ruh hastası idi. Bütün ömrü, saltanat hırsı ile vehim ve korku içinde geçmiş, bütan tedbirlerini yalnız ve yalnız iktidarı, ne bahasına olursa olsun muhafazaya yöneltmiş, bu maksatla bilerek ve isteyerek, etrafına meziyetleri her isteğine boyun eğmekten ibaret menfaat düşkünlerini, cahil bir sürü dalkavuğu toplamış, muhaliflerini vaadlerle, rütbe ve ihsanlarla kendine bağlamağa çalışmış, muvaffak olamadıklarını da ihanet ithamlariyle merhametsizce ezmiştir.

Memleketin her köşesine yayılmış kötülüklerin çoğunu etrafındakilerin yaptığı doğruydu. Bu bakımdan halkın onları suçlu görmesi de tabiiydi. Fakat halk, kötülüğün asıl kaynağının padişah olduğunu sezemiyordu. Padişah gerçekten akıllı olsaydı, iktidar hırsı ile hasta olmasaydı, vezirlerini, etrafındakileri akıllı ve dürüst nisanlardan seçmeği akılederdi. Halbuki bu adamların, sonunda kendisine de fenalık getireceklerini düşünemiyecek kadar akılsızdı ve yıkılıp gitti.

Floransa'lı mütefekkirin hakkı vardır :

"Bir hükümdarın aldı halikında ilk kanaat, yakınında tuttuğu kimseleri girmekle hasıl olur; bunlar muktedir ve namuslu oldukları zaman hükümdar daima akıllı sayılabilir."

Türk ata sözüdür : balık baştan kokar.

S İ N E M A

Protokol

Bir film için ...

Geçen haftanın ortalarında bir akşam, Ankara Palas otelinin müşterilerinden bir kaç kişi gittikleri eğlence yerinden sabaha karşı otellerine döndüklerinde garip bir manzarayla karşılaştılar. Kapının önünde iki adam vardı. Bunlardan biri Amerikalı, diğeri Türktü. Amerikalı olan merdivenlere oturmuştu ve her halinden anlaşılıyordu ki "zom" olmuştu. Arkadaşı, kendisini ikna için elinden geldiği kadar gayret sarfediyordu, ama Amerikalıya söz anlatmak hayli müşküldü. Eğlence yerinden dönenler yeni bir eğlence bulduklarından memnun, seyrettiler. Amerikalı otele girip, odasında uyumak istemiyordu. Bir derdi vardı, derdini de peltek peltek ifade ediyordu. Kendisine iki kişilik oda vermişlerdi. Halbuki yatak komşusu horluyordu. Doğrusu istenilirse hasretin öyle horultu sesi duyacak hali. yoktu-ama, bir defa tutturmuştu.

"—Girmiyeceğim, diyordu, horluyor, o..."

Arkadaşı kendisini ikna etmeye çalışıyor, başka oda bulunmadığını anlatıyordu. Öteki, ısrarla başını sallıyor ;

"— Go away... diye devam ediyordu. Ben bu akşam parkta- yatacağım..'

Bahis mevzuu Amerikalı, Atatürk hakkında bir film çevireceklerini söyleyerek memleketimize gelmiş ve dünyanın hiç bir yerinde bu gibi kimselere gösterilmesi - şark hükümdarlarının idare ettikleri yerler hariç - âdet olmayan bir "hüsnükabul" görmüş olan heyettendi. Kimdi bu heyetin mensupları? Bari kendi sahalarında şöhret yapmış kimseler mi ?. Hayır.. O sabah, Ankara. Palasın önünde "geceyi parkta geçireceğim" diye tutturanı dahil, hepsinin adını ilk defa olarak duyuyorduk. Birer hakiki sanatkâr olsalardı, esenlik arzusu göz önünde tutularak mazeret bulunabilirdi. Ama hakikaten şu son beş sene zarfında protokolumuzün iyi işlemediği göze çarpıyordu. Devlet adamlarımız, pek çok kimseye huzurlarının şerefini bağışlıyorlar, pek çok mesleğin itibarını fazla miktarda yükseltiyorlardı.

Sinemacı heyetinin kabul edilmediği makam kalmamıştı. Basın, Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü propagandayı içerde yapmak merakında olduğundan fotoğrafçılarım seferber etmiş, resimler çektirip gazetelere yollamıştı. Sinemacılar adeta hükümdar muamelesi görmüşlerdi. Zaten işin başında bu mevzu ile alâkalıymış gibi memleketimize gelen Douglas Fairbanks Junior, kendisinden sonra Irak kral naibinin de misafir edildiği bir Devlet kasrında kalmıştı.

Meselenin iç yüzü

Atatürk hakkındaki filmin mahiyeti de umumi efkâra açıklanmamıştı. Bu film ticari bir film olmayacaktı. Yani sinema şirketi bunu doğrudan doğruya kendi malî imkânlarıyla çevirmeyecek, Türk hükümeti destek olacaktı. Buna mukabil filmi çevirecek olanlar başta senaryo, hemen her şey hakkında hükümetimizin mutabakatını alacaklardı. Hükümetimizin arzuladığı senaryo, hemen her şey hakkında Mitimizin arzuladığı artist Atatürk rolünü deruhte edecekti. Buna mukabil masraflara iştirak nisbetimiz hakikaten pek yüksek olacaktı. Baş rol için "Viva Zapata" filminin kahramanı Marlon Brando'nun ismi ileri sürülüyordu.

Filmin nasıl bir film olacağını tahmin etmek o kadar zor değildi. İhtimal ki Atatürk'ün yanında meselâ Refik Koraltan bulunduğu halde Türkiye'yi nasıl kurtardığı, sonra da büyük inkılâplarını nasıl gerçekleştirdiği hikâye olunacaktı. Alâka çek» mek için de Lâtife hanım, işin kalbi tarafına mevzu teşkil edecekti. Lâtife hanımın bundan dolayı hiç memnuniyet duymayacağı ortadaydı. Buna mukabil Refik Koraltan, heyeti Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin başkanlık salonunda kabul ettiğinde Atatürk'ün ne kadar yakın bir "mesai arkadaşı" olduğunu uzun uzun anlatmıştı. Ee. bunca hüsnü kabul gören sinemacılar da bu hususu elbette ki gözden uzak tutmayacaklardı.

Atatürk hakkında güzel bir filmin çevrilmesi, bizi şüphesiz sevindirirdi. Milletimizin yetiştirdiği en büyük insanın sinema gibi zamanımızın en kudretli propaganda vasıtası tarafından bütün dünyaya yalandan tanıtılmasında memleketimiz bakımından ne büyük fayda temin sağlanacağı da aşikârdı. Ama tutulan yol tamamiyle yanlıştı. Bu, bir resmi hükümet işi değildir. Hattâ hükümetler, başka yerlerde, alâkalarını ilân etmezler; bilâkis gizlerler ve maddi yardımlar "subvention" olarak, kapalı Ödeneklerden yapılır.

Bir film ya ticari olur, ya propaganda filmi.. Eğer yabancı bir sinema şirketi kendiliğinden Atatürk'ün hayatına dair bir film çevirmeği istifadeli gördüyse, elbette ki Türkiye' ye adamlarını gönderir, vak'anın cereyan edeceği mahalli yakından tetkik ettirebilir. Ama senaryoyu hiç bir hükümete göstermez, kendi telâkkilerince seyircinin hoşuna gideceğini sandığı bir kurdele hazırlar. Şirket hakikaten işi ciddiyetle ele alırsa, Atatürk'ün hayatında güzel bir senaryoya malzeme olacak her şeyi kolaylıkla bulabilir.

Propaganda filmi olursa, ticari tarafına dikkat edilmez. Şirket kârını filmin hasılatından temin gayesini gütmediğinden parayı verenin düdüğünü çalmakta mahzur görmez. Ancak o zaman da beklenilen gaye tahakkuk etmez.

Bunun için evvelâ hesaba katılması gereken şey, Atatürk baklandaki filmin ciddi bir şirket tarafından ciddi bir film mevzuu olarak düşünülüp düşünülmediğidir. Yoksa, şirket, bu filmi Türk hükümeti para verecek diye mi çevirecektir? AKİS'in öğrendiğine göre filmin çevrilmesi arzusu karşı taraftan değil, bizden gelmiştir. Karşı taraf ise bunu bir ticari iş olarak benimsemiştir.

O halde gelen Amerikalıları protokolün, devlet büyüklerinin yanına selâmsız sabahsız alınması ne oluyor? Ortada onlar tarafından lütfedilmiş bir şey dahi mevcut değildir. Maksatları para kazanmaktan ibarettir. Böyle olmasa bile, hakikaten dünya çapında sanatkârlar hariç bir takım "parkta yatma" meraklısı adamların Türkiyeye gelir gelmez makamları itibariyle memleketin büyükleri olan kimselerin huzuruna kabul edilmelerini doğru bulmadığımızı söylemek isteriz.

Koraltanın Meclisteki kabulü

Film!

Maliye

Sebati Ataman
Ziyafeti kaybetti

Çantada keklik

Bu haftanın başında Pazartesi günü Ankarada sarisin gözlüklü, ince yüzlü bir adam elindeki Cumhuriyet gazetesinin bir sütununu tetkik ederken gülümsüyordu. Bu adam Urfa Milletvekili Feridun Ergin İdi Okuduğu, altın fiyatlarıydı. Son rakkamlar şuydu: İngiliz altını: 104 lira, Reşad altını: 91 lira. Demek ki; ziyafeti kazanmıştı.

Hâdise bundan sekiz, dokuz ay kadar evvel cereyan etmişti. Bütçe komisyonunda hükümetin 1955 yılı bütçe tasarısı üzerinde müzakereler oluyordu. Feridun Ergin söz almış ve tenkidlerde bulunmuştu. Hükümetin politikasını tasvip etmiyordu. Gidiş iyiye doğru değildi. Eğer tutulan yolda ısrar edilirse bir seneye kalmadan altın 90 liraya çıkacaktı. Bu söz üzerine komisyonda gülüşmeler olmuştu. Belki de eski bir C.H.P. li olduğundan Adnan Menderesin hararetli hayranı gözükmek mecburiyetini hisseden Zonguldak Milletvekili Sebati Ataman bir fırsat yakalayanların sevinci içinde atılmış ve:

"— Senet verir misin?" diye sormuştu.

Bunun üzerine bir ziyafetine bahse girilmişti. Eğer altın bir seneye kadar 90 liraya yükselirse Sebati Ataman Feridun Ergine bir ziyafet çekecekti.

İki ay kadar evvel İngiliz altını 90 lirayı geçmişti. Fakat o zaman Sebati Ataman bahis mevzuu altının Reşad altını olduğunu söyliyerek iddiayı kaybettiğini kabul etmemişti. O günkü Cumhuriyet gazetesi ise Reşat altınının 82 lira üzerinden muamele gördüğünü yazıyordu.

Ortada bir kehanet yoktu. Cümle âlem bilmektedir ki iktisad ilmi de diğer ilimler gibi bir takım kanunlara riayet eder. Bir muayyen şekilde hareket daima, bir muayyen neticeyi doğurur. Feridun Ergin bir kâhin değil, bir iktisatçı sıfatıyla bundan daha dokuz ay evvel görmüştü ki takip edilen politika altın fiyatlarını 90 liranın üstüne fırlatacaktır. Halbuki politikayı çizen ve tatbik edenler, âdeta mucize bekliyorlardı. Mucize devri ise çoktan geçmişti. 'Elbette ki iktisad kanunları, hükümlerini icra edeceklerdi.

Fakat Feridun Erginin hak ettiği ziyafeti alması bir hayaldir. Zira Urfa Milletvekili Demokrat Partiden ihraç edilmiş bulunduğundan Sebati Atamanın onunla aynı masa başında görünmekten çekinip çekinmiyeceği son derece meçhuldür ve işte, o hususun riyazi kanunları maalesef mevcut değildir. ..

Ticaret

Fiyat artışlarına karşı tedbir

Ticaret Bakanı Sıtkı Yırcalı, Derlet Vekili Fahrettin Ulaş, Başvekâlet Müsteşarı Ahmet Salih Korur ve İstanbul İktisadi Tetkik ve Kontrol Heyeti Başkanı ile mücehhez olduğu halde, geçen hafta, İstanbul Merkez Bankasında bir basın toplantısı yapmış ve:

"Memleketin muhtelif ihtiyaç maddelerinin vaktinde ve kâfi miktartarda ithalini ve bunların meslek ve ihtiyaç sahiplerine intikalini daha süratlendirmek için lüzumlu tedbirler alınmış bulunmaktadır. Bilhassa bu gibi maddelerin siparişlerinden memlekete ithaline kadar olduğu gibi. ithal edildikten sonra memleket içindeki tevziini de hızlandırmak için yeniden almış olduğumuz kararları, tatbike geçmiş bulunmaktayız" demiştir.

Yeniden alınmış olan kararlar, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığının, K/982 karariyle bakanlığa tanınan, tevzi ve tahsise tabi ve diğer ithal malları hakkındaki yetkilerin, nasıl tatbik edileceği hakkında, bakanlığın son tamimiyle bilgi edinilmesi istenen kararlardır.

K/982 sayılı kararname ile yürürlüğe giren başlıca kararlar su hususlardan ibarettir.

1 — Bazı ithal maddeleri - varid olduğu takdirde, bu maddelerin dahüde imal edilen- miktarları dahil tevzie tabidir. Tevzie tâbi mallara ait bir numaralı liste şu maddeleri ihtiva etmektedir.

Çiğ kahve, çimento, sutkostik, kimyevi gübreler, ham kauçuk, sun'i ipek ipliği, merinos ve şevyot, kanaviçe, çuval, demir ve çelik, demir veya çelik çiviler, kalay, röntgen filmleri, çuha, teneke, hassas kâğıtlar ve katlar, motorlu kara nakil vasıtaları.

2 — Çimento, kimyevi gübreler ve rontgen filmleri ilgili bakanlıklarca tahsis ve tevzie tâbi tutulacaktır.

3 — Aşağıdaki müesseselerin ithalâtı tahsis yolu ile yapılacak tevziden muaftırlar.

Bilumum resmi daireler, belediyeler, hususi idareler, mülhak bütçeli müesseseler, sermayesine devletin iştirak ettiği şirketler ve bankalar, Petrol Ofisi, Et ve Balık Kurumu, Kızılay, Tarım Kredi ve Tarım Satış Kooperatifleri, Verem Savaş Derneği, Türk Hava Kurumu, Migros, ve hususi müessese ve şahısların, fabrika, turistik otel, hastahane ve mektep inşaatı için yapılan ithalâtı, yolcunun zati eşyası ve tecrübe malları.

Yeni tamim

— İthalâtçılar bir numaralı listedeki malların, gümrüğe girişini mütaakip 15 gün içinde, bunların gümrük tarife numaralarını, nevilerini, cinslerini, miktarlarını, CİF ve FOB fiyatlarını, menşe memleketlerini, İstanbulda Bakanlık Tanzim ve Tahsis Bürosuna, diğer yerlerde, bölge iktisat ve ticaret müdürlüklerine bildirmeğe mecburdurlar.

2 — İthalâtçı bu müracaatından sonra en geç yedi gün içinde malım gümrükten çekmeğe mecburdur.

3 — Bu malların ithalinden tev-

Hasan Polatkan
"Başı dertte dost"

ziine kadar geçecek müddet içinde satışı, kullanılmaları, istihlâki, devir veya nakli yasak edilmiştir.

4 — Tevzie başlangıç tarihinden itibaren en geç iki ay içinde malların ambalajları emirde kaydedildiği şekilde yaptırılarak nakliyeciye teslim edilecekti.

5 — Satışı serbest bırakılan tevzie tabi malların fiyatları ve satışları üzerindeki murakabe devam edecektir.

6 — Tamimin neşri tarihinde ithalâtçıların ellerinde mevcut tevzie tabi maddelerin henüz tahsisi yapılmamış ise bunlar da tahsise tabidir. Tahsisi yapılmış olup, tamimin neşrine kadar henüz sahipleri tarafından tesellüm edilmemiş mallar, tamimin yürürlüğe girişinden itibaren 20 .gün içinde teslim edilmezse eski tahsis iptal edilecek, bu mallar da yeni tamim hükümlerine tabi tutulacaktır.

Ekonomi ve Ticaret Bakanı Sıtkı Yırcalı, İstanbul basın toplantısında, "bu kararların gerçekleşmesi için başta Başvekilimiz olmak üzere, bütün hükümet ve idari cihazlarımızla gayretimizi bu çalışmalara teksif etmiş bulunmaktayız" diyerek sözlerine devam etmiş ve verdikleri müteferrik malûmat meyanında, Eylül ayının bidayetinden itibaren, ithal edilip tevzi edilmiş bulunan kamyon ve binek otomobil lâstiklerinin 52.584 adet olduğunu beyan etmiştirler. İlâveten önümüzdeki bir buçuk ay içinde 70.000 lâstiğin memlekete ithali hususu tahakkuk etmiş ve bunların bir an evvel getirilebilmesi için siparişlerin takibi yakinen yapılmaktaymış.

. Ancak bütün bu tedbirlere rağmen piyasada bir kamyon lâstiği bugün üç bin liradan aşağı temin edilemiyor ve biliniyor ki, bir tevzi şubesine 6 tek lâstik gelmiştir. Bunlara 114 kişi taliptir.

İşin can alan noktası da işte buradadır. Tevzie tabi 6 adet lâstiğe 114 kişi talip oldukça, kamyon lâstiğinin temin edilebildiği fiyat bugün üç bin lira ise ileride bu rakkam daha da aşağı düşmiyecek demektir. Bu durum devam ettikçe de Ekonomi ve Ticaret Bakanı Sıtkı Yırcalı, Devlet Vekili Fahrettin Ulaş. Başvekâlet Müsteşarı Ahmet Salih Korur, İstanbul İktisadi Tetkik ve Kontrol Heyeti Başkanı Taha Toros'un müşterek kudretindeki basın toplantısı beyanları dahi fiyatların değil inmesine şimdiki seviyede istikrar bulmalarına bile kafi gelmez.

Son tedbir : Müdahale Satışları

Son zamanlarda fiyatların pek süratle arttığı nihayet resmen de müşahade edilmiş olacak ki Ekonomi ve Ticaret Bakanı, bu defaki İstanbul seyahati esnasında, gıda maddelerinin devamlı fiyat artışlarını Önlemek üzere piyasaya müdahale satışları tertip edilmesi hususunda emirler vermiştir. Müdahale satışları Migros tarafından yapılacak ve Tariş, Meyve ve Sebze Kooperatifleri, ve Fisko Birliği tarafından idare edilecektir. Bunlar ellerindeki stokların bir miktarını devretmek suretiyle Migros'un perakende satışlarını beslemeği taahhüt etmişlerdir. Bakan fiyat artışlarını durdurmak üzere, icab ederse daha da ileriye gidip, meselâ bir mikdar yağ ithal dahi edilebileceğini bildirmiştir. Ancak bütün bu tedbirlere rağmen büyük şehirlerde bu gün zeytinyağının kilosu 5 liradır.

Zecri tedbir teklifi

Tokat milletvekili Ahmet Gürkan'ın Milli Korunma Kanununun 31 inci ve 51 inci maddelerinin değiştirilmesine matuf kanun teklifi meclis gündemine alınmış bulunmaktadır. Bu kanun teklifi :

1 — Tadil edilmesi istenilen 31 inci, madde h ü k m ü n e atfen, hükümetin lüzum gördüğü malların kâr hadlerini tespit etmesini ve bu had mal kaç el değiştirirse değiştirsin % 45 ini geçmemesini derpiş etmektedi.

2 — 57 inci maddenin de "Her hangi bir malı fahiş fiyatla ve tespit edilen haddin üstünde bir kârla satanlar, maliyet fiyatını fazla gösterenler, 10 bin liradan 50 bin liraya kadar ağır para cezası ile, 5 seneden 15 seneye kadar ağır hapse mahkûm edilebilirlerdir. Aynı madde hükmüne nazaran bu suçları işliyen ithalâtçı, ihracatçı, toptancı, yarı toptancı veya bunların, hısım akraba ve yanlarında ücretle çalışan kimselerden ise, nakdi ceza yerine menkul ve gayri menkullerinin müsaderesine hükmolunacaktır." seklinde değişmesi tekili' olunmaktadır.

• Perakendeci ve sanat erbabı hakkında aynı derecede şiddetli müeyyideler teklif eden bu kanunun bir maddeyi de :

3 — Tahsil olunan para cezasının ve müsadere edilen malların yüzde 25 inin muhtekiri ihbar edenlere tevdi edilmesini derpiş etmektedir. Buna ancak pes denilebilir. Devlet, iradesinin tatbiki için şahsi ahlâkı ifsat etmiye mi muhtaç kaldı? Zira vatandaşların muhbiri ihbar etmeleri milli vazifeleri olarak istenmiyor. yüzde yirmi beş şahsi menfaat sağlamak mukabilinde, komşularını, patronlarını, alış veriş yaptıkları müesseseleri ele vermeleri teşvik ediliyor. Hükümet halkın menfaati için alınmış olması lazım gelen tedbirlerin tatbikinde halkın gönül rızasıyla teşriki mesaisine güvenemiyor da, aldığı kararların kuvveden fiile çıkmasını muhbirlere vaad edilen şahsi menfaatlerden mi bekliyor? Bu duruma düşmüşsek durumumuz çok acıklı demektir.

Kaldı ki işin bu derecede çığırından çıkmış olması tedbirlerin sadece zecri olmalarının kifayet etmediğine, cezri olmaları lâzım, geldiğine işarettir. Türkiye piyasasının tutulmuş olduğu illet bugünün ilmi için muamma da değildir. Bilâkis cemiyetimiz teşhisi gayet basit bir hastalığa tutulmuştur. İptidai iktisat kitaplarında bu hastalığa sebep olarak geniş bir talep hacminin mahdut miktarda mal ele geçirmek arzusuyla kovalaması gösterilir. Hastalığın hiç değilse ilerlemesine mani olabilecek ilmi tedbirler de artık sır değil basit bir formülden ibaretir. Piyasaya sürülecek mal mikdarları süratle arttırılamıyorsa talep hacmini kısmak icab eder. Ne çare ki bu basit formülün tatbik edilebilmesi bir hayli cesaret, irade ve azme ihtiyaç gösterir.

Amerika

İş âleminde demokrasi

İş aleminin son hanedanı Fort'lar şimdiye kadar münhasıran kendilerine ait olan şirketi idare etmek imtiyazlarından feragat ediyorlar. Yeni

seneyi müteakip beheri 60 dolardan satılacağı tahmin edilen 6,952,293 Ford hissesi piyasaya arz edilecek. Satışlar ikmal edilir edilmez aile söz hakkının yüzde 60 ından feragat etmiş olacak.

Şimdiye kadar Ford şirketinin hisse senetlerine sahip sadece üç taraf mevcuttu:

1 — Ford Vakfı - müstakil hayır müessesesi - 3,089,908 hisse ile tekmil Ford şirketi varlığının yüzde 88 ine sahiptir.

2 — Ford ailesi - Ford Vakfının elinde bulunan A sınıfı hisse senetlerinden -190,384 sahip, fakat ilâveten, rey hakkını taşıyan 172,645 B sınıfı hisse senetlerinin tamamına maliktirler.

3 — Ford Şirketinin 108 ileri idari amirleri aralarında 42,140 rey hakkini taşımayan A sınıfı hisse senetleri sahibidirler.

Ford vakfı yatırımlarını muhtelitleştirmek gayesiyle, ötedenberi hisse senetlerinin hiç değilse yüzde 15 ini satmak arzusundaydı. Hükümet vergiden muaf olan bu müessesenin eshamının' satışında sermaye - kıymetlenmesi - kazançları vergisiridende muaf tutulacağına karar verince, Ford hisselerinin satışa arz edilmelerine mani teşkil eden sebeplerden en mühimi de zail olmuş oldu.

Vakfın vekilleri ammeye, rey hakkını taşıyan hisse senetleri arzetmenin daha muvafık olacağını düşünerek, Ford ailesiyle tekmil hisse senetlerinin yeniden tasnifi hususunda mutabık kalmışlardır. Alman karara göre Vakfa ait herbir A sınıfı hisse senedinin 15 rey hakkını taşıyan yeni A sınıfı hisse senedine tebdil edilecek, ve bu şekilde Vakfın elinde 46.348,620 A sınıfı hisse senedi olacak. Bunların ilk 6,952,293 hissesi satılınca Ford idari amirleri ve âmmenin elindeki tekmil hisseler rey hakkını iktisab edecek. Ford ailesi söz haklarının yüzde 60 mı bu hisselere bırakmayı kabul etmiştir.

Bir çırpıda söz hakkının yüzde 60 ından feragat eden Ford ailesi bu işten bir hayli kârlı çıkmaktadır. Zira kendi ellerinde bulunan A sınıfı hisseleri yeni B sınıfı hisselerine tebdil edilmekte, eski B sınıfı hisselerinin her biri ise 21 yeni B sınıfı hisse senedine mukabil değiştirilmektedir. Bu ameliye neticesinde ailenin Ford şirketindeki mülkiyet hakları %1.74 nispetinde artmış olacaktır. Ford ailesinin elinde kaldıkça B sınıfı hisse senetlerinin tamamı' söz hakkının % 40 mı temsil edecekler, fakat bu hisse senetleri ailenin elinden çıktığı takdirde herbiri rey hakkını taşıyan bir A sınıfı hissesine tebdil edilecektir. Ford ailesinin elindeki B sınıfı hisse senetleri 2,700,000 parenin altına düştüğü takdirde, bu hisselerden dolayı kendilerine tanınan söz hakkı % 30 a düşecek, ellerinde 1,500,000 hisseden az senet kaldığı takdirde ise kendilerine tanınan nispi söz hakkı imtiyazını kaybedip mütebaki B sınıfı hisse senetleri de A sınıfı hisse senetleri gibi her biri rey hakkını taşıyacaktır.

Ford'lar
Bir imparatorluğun sonu

Bu esaslı yeniden tasnif neticesinde şirketin idaresi zımnen yeni hisse senetlerine sahip ammeye geçecekse de aile B sınıfı hisseleri ellerinde tuttukça fiilen şirketin idaresine de hakim kalacaktır.

Ford ailesi İdari İnhisarlarından niye feragat ediyor ?

Çünkü ticari hayatta aile hakimiyeti devri çoktan mazide kalmıştır. Ford ailesinin de müşahede edebildiği gibi, artık her Ford otomobili alıcısı, Ford şirketinin bu satıştan elde ettiği kârı bilmek, ve mali iktidarı müsait olduğu takdirde, bu kâra şirketin hisse senetlerinden satın almak suretiyle iştirak edebilmek istiyor: Bugünkü dünyada ticaret aleminde muvaffak olmanın şartlarından biri de şirketlerin kârın toplandığı müşteriler kapısını olduğu kadar kârın dağıtıldığı hissedarlar kapısını da âmmeye açık tutmalarıdır. Yeni hissedarların dev şirkete sahip olduklarını hissedebilmeleri için de idari hususlarda rey sahibi olmaları icab eder. Nitekim bu hususta fikri sorulan Ford ailesi sözcüsü, Mademki bir defa bu yola sapılmıştır, sonuna kadar gitmek caizdir. Dizginleri muhafaza etmeğe teşebbüs edecek olursak, değişikliğe kimse kanmaz demiştir. Ford Vakfı vekilleri de esham rey hakkını taşımayan hisseler halinde piyasaya sürüldükleri takdirde hakiki kıymetlerinin dununda fiyat kesbetmelerini muhtemel görmüş, rey hakkını taşıyan Ford hisselerinin de borsada pek lehte fiyatlar celbedecekleri kanaatına varmıştırlar. Wall Street'te yapılan tahminler de bu merkezde olup herbir hissenin takriben 60 dolara satılacağı söylenmektedir. Satışı deruhte etmiş olan 400 borsa müessesesi şimdiden müşterilerinin sipariş hücumuna uğramıştır. Tahminler doğru çıktığı takdirde Ford ailesinin herbir ferdinin elindeki esham, satıştan sonra 388 milyon kıymetinde olacaktır.

Ford eshamına bu hücum neden? Talebin yüksekliğine muhakkak ki Ford isminin sihri müessir olmaktadır. Fakat başlıca sebebi Ford şirketinin tahakkuk ettirdiği kâr hadlerinde aramak icab eder. İdare Meclisi Reisi Earnest R. Breach'ın beyan ettiğine göre, şirketin bu seneki vergi dahil geliri, iki harp arasındaki 21 senelik devrede elde edilen kazançların hepsinden daha yüksektir, (Tahminen 700 milyon dolar).

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Orta Doğu

Yeni emeller mi ?

Londra'nın yeni Belediye Başkanı, çalışma devresinin bağlaması dolayısile mutad ziyafetini veriyordu. Ziyafete İngiltere'nin bütün ileri gelenleri davet edilmiş, geleneklerine' bağlı İngilizlere has titizlikle herşeyin mükemmel olmasına çalışılmıştı.

Davetlilerin arasında Başbakan Anthony Eden de vardı. Doğrusunu söylemek gerekirse Başbakan o günlerde çok meşguldü. Bir yandan Cenevre konferansından başarısızlık haberleri alıyor, diğer yandan Orta Doğu'daki gelişmeleri endişe ile takib ediyordu. Sovyet Rusya'nın Mısır'a silah satmayı kabul etmesi ile İsrail - Mısır münasebetleri alabildiğine gerginleşmişti. İsrail, Mısır'ın böylece askerî potansiyelini arttırdığım, kuvvetinin kafi geleceğini aklı kestiği anda İsrail'i denize sürmek isteyeceğini, bunun İsrail'in varlığı için en büyük tehlikeyi teşkil edeceğini ileri sürüyor. Batılılardan silâh talep ediyordu. Batılılar müşkül durumda kalmışlardı. Eğer İsrail'e silâh verirlerse 1950 deklarasyonuna aykırı hareket etmiş, Orta Doğu'da çok tehlikeli bir silahlanma yarışma yol açmış olacaklardı. Üstelik böylece hem petrollerine, hem de muhtemel bir harp vukuunda hava alanlarına ihtiyaç duyacakları Arap Devletlerini gücendirmek de işten bile değildi. Eğer İsrail'e silâh vermezlerse, bu sefer Mısır Orta Doğu muvazenesini kendi lehine bozmuş olacaktı. Bunun neticeleri de Batılıların lebine tecelli edemezdi. Muvazene Mısır'a Orta Doğu'da bir Üstünlük verecek şekilde teessüs ettiği anda Mısır, İsrail'i haritadan silmek isteyecekti. Bu hem İsrail'i kurmuş olan Batılıların bir hezimeti, hem de barut fıçısının infilâk etmesi demek olacaktı.

Yapılacak tek iş, tutulacak tek hareket tarzı herşeyden önce statükonun muhaf azasını temin etmek, ondan sonra da Mısır'ı Komünistlerin kucağından Batılılar safına çekmek olmalıydı. O gece ziyafette verdiği bir demeçte, İngiliz Başbakanı fiden, statükonun yeniden tesisi için İngiltere'nin İsrail ile Mısır'ın arasını bulmaya hazır olduğunu bildirmişti. Bu, Batılıların, statükonun temini hususunda - bu Devleti gücendirmek bahasına da olsa - İsrail'e silâh vermeyi reddettikten sonra attıkları İkinci adımdı. Aynı adımla, Batılıların, Orta Doğu gerginliğinin izalesi yolunda katedecekleri ikinci merhaleye, yani statükonun temininden sonra Arap Devletlerinin Batılılar safına çekilmesi merhalesine de yaklaşmak istedikleri anlaşılıyordu. Zira Anthony Eden, bu konuşmasında, ilk defa olarak Batılıların Orta Doğu güvenliğini 1950 deklarosyonu ile teminat altına aldıklarım bildirmemişti. Rus nüfuzu Orta Doğu'nun tamamını istilâ etmeden, Eden Arapları kazanmak istiyordu.

Yalnız Eden değil, Adnan Menderes te şu satırlar yazıldığı sırada toplantı halinde bulunan Bağdat Paktı konseyine iştirak için Irak'a giderken verdiği beyanatta aynı arzuyu gösteriyordu. Türkiye, Anthony Eden'in plânını arapların desteklediği nisbette destekleyecekti. Yani politikamızı, arapların politikası hizasına getiriyor ve Orta Doğu ihtilâfında o tarafı tutuyorduk: Böylece Türkiye batılı müttefiklerinden bir adım daha fazla atıyordu.

Bundaki gayenin Arapları Bağdat Paktına almak olduğu aşikârdı. Bu pakta, Orta Doğu'dan sadece Irak girmişti. Artık anlaşılmıştı ki Suriye ve Ürdün Mısırla Suudi Arabistan'ı takip edecekler, Lübnan da politikasını Suriyeye göre ay arlıyacaktı. Amerika ise İngiltere Dışişleri Bakam Harold Mac Millan'ın Bağdat Paktına katılma teklifini reddetmiş ve "şimdilik" pakt konseyinin çalışmalarına müşahid göndermekle iktifa etmişti. Bağdat Paktına diğer Arap devletlerinin de iltihakını temin için Filistin ihtilâfında taraf tutuyor, Arapları kazanmak maksadıyla vaziyet alıyorduk.

Ancak Eden'in teklifleri ne İsrail, ne de Mısır'da müsait karşılanmamıştı. Nitekim gerek Mısır, gerek İsrail geçen hafta içerisinde Eden plânını reddetmiş bulunuyorlardı.

Yeni bir tefsir tarzı

Geçen hafta Orta Doğu hadiseleri bu şekilde gelişmeye devanı ederken, dünya basınında da Sovyetlerin Orta Doğu'daki emelleri hakkında yeni tefsirlere rastlanmaya başlanmıştır. Bu tefsir, ilk defa olarak, bundan yirmi gün kadar önce Journal de Geneve'de yapılmış, fakat fazla akis yaratmamıştı. Şimdi Journal de Geneve'in görüşü İngiliz ve Amerikan basınında da paylaşılmaktadır.

Bu yeni tefsir tarzına göre, Mısır'a silâh satmakla Ruslar herşeyden evvel Orta Doğu'da karışıklık çıkarmak emelini gütmekle beraber, daha uzun vadeli bir gaye de takip etmektedirler : Bu gaye, Batılıları Boğazlar rejimini tesis eden Montreux andlaşmasını Ruslar lehine tadile zorlamaktadır.

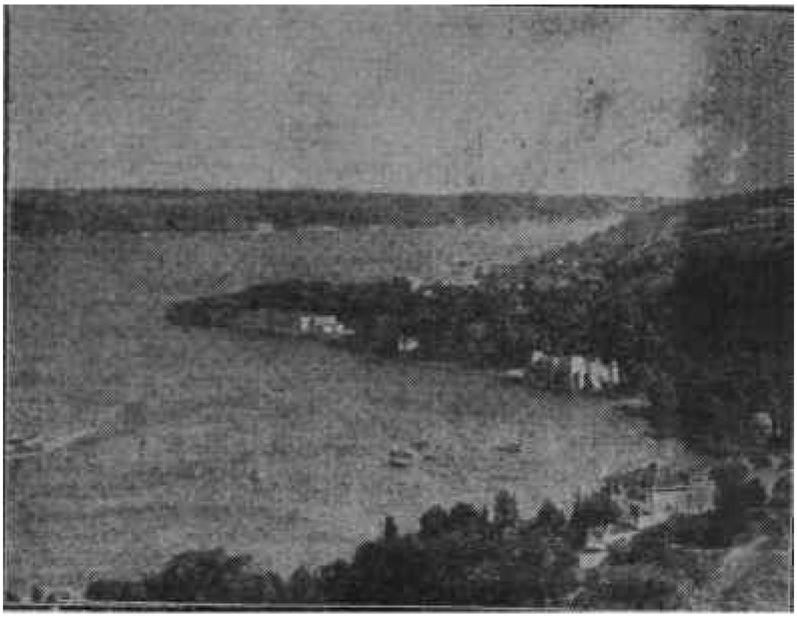
Gerçekten, Ruslar, ikinci Cenevre konferansının başladığı sırada Doğu ile Batı arasındaki münasebetler hakkında verdikleri bir muhtırada bu noktaya uzaktan temasla şöyle diyorlardı: "Dört Devlet bütün milletlerin ticaret gemilerinin milletlerarası bir önem taşıyan boğaz ve kanallardan serbestçe geçmeleri ve bazı devletler arasındaki deniz münakalâtını güçleştiren halen mevcut birtakım tahditlerin kaldırılması için gerekli tedbirleri almalıdır."

Gazette de Lausanne'a göre Rusların açık kapıyı zorlamaları dünya efkârını şaşırtmamalıdır. Gerçekten Montreux andlaşması sulh zamanın-

Bağdat Paktının 3 büyükleri

İkisi içerde, biri dışarda

Boğaziçinden görünüş
Kem bakanın gözü kör olur

da Boğazların bütün devletler ticaret gemilerine açık kalmasını derpiş etmekteydi. Molotof. ticaret gemilerini bahis konusu etmekle, 1956 yılında müddeti bitecek olan Montreux andlaşmasının yeniden tanzimi sırasında bu acık kapının da kapanmasına mani olmak istemiştir.

Ancak, bu muhtıranın verildiği günden bu yana cereyan eden hadiseler, Rusların emellerinin daha şümullü olduğunu ihsas etmektedir. Eğer Boğazların statüsünde bir değişiklik arzu ediyorlarsa, Rusların, ticaret gemilerinin geçiş serbestliğini teyit ettirmekle yetinecekleri sanılmamalıdır. Orta Doğu gerginliği ve dolayısiyle Süveyş kanalı meseleleri vesilesile Boğazlar rejiminin tekrar gözden geçirilmesi hususunda bir görüşme zemini arayacak olan Ruslar, iş bir kere bu raddeye geldikten sonra harp gemilerinin geçmesini de bahis konusu etmek istiyeceklerdir.

Bütün mesele, dünya devletlerinin elbirliği ederek isi bu raddeye getirmemelerindedir. Aksi takdirde, Stalin'in ölümünden beri uyumuş görünen bir ihtilâf daha, ateşle oynayan dünyamızda daldığı uykudan uyanarak, diğer ihtilafların yanında, belki bunların da başında yer alacaktır.

Batı Almanya

Temeli atılan ordu

Geçen haftalar içinde, Bonn garajlarından birinde, o zamana kadar hiç bir garaja nasip olmamış bir merasim yapıldı. İkinci Cihan savaşı sıralarında bir kışlanın ahırı olarak kullanılan bu garaj, merasim yapılacağı gün Batı Almanya bayraklarıyla donatılmış, kapının tam karşısına gelen duvara da kocaman bir demir haç yerleştirilmişti. Haçın altında krizantemlerle süslenmiş bir kürsü duruyordu.

İşte Batı Almanya Savunma Bakanı Theodor Blank, yeni Alman ordusunun ilk temellerini bu garajda atmış ve ordunun nüvesini teşkil eden 101 Alman subay ve assubayına bu kürsüden başarılar dilemiştir.

Bu subay ve assubaylardan sadece onbeş kadarı merasim esnasında üniforma giymiş bulunuyordu. Bunların arasında en ziyade dikkati çekenler yeni Alman ordusunun ilk iki generali, Korgeneral Adolf Heusinger ile Hans Speidel olmuştur. Bu iki general Hitler ordusunda sadece bir rütbe daha aşağıda, Tümgeneral mevkiinde görevlendirilmişler, Batı Almanya hükümetinin kurulduğu andan itibaren de Savunma Bakanlığının en ileri gelenleri arasına girmişlerdi.

Theodor Blank, bu iki generalin yanısıra, on sekiz Albay ile daha aşağı rütbede yetmiş beş subaya da sertifikalarını vermişti. Bu subayların büyük bir kısmı kara ordusunun, diğerleri de Deniz ve Hava orduları nın nüvesini teşkil edeceklerdir.

Merak verici tesadüfler

Gözlerini Savunma Bakanlığının garajında hayata açan Alman ordusunun doğum günü, meşhur Prusya Generali Gerhard von Scharnhorst'un iki yüzüncü doğum yıldönümü ile aynı tarihi taşımaktadır. Bu bir tesadüf eseri olmasa gerektir. Bilindiği gibi, aslen Hanovre'lu olan von Scharnhorst Yena savaşında Napoleon'a yenilen Prusya ordularını yeniden kurmuş ve Fransızlara başarı ile mukavemet etmişti Ancak Schamhorst'un kurduğu Prusya orduları onun ölümünden kısa bir zaman sonra, Bismark'ın idareyi eline almasına kadar devam edecek olan bir duraklama devresine girmekte, gecikmemişlerdi. Theodor Blank, merasim sırasında yaptığı kısa konuşmada, yeni Alman ordusunun hiçbir zaman böyle devreler geçirmemesini temenni etmeyi unutmamıştır.

Diğer yandan yeni Alman ordusunun temelleri atıldığı günün ertesinde Doğu Almanya da Ölülerini anma gününü kutlamıştır. Bu ölülerin içinde İkinci Cihan Savaşında ölen dört buçuk milyon Almanın da bulunduğuna şüphe yoktur. Pek çok Alman, bu vesileyle, yeni kurulan ordunun kendilerine neye mal olacağını sormadan geçememişlerdir. Bunu her iki Cihan savaşında da ağzı yanmış bir milletin fertlerine çok görmemek gerekir.

Ancak, Almanya'nın yeniden bir orduya sahip olması, Almanya'nın batısını gerçek bir sevince boğmuştur. Cenevre konferansının akamete uğradığı şu günlerde, Almanya'nın bir orduya her zamankinden ziyade ihtiyacı vardır. Haberi ilk günü baş sayfalarırda vermeye cesaret edemeyen Alman gazeteleri, İkinci gün bütün sütunlarım bu hadiseye ve dünyanın şu devrinde bir ordu sahibi olmanın önemini belirtmeye tahsis etmişlerdi. Savaştan ve askerlikten bıkmış olanlar bile askersiz Almanya'nın durumunu : tahayyül etmekte güçlük çekmektedirler.

Ordularının kurulması sırasında, Almanlar, bir kere daha hisleri ile

Yeni üniformalar
Made in U.S.A.

realiteler arasında bir seçim yapmak sorunda kalmışlardır. Merasimin beğenilmeyen bir tek tarafı olmuştur: Almanlar, bu üniformaları ciddi bulmamışlar ve eskiden alıştıkları şekle daha yakın bir şekil bulunmasını istemişlerdir. Yeni üniformalar, batı ordularında olduğu g r i b i acık yakalıydı. (Halbuki evvelce Alman hava ve kara askerleri kapalı yakalı üniformalar giyerler, açık yakalı üniformaları deniz subayları taşırlardı. Şimdi bu arzunun yerine getirilmesi için tetkikler yapılmaktadır.

İran

Geri tepen taassup

ran Başbakanı bir gün sonra Bağdat Paktı Bakanlar konseyinde bulunmak üzere Irak'a hareket edecekti. Bilindiği gibi İran, pakta yeni katılmıştı. İltihakı uzun zamandan beri beklenen bu memleket, hele NATO ile SEATO arasındaki boşluğu doldurduğuna kendini inandırdıktan sonra, şüphesiz Bağdat Paktı camiası içinde müstesna bir mevki kazanmak istiyordu. Bu bakımdan, İran, Başbakanının yapacağı bu seyahate büyük önem atfetmekteydi.

Fakat, Başbakandı Irak'a hareketinden bir gün önce, az daha herşey yıkılıyordu. Başbakan, o gün Tahran camilerinden birinde Ayetullah Kaşanu'nin - bu İran'ın dini liderlerinden en nüfuzlusuydu - geçen haftanın başında vefat eden oğlu Mustafa kaşanu'nin ruhuna okutulan mevlûda gitmişti. İşte bu mevlût sırasında atılan birkaç el kurşun, eğer hedefine isabet etseydi, Iran'ın Batılılar safında yer almayı o kadar isteyen, Bağdat Paktına memleketini sokmak hususunda o kadar gayretler sarfeden Başbakanı bu gün hayatta olmıyacak ve belki de Doğudaki komşumuz zaten şimdiye kadar yabancı olmadığı bir siyasi keşmekeş içine düşmüş bulunacaktı.

Suikast meşhur Fedeyan-ı İslâm cemiyetine mensup bir genç tarafından yapılmıştı. Anlaşılan, koyu bir taassubun hâkim olduğu zümreleri peşinde sürükleyen bu Cemiyet, Iran'ın Bağdat Paktına katılmasına memnun olmamıştır. Fedeyan-ı İslamcılar, bu Pakta İngilterenin İran ve Orta Doğu'ya tekrar avdetini görüyorlar, böyle bir teşkilâta katılmanın vebalini de Hüseyin Âlâ'ya yüklüyorlardı. Muzaffer Zullan'ın - bu suikastçının adıdır - giydiği kaftanda şunlar yazılmıştı: "Allah bize İslam dininin düşmanları olan İngiliz, Amerikan ve Rusların etlerinin kesilmesini emreder." İranı onlara yaklaştıran Hüseyin Âlâ'nın akibetini tayine ise cemiyet sadece kendisini yetkili görmüştür.

Bereket yersin Ki Hüseyin Âlâ bu suikastten sadece birkaç yara bere ile kurtulmuş bulunuyor. Ancak, Fedayan-ı İslâm'cıların bu reaksiyonu, İrandaki mutaassıp zümrelerin komşumuzun Bağdat Paktına girmesini hoş karşılamadığını göstermiştir.

Hüseyin Âlâ
İstikrar unsuru

Başbakan Hüseyin Âlâ'nın gayret ve çalışmalariyle Batılılar safında yer alan İran'ın onun yokluğunda ne yapacağı kesin olarak bilinemezdi. Ancak şu kadarını söylemek mümkündür: Henüz siyasi bir istikrara kavuşamamış bütün memleketlerde olduğu gibi, İran'ın siyaseti de başta bulunan idarecilerin şahısları,ile yakından ilgilidir. Her ne kadar Şah'ın da Batılılardan yana olduğu biliniyorsa da, hele İngiltere gibi bu Paktın temellerinden birini teşkil eden bir memlekete karşı İran'da beslenen nefret, bir İktidar değişikliğinin vukuunda yeni idarecileri tesir altında bırakabilirdi. Şark devletlerinden idarecilerinin şahsiyetleri nisbetinde vefa beklemek gerektir. Bu bakımdan, Başbakanın suikastı atlatmış olması, mesut bir tesadüf sayılmalıdır.

Arjantin

Devam eden sancılar

Geçen hafta gelen haberler göstermekteydi ki Arjantin hâlâ rejimdeğişikliğinin sancıları içinde kıvranmaktadır. Ani bir darbe ile Lonardi hükümetini iş başından uzaklaştırdıktan sonra, General Pedro Aramburu Arjantin'de temizlik hareketine devam etmektedir. Şu satırların yazıldığı ana kadar Aramburu, iki yeni ve önemli merhale katetmistir. Bu merhalelerden biri CGT yani Çalışma Genel Federasyonunun kapatılarak liderlerinin tasfiyeye uğratılması, diğeri de yüksek rütbeli iki Generalin tevkif edilerek bir diğerinin istifaya mecbur bırakılmasıdır.

Çalışma Genel Federasyonunun Peron tarafından ihdas edildiği ve bu teşkilâtın, kurucusuna olan bağlılığı malumdur. General Lonardi devrinde tasfiyeye tutulmuş olan Federasyon şimdi tamamen Hükümetin eline geçmiştir. Bu hareket Aramburu hükümetinin, Arjantin'in işçi meselesini bizzat eline aldığını gösteriyor. Peron rejiminin hâlâ en sadık kütlesini teşkil eden işçilerin, yeni rejimin salimen yürütülebilmesi için mutlak surette elde edilmesi gerekmektedir.

Tevkif edilen ve istifaya mecbur bırakılan Generallere gelince, bunlar ötedenberi Lonardi'ye mesai arkadaşlığı yapmakla tanınmış ve, işbaşından uzaklaştırıldıktan sonra da kendisine bağlılıktan vazgeçmemiş su-

Bu

Bundan üç ay kadar önceydi. Dört Büyüklerin en yüksek kademedeki temsilcileri senelerdenberi ilk defa olarak bir araya gelmişler, dünya meselelerini görüşmüşlerdi. Bu meseleler o kadar çapraşık ve onların üzerindeki görüş ayrılıkları o kadar derindi ki bütün iyi niyet ve gayretlere rağmen bir anlaşmaya varmak mümkün olmamıştı. Buna rağmen, Dört Büyüklerin en yüksek kademedeki temsilcileri, Cenevrede'deki muhteşem Milletler Sarayını terkederken iyimserliklerini muhafaza ediyorlardı. Eisenhower, konferansın sona erme sinden sonra verdiği bir demeçte "İyi bir başlangıç yaptık, demişti. Bu başlangıcı insanlığa yararlı olacak bir anlayış devresinin takib edeceğine büyük güvenim var."

Rus Komünist Partisi Genel Sekreteri de aynı fikirdeydi. O güne kadar değil güldüğü gülümsediği bile görülmemiş olan Nikita Kruçef, etrafını çeviren gazetecilere "Cenevre Konferansı tarihi bir olaydır, diyordu. Bu toplantının en açık hususiyeti, bundan sonra cereyan edecek olan Milletlerarası münasebetlere yepyeni bir karşılıklı güvenlik ve işbirliği havası getirmesidir." Kruçef, bunları söylerken, gülüyordu.

Umulan ve bulunan

İkinci Cenevre Konferansının da tarihe karıştığı şu günlerde artık anlaşılmıştır ki, Kruçef'in tebessümü daha iyi günlerin mesut hayaline değil, Batılıların iyi niyetye safdilliğinedir. Gerçekten Batılılar, daha geçen haftaya kadar, bundan üç ay kadar önce yaratılan Rusların eninde sonunda kendileriyle dünya meseleleri üzerinde bir anlaşmaya varacaklarım zannediyorlardı. Şimdi bu günler geride kalmıştır. Tam bir iflâsla neticelenen ikinci Cenevre konferansı, Rusların gerçek bir anlaşma değil, oyalama suretiyle zaman kazanma istediklerini bütün açıklığıyla meydana koymuştur.

Geçen çarşamba günü dağılan Konferasta başlıca üç mesele görüşülmüştü. Bunlar, Avrupa'nın güvenliği ve Almanya'nın birleştirilmesi, silâhsızlanma, Batı ile Do-

baylardır. Bunlardan General Bengoa Peron'un pijamalarını değiştirmeden Arjantin'i terketmesile neticelenen ilk ihtilâlden sonra Ordu Bakanlığını deruhte etmişti. Son darbeden dört gün önce bu mevkiden ayrılan Bengoa genç subaylar tarafından eskiye bağlılıkla itham ediliyordu. General Uranga ise Peron'un iktidardan uzaklaştıran darbede başlıca roller» den birini oynamaktaydı. Lonardi Hükümetinde de Ulaştırma Bakanlığı yapıyordu. General Lonardi işbaşından ayrıldığı gece kendisine evine kadar refakat etmiş ve darbeyi bir "ihanet" olarak vasıflandırmıştı.

Şimdi Aramburu ordunun genç elemanlarının arzusuna uygun olarak eskileri tasfiye etmekle meşguldür. Bütün bu olup bitenlerde genç subayların arzularım gerçekleştiğini görmemek mümkün değildir. Fakat Ordunun muhtelif zümrelerinin isteklerini sıra ile yerine getirmek için her seferinde yeni bir darbenin yapılması, diktatörlükten yeni kurtulmuş Arjantin'i doğru istikamete götürmez. Kuvvet kullanarak yapılan rejim değişiklikleri demokrasiden ziyade yeni diktatörlüklere atılmış adımlardır. Bu bakımdan Arjantin ordu efkârı dikkatli davranmak mecburiyetindedirler.

Aksi takdirde Arjantin'in geleceği, geçmişinden farksız olmaya mahkûmdur.

Kubbede Baki Kalan

ğu arasındaki münasebetler konularıydı. Konferansa gelmeden Önce kendi aralarında yaptıkları müzakerelerde tam bir görüş birliği kuran ve dünya barış ve güvenliği uğruna Ruslara bazı tavizler vermeyi kararlaştıran Batılılar, Konferans sırasında Koministlere hâkim olan düşüncenin uyuşmazlık ve zaman kazanma olduğunu nihayet farketmişlerdir. Rusya, bu toplantıda, Almanya'nın . serbest seçim yolu ile birleştirilmesine taraftar olmadığını açıkça söylemiştir. Ruslara göre, Almanya'nın birleştirilmesi herşeyden önce Almanların iç meselesidir ve iki Almanya arasında müzakere yoluyla bir hal tarzına bağlanabilir. Bundan başka Avrupa'nın güvenliği problemi Almanya'nın birleştirilmesi meselesinden de önce görüşülmelidir: Zira Rusya birleşmiş bir Almanya'yı ancak bugünkü paktların mevcut olmadığı bir Avrupa'da görmek arzusundadır.

Rus istekleri, eskilerinden o kadar farksızdı ki aynı bile denilebilirdi. Halbuki Batılılar, bu konularda bir anlaşmaya varmak için eski görüşlerinden fedakârlık yapmayı kabul etmişler, ötedenberi herşeyden önce Almanya'nın birleştirilmesini temin etmek isterken, sırf bir anlaşmaya varmak ümidi ile, şimdi bu meseleyi Avrupa güvenliği problemi ile aynı anda müzakereye hazır olduklarını bildirmişlerdi.- Rusya ise aynı şekilde bir tavizde bulunarak, birinci plânda hallini istediği Avrupa güvenliği problemini Almanya'nın birleştirilmesi konusu ile aynı safa yerleştirmeyi reddetmiştir. Geçen haftalar içinde yeni talimat almak üzere üç gün İçin Moskova'ya giden Molotof, dönüşünde valizinde iyi haberler getirdiğini söylediği zaman herkes Rusya'nın nihayet böyle bir fedakârlıkta bulunacağını zannetmişti. Molotof, valizinde, bu konuda yüreklere su serpecek teklifler getirmemiş, getirdiyse bile meydana çıkarmamıştır. Valizden çıkan koskoca bir "Niet!", yani "Hayır!" olmuştur.

Valizden ziyade bir sürpriz kutusuna benzeyen Molotof'un çantası, diğer konularda da yenilikler ihtiva etmiyordu. Silâhsızlanma meselesinde Rusya eski görüşünden ayrılmamıştır. Batılılar, ötedenberi, bu konuda, geçen Cenevre konferansında Başkan Eisenhower tarafından savunulan havadan kontrol sisteminin ana fikir olarak ele alınmasını istiyorlardı. Ruslara göre ise havadan kontrol, silahsızlanma probleminin hal tarzı değil, bu hal tarzının ancak bir şıkkı- olmalıydı. Bu Cenevre konferansında da silâhsızlanma meselesi çözülememiş, üzerinde ittifak edildiği bildirilen bazı noktalar belirtilerek, mesele tekrar Birleşmiş Milletler silâhsızlanma komisyonuna havale edilmiştir. Aslında fikir ayrılığı çok açıktır. İttifak edildiği bildirilen noktalar zevahiri kurtarmaktan başka bir işe yaramamaktadır.

Doğu ile Batı arasındaki münasebetlere gelince : Bu konuda da fikir birliği kurmak mümkün olmamıştır. Batılılar yaratılan "Cenevre havası" nın, Batı ile Doğu'yu ayıran engelleri kıracağını ve insanlar ve fikirlerin serbestçe değişimi yolunda yeni imkânlar tesis edeceğini ümit ediyorlardı. Halbuki bu ümitleri de boşa çıkmıştır. Başlangıçta Rusların da aynı fikirde olduklarını ihsas etmelerine rağmen, geçen hafta içinde açıklanan Rus görüşü Batılıların konferansa sunduğu projeden çok farklı görünmüştür.

Batılılar, bu konuda verdikleri bir memorandumda, sansürün kaldırılması, Demirperdenin iki yakasındaki Devletler arasında geniş kültürel ve turistik münasebetlerin kurulması, radyo savaşına bir son verilmesi hususunda yeni teklifler ileri sürüyorlardı. Rus plânı ise sadece resmî mahiyette birtakım kültürel mübadelelerin yapılmasından başka bir hususu ihtiva etmiyordu.

Konferansın öğrettikleri

Yukardaki izahatımızdan da anlaşılacağı gibi, Batılılar bu görüşmeler sırasında umduklarını bulamamışlardı Ancak bu görüşmeler iki bakımdan faydalı olmuştur.

Bir kere artık Sovyet iyi niyetleri diye bir şeyin bahis konusu olamayacağı bütün açıklığıyla anlaşılmıştır. Sovyetler iyi niyet gösterilerinde bulunup zaman kazanmaktan başka şey düşünmüyorlar. Zamanın Sovyetlerin lehine çalıştığı ise zaten bilinen bir hakikattir. Cenevre toplantısının ikinci faydası ise, gerektiği anda Batılılar arasında bir cephe birliği kurmanın mümkün olabileceğini göstermesidir. Gerçekten, ikinci Cihan savaşının sona erdiği günden beri, Üç Büyükler hiçbir zaman Rusya'nın karşısına bu kadar mütecanis bir cephe halinde çıkmamışlardı. Bu toplantı sırasında Molotof un Batılıları birbirine düşürmek hususunda yaptığı bütün gayretler başarısızlıkla neticelenmiştir. Amerikan basını Batılılar için başarı sayılacak bu Rus başarısızlığında Amerikan Dışişleri Bakanı Foster Dulles'in payını, İngiliz ve Fransız Dışişleri Bakanlarının lehine olarak kısmaktadırlar.

Bu son'un sonrası

Hiçbir netice vermeden nihayetlenen İkinci Cenevre konferansından sonra dünyanın ve Büyüklerin durumu ne olacaktır. Tekrar eski gerginliğe mi dönülecek, yoksa "Cenevre hayası" nın muhafazasına mı çalışılacaktır. Şimdi bütün siyasetçiler bu suallerin cevabım aramaktadırlar.

Konferans sonunda yayınlanan tebliğde yeni bir toplantı derpiş edilmemekte, bundan böyle meselelerin diplomatik muhabere yolu ile halline çalışılacağı belirtilmektedir. Bu ifade bile Dörtlerin bu toplantılardan ümitlerini kestiklerini göstermeye kâfidir. Anlaşmaya varılmadıktan sonra boşa çene çalmanın dünyayı avutmaya çalışmaktan başka bir işe yaramayacağı nihayet başını kumlara gömen bu devekuşları tarafından da anlaşılmıştır.

Gerçi Başkan Eisenhower Amerikalılara ümidlerini muhafaza etmelerini bildirmiştir ama bu hakikatlerin belirmesinden sonra "Cenevre havası" nın muhafazası oldukça güç olacaktır. Bu hava müsbet fiillerden ziyade, ilerde müsbet fiiller haline inkilâp etmesi beklenen bazı iyi niyet gösterilerine dayanıyordu. İyi niyet gösterilerinin bir gün gerçekleşeceği ümidi bu toplantıdan sonra tamamen kırıl-, mıştır. Bir zamanlar kaybolan eşeğini bulan fakir misâli sevinen dünya, bulduğu eşeğini ikince defa kaybetmiştir.

KİTAPLAR

KASIM RÜZGARI

(Halim Yağcıoğlu'nun Atatürk Şiirleri, Yeni Ufuklar Yayınları: 5, 48 sayfa, 199 kuruş).

Atatürk her alanda olduğu gibi, Edebiyatta da, her gün biraz daha artarak engin bir ilham kaynağı oluyor. Türk şairi, Atatürk'ü türlü yönlerden işlemeği, O'nun şiirini söylemeyi kendisi için bir vazife bilmektedir. Her yıl sanat dergilerinin Kasım sayıları baştan başa Atatürk şiirleri ile dolar, taşar. Antolojiler çıkar. Bir iki yıldır, bazı şairlerimiz yalnız Atatürk konusunu işleyen kitaplar çıkarıyorlar. Halim Yağcıoğlu da, bu yıl "Kasım Rüzgarı" adlı şiir kitabiyle bize büyük Atatürk'ü söylüyor.

Atatürk'ün şiirini söylemek, hemen belirtmek yerinde olur ki, son derece güç, çetin bir iştir. Yazılmış* şiirlerin çoğu, metih şiirleridir. Büyük, yaldızlı, süslü sözlerle Atatürk övülmeğe çalışılır. Ama böylece, asıl Atatürk verilebilir mi? Sanmıyoruz. Konunun çetinliği önce bu noktadan başlıyor.

Halim Yağcıoğlu'nun şiirleri de "metini" temel tema olarak almış. Büyük adamın ölümünden duyulan üzüntü, kaybın acısı, O'na beslenen bağlılık duyguları dile getirilmiş. Şimdiye kadar yapılmışların devamı. Bu övmede imkânları genişletmeye gayret de sezilmiyor.

Yağcıoğlu hemen bütün şiirlerinde aynı şeyleri söylemiştir. Şiirler arasında, hava, eda, mâna bakımından bir ayrılık, özellik de yoktur. Buna bir kaç örnek verelim:

"Merhametin de olsun hâlince"
"Şefkatiyle sevgisiyle merhametiyle"
"Gönüllerce ümit merhamet"
Nee duydumsa - şu dünyada - aşktan kinden merhametten"
"İlet gözyaşlarına rahmetimi"
"Lâyıksın Tanrının rahmetine"
"Sunduğu rahmetiyle başlayacak
"Dünyalarca rahmet"
"Tanrının rahmeti üstüne olsun"
"Sen bütün bir milletin ruhu"
"Milletin ruhundan Atatürk geçer"
"Seni çılgınca sevmesini"
"Sevmiş beni çılgınca yürekten"
"Üçüncü kadın birinci kadın gibi vakur"
"Türk erkekliğinin timsali
Vakur kahraman"

Hepsi ayrı ayrı şiirlerden alınmış bu mısralar da gösteriyor ki, şair son derece dar bir sınır içinde kendisini âdeta hapsetmiştir. Her şiirinde hemen hemen aynı şeyleri söylemektedir.

Su hal yalnız bazı mısralarda değil bütün bir kıt'ada da böyledir. Bir örnek verelim:

"Mustafa Kemalin elleri
Uzanmış karanlıklardan karanlıklardan
Bir anne eli gibi vatana
Bembeyaz nurdan"

Başka bir şiirinde şu kıt'ayı okuyoruz:

"Nasıl bir eldir ki böyle nurdan
Hızır gibi her an yanımızda
Ana elinden şefkatli sıcak
Geziyor açık alnımızda"

Yağcıoğlu gibi yıllardır şiire emek vermiş, yazılariyle güç beğenir bir kişi olduğunu göstermiş bir şaire yakışmıyacak, meydan nutku edasındaki mısralar da var. İşte bir iki örnek:

"O dağ heybetiyle Yedeksubay - lar - Ataların son mirası - Aziz hediye"
"Çelik saflar hâlinde Harbiye"
"Fotoğrafını indirttiren sütü -bozuk Alçaklar"

Sonra Haşime taş çıkartan mısralar :

"Bayrağa çalan kızıllıkta"
"Yakut tepeler"

Görülüyor ki, şair, Atatürk gibi son derece çetin, güç bir konuda gerekli titizliği göstermemiş, işin kolayını seçmiştir. Dil bakımından da bu şiirleri başarılı sayamayız. Yağcıoğlu'nu devrimci davranışta bir şair bildiğimize göre, dilini bu davranışına yakıştırmak mümkün olmadı. Bir mısrada kullandığı eski kelimeyi, başka bir mısrada yeni kelime olarak kullanıyor. Bu, dil konusunda hiç de titiz olmadığını göstermektedir.

Halim Yağcıoğlu
Mevzu iyiydi ama...

Buna da bir iki örnek verelim. Bir şiirinde:

Destanlaşır mıydı inkılâplar"
diyor, başka bir şiirinde ise:
"Devrimlerce yaşayan"
mısraı ile karşılaşıyoruz. Gene meselâ:
"Yumruk kadar kalbimden"
"Kardeş sevgisiyle kalplerde"
derken, başka şiirlerinde "kalp", "yürek" oluyor:
"Sevmeseydi böyle yürekten"
"inanmış milletine yürekten"

Şu noktayı da, şuracıkta belirtelim ki, Yağcıoğlu bazı şiirlerinde, bütün bütün aleyhinde bulunduğu, hattâ "tinimi" dediği Fazıl Hüsnü'nün tesirinden de kurtulamamıştır!

Temiz bir baskısı, sade bir kapak kompozisyonu ile sevimli görünen "Kasım Rüzgârı" nda, ne Atatürk şiirlerine yenilik katan bir taraf, ne Yağcıoğlu'nun sanatına eklediği bir değer vardır. İyiniyet ve umudumuzun boşa çıkmasından da Yağcıoğlu sorumludur.

BİR ADAM ÖLDÜ

(Jules Romains'in romanı. Çeviren: Tahsin Yücel, 96 sayfa 100 kuruş. Varlık Yayınları, Cep Kitapları Serisi No. 148)

Son yıllarda, her sahada olduğu gibi, edebiyatta da bir Amerikan hayranlığı aldı yürüdü. Tercümelerin yarısından çoğu Amerikan edebiyatından yapılıyor. Sonra İngiliz edebiyatı geliyor. Başka dillerden, hele uzun yıllar tesiri altında kaldığımız Fransız edebiyatının yeni eserlerini, dil bilmiyenlerin okuma şansları iyiden iyiye azalmıştır. Bu hal, Fransız edebiyatının artık eskisi kadar canlı, değerli eserlerden yoksun olduğunu göstermez. Yeni bir kültür ve edebiyatla temasa geçmemiz, pek alışılmamış bir havası, edası olan eserleri tanımak imkânını buluşumuz, daha doğrusu yeni bir tesir sahası içine girişimiz, bir çeşit yön değiştirmemize sebep olmuştur.

Jules Romains'in "Bir Adam Öldü" adlı küçük romanını okuduktan sonra, buna daha çok inandık.

"Bir Adam öldü", o derece olağan, o derece silik bir konuyu işliyor ki, kitabı bitirdikten sonra, böyle bir olayın içinden, böyle bir romanın nasıl çıktığına bir an şaşıyorsunuz. Meselâ, acıklı bir aşk macerası yok romanda. Hattâ "aşk" hiç yok. Hareketli, heyecanlı bir hayatın hikâyesi değil. Düpedüz, son derece kendi halinde, sessiz sedasız yaşayan bir adamın ölümünün hikâyesi.

Jaoques Godard, tren makinistliğinden emekliye ayrılalı beş yıl olmuştur. Paris'in bir uzak mahallesinde, oda oda kiraya verilen büyük bir apartmanda oturur. Karısı yıllar Önce ölmüştür. Çocuğu yoktur. Patisten uzak bir köyde yaşayan, yaşlı bir anası ile babasından başka da kimsesi yoktur.

Jacques Godard, emekliye ayrılalı beri "şöyle düzenli bir eğlence bulamayan, fazla fazla eski resimleri çerçevelemekle, kendi eliyle yaptığı tahta oymaları boyamakla oyalanan, bazı geceler yatmadan önce, yalnızlığın düşman mırıltısını duyan, böyle ânlarda ölümü özleyen" bir yaşlı emeklidir. Bir ikindi vakti önünden geçtiği Pantheon'un hiç yukarısına çıkmadığını düşünür. Kendi kendine "Bense otuz beş yıldır Paris'teyim, kubbesini yalnız kaldırımdan gördüm" der. Sonra içeri girer, Pantheon'un tepesine çıkar. İki gün sonra da sırtında bir ağrı başlar. Önce aldırmaz ama ağrı artar. Sessizce ve olanca kimsesizliği ile ölür. "Godard, bütün keskinliği ile: Ben öldüm. Tanrım, nereye gideceğim? diye düşünmek" için zaman bulur.

Kitabın ilk sayfalarından bu neticeyi öğreniriz. Asıl roman da bundan sonra başlar. Bu derece silik bir adamın, böylesine sade bir ölümünden ne çıkar ki? Hele, bu neticeyi Ok sayfalardan da öğrendikten sonra? İşte Jules Romains'in büyük sanatçılığı buradan başlıyor.

Aynı binada oturdukları halde, komşuluk bile etmeyen, katlarına birer, ikişer odalarına sıkışmış bir apartman halkı var. Apartmanın bir kapıcısı var. Kasabı var. Uzak bir köyde, ölmeye Godard'dan önce hak kazanmış, yaşlı bir ana baba var. Posta arabasında, - trende bir takım yolcular var. Köylüsü var. Godard'ı tanıyan tanımayan, hatırlayan ya da hatırlamayan bir takım insanlar var. Bütün bunların arasında bir de "ölüm" olayı, değişik çevrelerde değişik şartlar altında yaşayan, birbirleriyle ve Godard'la ilgileri hemen hemen olmayan veya az olan bu kimselere, nasıl tesir eder? Bir insan bir "ölüm" İçin ne der? Ne yaparlar, ne düşünürler? İşte roman bize bunları veriyor.

Godard'ın ölümünü ilk gören kapıcıdan başlayarak, apartman halkına, çelenk için para toplayan küçük çocuklara, babasına, posta arabasında veya trendeki yolculara, Malabrais sığırtmacına, mezarlığa gidilirken yolda kavga eden işçilerle polislere kadar, bu olayla uzaktan veya yakından ilgili, değişik hayatları, inançları, arzulan ve düşünceleri olan insanların, ölümü ilk duyduklarından, Godard'ın mezarlığa götürülmesine kadar, nasıl bir psikoloji içinde olduklarını öğreniriz. İnsanoğlu'nun iç hayatı, ölümle münasebeti korkunç bir ustalıkla gözümüzün önüne serilivermiştir. Bu aslında, ne tren makinistliğinden emekli Jacques Godard'ın, ne ihtiyar babasiyle anasının ne kapıcının, ne apartman halkının romanıdır. Bu, insanoğlunun iç hayatını, "ölüm" e karşı davranışını açıklayan, aşağı yukarı hepimizin romanı. Roman'dakiler birer vasıta oluyor. O kadar.

"Roman" ı, kitabın sayfa sayısı ile ayıranlar vardır.

Bizde bir çok edebiyat öğretmeni, romanı "iki yüz sayfadan fazla" olması şartına bağlar. Bir de "Hikâyenin büyüğü" der. Kitap iki yüz sayfadan az oldu mu, o "Roman" değildir de "büyük hikâye" dir. "Bir Adam öldü" 96 sayfalık bir kitap. Bir okuyun bakalım, işinin ehli, sanatının erbabı bir sanatçı 96 sayfada nasıl bir "roman" veriyor. "Roman" la 'hikâye" yi kendi özel şartlarında değil de, sayfa sayısında arayanlar için de bu kitap, bu bakımdan, ayrıca faydalı olabilir.

Jules Romains, 27 ciltlik "İyiniyetli İnsanlar" adlı bir dev romanın da yazarı olduğuna göre, kendisine "soluğu az" bir yazar da diyemeyiz. Az sayfada, çok şeyi veren bir romancı, bizlere bir kere daha, sanat serinin adını, sayfasının sayısında değil, eserin içinde aramak gerektiğini öğretiyor.

Tahsin Yücel, tertemiz Türkçesiyle, bize güzel bir eser daha kazandırmıştır. Piyasayı dolduran tercüme eserlerin, o insanın tüylerini diken diken eden berbad Türkçelerini düşündükçe, Tahsin Yücel'in, usta çevirmesi bir kere daha ve ayrıca değer kazanıyor.

"Bir adam öldü" okunacak bir kitaptır.

Bakkal dükkânlarında ansiklopedi satışı

Palo Alto (Callf) **S.N. ÖZERDİM**

Bakkal dükkânı deyince bizim mahalle bakkalları gelmesin aklınıza, Palo Alto, küçük bir kasabadır. 40,000 nüfuslu. Türkiye'den ayrılmadan önce haritaları boş yere karıştırmış, fakat bu kasabanın adını bulamamıştım. Palo Alto'da, başka şehirlerde daha büyük veya daha küçüklerini bulabileceğiniz çeşitli şirketlerin bakkal dükkânlarından bir hayli var. Uzunlamasına kocaman bir mağaza. Taze et, taze sebze, mutfak eşyası, ayakkabı boyası, bazan yastık, hattâ Bethoven'in Dokuzuncu Senfonisi' nin iyi bir orkestra eliyle çalınmış plâkları gibi şeyleri de bulunduran bu dükkânların kapısına, Abdülhak Hâmidiıı dedesi gibi "Ne ararsan bulunur!" levhasını asmak kaabil. Bunları gördükten sonra, neden ansiklopedi satılmasın? Bu mağazalardan bazılarında cep kitapları da satıldığına göre yadırgamamak lazım. Ne var ki, bu ansiklopediyi kitapçıda bulamazsınız. Kitabı basanla bakkal dükkânını işleten şirket arasında yapılan anlaşmaya göre satılıyor.

Şehrin gazetesinde, kocaman sayfayı kaplayan ilândan veya posta kutunuza bırakılan el ilânından, mağazanın birinde ansiklopedi satışına başlandığım öğrenirsiniz. Şartlar basittir : 25 ciltlik ansiklopediyi, her hafta bir cildini almak suretiyle altı ayda tamamlıyacaksınız. Her perşembe günü - nedense hep perşembeler - yeni cilt rafta sizi beklemektedir. İlk cildi 25 cent'e verirler. 25 cent'i bizim paramızla değil, Amerikan parasiyle düşüttünüz; zira, 25 cent'e bir paket ekmek alırsınız. Yalnız o gün en az iki buçuk dolarlık alış veriş etmelisiniz. Bundan sonrası kolaydır. Her cilt 99 cent'e satılır. Burada üç cent de vergi alırlar. Tine doları geçer. Unutmıyayım da hatırlatayım, Burada her şey dokuzlarla satılır. On dolarlık eşya da dokuz dolar doksan dokuz centtir. Yahut 80 dolarlık elbiseyi vitrinde 79,95 diye gösterirler. Vergileri de üzerine koydunuz mu ön dolarlık eşya on doları aşar, elbise de size seksen ile seksen beş arasında bir fiyata mal olur. Eğer, cent'leri teker teker hesaplarsanız bu dokuzlu satış kârlı da görünür. Yine bu araya sıkıştırayım : kitaptan vergi alınmasına aklımız ermez. Amerikalılara söylersiniz. Bu defa onlar sizin kaygınızı anlamazlar. Demek ki burada kitap çok satılan şeyler arasındadır; vergi alınması hayret uyandırmaz. Ben bula bula, bu açıklamayı bulabildim.

Ansiklopedinin birinciden sonraki ciltleri için bir şart yoktur. Kaç paralık alış veriş ederseniz ediniz cildi almağa hak kazanırsınız. Böylece altı ayda, tam bir ansiklopedi sahibi olmak işten bile değildir. Kolaylık yalnız taksitte değildir. Amerika'da kitap ucuz sayılmaz. Cep kitapları, daha iyi kâğıda basılmış ciltsiz kitaplar ucuzdur; ama yeni çıkan bir kitap, hangi para ile hesaplarsanız hesaplayınız, adamakıllı pahalıdır. 25 dolara 25 ciltlik ansiklopedi almağa imkân yoktur. Kitabı basanla bakkallık şirketinin işbirliği ansiklopediyi ucuza getiriyor. Hemen her şehirde şubesi bulunan şirket, ansiklopediden pek çok satabiliyor. Dokuz ay içinde Palo Alto'da dört çeşit ansiklopedi satıldı. Demek bu çeşit satışlar böyle sürüp gidiyor. Amerikalılar, zengin ve kültürlü iseler, Encyclopedia Britannica'yı veya 150 dolardan aşağı olmamak üzere daha mütevazı ansiklopedileri alırlar. Orta halliler de bakkal dükkânlarından sağladıkları ile yetinirler. Sonra, bu orta hallilerin bir kısmı, bakkalda görmediği takdirde, ansiklopedi almayı aklına getirir mi? Kitabı basan da kazanıyor, satan da. Fakat, bizim ölçülerimizle düşünülürse, en kazançlı yine AD okuyucudur.

Ansiklopedi tamamlandıktan sonra, son ciltte ya bir kart, yahutda bir zarf bulursunuz. Eksik cütleriniz varsa, yerinden isteyebilirsiniz. Fiyat değişmez. Sonra, kitaptan çıkan kartı doldurup yollarsanız, basanın ileriki faaliyetlerinden faydalanırsınız. Adresinizi saklarlar; müşterilerini kolay kolay unutmazlar; kendilerini de unutturmamaya çalışırlar. Eksiklerinizi tamamladıktan başka, ansiklopedideki bazı maddelerin eskimesi halinde de bir garantiye sahipsiniz : ansiklopedinin yıllık eklerinden sizi haberli edecekler; bazı özel yayınları size ucuza teklif edeceklerdir. Üstelik teminat da verirler: "Bu kartı yollamakla bir mecburiyet yüklenmiyorsunuz. Doldurun ve gönderin! "Üç cent masrafı da size yüklemezler. Pul bedeli, kart yerine varınca ödenecektir.

Amerika

Devlet kuşu

Siyasal Bilgiler Fakültesi İdare Hukuku Asistanı Dr. Cemal Aygen ile eşi Ayten Aygen, Christophe Colomb'un Amerikayı keşfinin yıldönümünde yani 12 Ekim 1955 günü (Columbus günü) Nw York'a ayak basmışlardı. Yeni Dünya hakkında Colomb'un bildiklerinden çok daha fazla şey biliyorlardı ve tasavvurları, Amerikanın her seyyaha arzettiği cazibelerden istifadeyi ihmal etmemekle beraber, sakin bir akademik hayat geçirmekti. Fakat şimdi Ayten Aygen, yeni bir kıta bulmuş kâşifin sevinci ve heyecanı içindedir.

Hadise şöyle cereyan etti: New York'a geldiklerinden bir kaç gün sonra, Cemal Aygen'e, New York Üniversitesinden iki adet bilet yolladılar. Bu biletler, NBC Televizyon Stüdyolarından birinde, bir yayını takip etmek içindi. Cemal Aygen, o gün stüdyoya gidemedi; West Point Harp Akademisini ziyareti gerekiyordu. Fakat karısı, yayında hazır bulundu. Salon, bizim Ankara radyosunun bü--k stüdyosuna benziyordu. Seyirciler burada, tiyatrodaymış gibi, yayını takip edebiliyorlar, aynı zamanda da salonun iki tarafına konmuş alıcı cihazlardan, önlerinde olup bitenleri, dışardakilerin gözüyle görebiliyorlardı. Programın adı "Güzelliği Ararken" idi. Yani tamamen bir kadın programı. Salona girerken herkese bir fiş vermişler, isim, adres ve memleketin yazılmasını istemişlerdi. Yayın esnasında bir makyaj mütehassısı (Mr. Westmore) dinleyiciler arasından birkaç hanımla görüşüyor, onlara saçlarını nasıl tanzim etmeleri, dudaklarını nasıl boyamaları gerektiği v.s. hakkında tavsiyelerde bulunuyordu. Program bitip de herkes dışarı çıkarken, NBC mensuplarından biri, Ayten Aygen'in yanına geldi. "Yarın* gene stüdyoya gelip, yayın esnasında, televizyonu nasıl bulduğunuzu söyler misiniz?" dedi.

Haftanın zarif kadını

Bu sual, şuna delalet ediyordu: Ayten Aygen, "Haftanın Zarif Kadını" namzedi seçilmişti. Her hafta bu yayında hazır bulunan hanımlar arasından üç kişi, ertesi günkü programda televizyon alıcısı karşısına çıkıyor, birkaç söz söylüyorlardı. Sonra aralarından biri, "Haftanın Zarif Kadını" (Lady in Charm) seçiliyordu. Seçimi, muhtelif eyaletlerden televizyon yayınını takip eden kadın kulüplerinden biri yapıyor, kararını televizyonla stüdyoya bildiriyordu. Ayten Aygen, televizyon alıcısının karşısına çıkacak üç hanımdan biri olarak tayin edilmişti. İsteneni yaptı.' Fakat, memleketin yabancısı olmanın, lisanı daha henüz pek iyi kavrıyamamış bulunmanın tesiriyle, neler olup bittiğini iyice anlıyamıyordu bile.. Bir ara biri gelip onu tebrik etti. Bu tebrik de nedendi acaba? Meseleyi biraz sonra anladı. O haftaki programı takip eden Mississipi Kadınlar Kulübü, Ayten Aygen'i haftanın "Lady in Charm" ı seçmiş reyi de 1955 Amerika güzeli vermişti.

Bunu, bir takım hediyeler takip etti. NBC Televizyon İdaresi Ayten Aygen'e bir altın kol saati, bir manyetofpn, bir Polaroid fotoğraf makinesi, elbiseler ayakkabılar v.s. hediye etti. Ayrıca. Rio de Janeiro'ya uçakla bir seyahat ve o şehrin en mükellef otelinde on beş günlük ikametgâh sağladı. Fakat Bn. Aygen bu seyahattan faydalanamıyacak. Zira, seyahat sadece bir kişiliktir ve Dr. Cemal Aygen'in de beraberce Rio'ya gitmesine ne maddî, ne de başka türlü imkân vardır.

Sonra, bir mesele daha vardır: Şimdi Ayten Aygen'dea Amerikan hükümeti kazandığı hediyelerden vergi istemektedir.

Ayten ve Murad Aygen

Mükâfatlandırılan iyilik

Kapaktaki kadın

Ayten Aygen

17 Eylül sabahı Ankara garında Üniversite mensubu kadınlı erkekli genç bir gurup uzak diyarlara doğru yola çıkan dost bir çifti uğurluyordu. Uzun boylu, bıyıklı, gözlüklü esmer adam ile taze ve sevimli,, kumral eşi heyecanlarını güç zaptediyor, bir yandan Amerikalım cazibesi, diğer taraftan arkada bırakmağa mecbur oldukları üç yaşındaki yavruları küçük Muradın şimdiden başlayan hasreti arasında bocalıyorlardı. Nihayet düdükler çaldı, motorlu tren hareket etti. İstanbul, İtalya., ve New York! İşte Aygenlerin Yeni Dünyaya seyahatleri böyle başlamıştı. Bir buçuk ay kadar sonra Bayan Aygen Amerikada "Haftanın en zarif kadını" seçilecekti.

Ayten Aygen Ankaralıdır. Kumral saçlı, güzel kahve rengi gözlü genç kadın bilhassa canlılığı, neşesi ve tatlı sohbeti ile tanınır. Eski terbiye görmüş, iyi bir ailenin kızıdır. Babası müteveffa. Zonguldak Milletvekili Rıfat Vardar'dır. Ayten Aygen Ankara kolejini bitirmiş, daha fazla okumayı arzulamamış, iş hayatında erkeklere rakip olmaya heves etmeden meslek olarak ev hanımlığını seçmiştir. Değişik giyinmesini ve idareli yaşamasını, incik boncuğu, gülmeyi ve güldürmesini seven Ayten, müşfik bir anne, anlayışlı bir zevce, iddiasız bir aile kadını olmuştur. Cemal Aygen'l e 1951 de evlenmişti. Düğünü Büyük Pastahanede yapılan Ayten, eğer bizde "Haftanın en neşeli gelini" ni seçmek âdet olsaydı muhakkak ki o unvanı da kazanırdı. Öylesine mesut, öylesine tatlı ve şeker bir hali vardı.

İdeal bir Türk ev kadının, hem de New York televizyonunda "Haftanın en zarif kadını" olarak seçilmesi ona hiç şüphe yok, iyileri mükâfatlandıran Tanrının güzel bir hediyesi olduğu kadar bizler için de hoş bir iftihar vesilesidir. Amerika - da "Haftanın en zarif kadını" sıfatını alan genç Ayten bizim de "Haftanın kadını" olmak hakkım kazanmıştır.

Hadise yaratan 3 resim

Michele Morgan *Elizabeth* *Margaret*

Fantezi

Fotografların dili

Geçen haftanın en düşünceli üç çehresi, bir tahtla yakından alâkalı olan üç kadına aitti:

Birisi, İngiltere kraliçesidir ve hayvanat bahçesine yaptığı bir ziyarette yüzü hiç gülmemiş, son dedikodulu hadiselerin yükünü taşıdığını belli etmiştir.

Bir diğeri hışımla, Mr. Eden'e bakan Prenses Margarete aittir.

Bir üçüncüsü de kraliyet ailesi ile hiçbir ilgisi olmayan bir Fransız artistinin, Michele Morganın çehresidir. Artist, Marie - Antoinette'in hayatını çeviriyordu ve giyotine giden bu bedbaht kadının ıstırabını fevkalâde bir surette canlandırmıştı. Efkârı umumiyeyi son derece alâkalandıran bir dördüncü resim de, Townsend'in ilk karısı Rosemary'nin resmidir.

Adabımuaşeret

Alışveriş!

Tezgâhın iki tarafında iki kadın vardı. Birisi satıyordu, diğeri satın alacaktı. Tezgâhın üzeri eşya ile dolu idi. Alıcı kadın evvelâ, vitrindeki benekli bluza talip olmuştu. Birden vazgeçti; benekli, şişman yapardı. Acaba çizgilisi yok mu idi? Çizgili bluzlar henüz yeni gelmişti. Depoda idi. Satıcı kız depoya indi, kutularla döndüğü zaman "alıcı" vitrindeki çantaya da talip olmuştu ve başka bir satıcı ona, bu çantanın derisini, biçimini methederken, gözü camdaki kolyeye ilişi verdi.. Acaba bir tecrübe edebilir miydi? Kolyeyi bilezik, bileziği eldivenler takip etti. Kimisi uymuyordu, kimisi çok pahalı idi, kimisi hakkında müteredditti, acaba yakışıyor muydu? Nihayet:

"— Size zahmet ettim, dedi, zaten asıl alışverişi yarın yapacağını, bugün şöyle bir bakayım demiştim de..."

O dükkândan çıkarken, zavallı satıcı kız, kutuları yerine koymakla meşguldü. Neredeyse ağlıyacaktı.

"— Hiç olmazsa, bu terbiyeli! diye düşünüyordu. Sabah gelen nasıl emrediyordu! Nasıl kibirli idi!"

Bu sırada dükkâna bir başka müşteri girdi, satıcı kızın önünde durdu. Satıcı kız, kutuları kaldırırken düşünüyordu:

"— Bir gün zengin olursam, alışverişe gidersem bambaşka şekilde hareket ederim. Evvelâ hep mütebessim olurum. Öyle ya madem ki artık satıcı değilim ve satın alıyorum kaş çatmakta ne mâna var? Sonra alışverişe, daima sabah erken çıkarım, satıcılar henüz yorulmamıştır ve çok müşterileri yoktur, hem de siftah etmek isterler. Alacağım şeyler hakkında evvelden, kesin kararlarım olur, renk için eşantiyon götürürüm.. Ölçüler için daha evvelden, terzimle konuşmuşumdur.. Mütereddit alıcı ekseri aldanır, suratsızı da.. Hele kibirlisi! Böyle insan, bazen zorluk çıkarmaktan ne çok zevk duyar!"

Bu sırada dükkânda, hiç de yumuşak olmayan bir ses yükseldi:

"— Kuzum neden cevap vermiyorsunuz?' Şu vitrindeki, benekli bluzu sordum. Kırmızısı var mı diye?"

"— Ne? Benekli bluzu mu sordunuz? Hayır kırmızısı yok. Fakat lâciverdi, muhakkak ki çok daha kibardır.."

Müşteri hayretle satıcıya baktı:

"— Sizin fikrinizi sormadım ki.. Siz daha terbiyeli cevap veremez misiniz?"

"— Siz de daha terbiyeli sual soramaz mısınız?"

Müşteri hışımla dükkândan çıkıp gitti. Satıcılık da, doğrusu bir sanattır, diye düşünüyordu. Böylesinden kim alışveriş eder? Satıcı olsaydım, evvelâ müşteriyi anlamaya çalışırdım. Şayet o mütereddit ise, elimdeki malı, zorla ona satmayı doğrusu düşünmezdim; çünkü ısrar, mütereddit insanların daima aksi karar almasını mucip olur. Hele ona istemediği bir şeyi beğendirmek, onu kandırma yollarına gitmek en büyük akılsızlıktır. Mütereddit müşteriyi karar vermeye sevketmek için, yapılacak en iyi şey "Yarma kadar düşünün, karar verin, nasıl olsa bu maldan elimizde mevcut çok" demektir. Satıcı devamlı surette mütebessim, cazip, uyanık ve anlayışlı olmalıdır. Hem satıcılar neden dâima neşeli olmazlar? Mütemadiyen yeni insanlarla karşılaşmak, konuşmak, güzel eşyalar arasında yaşamak herhalde zevkli bir şeydir!

*

Satıcı kız da hakli idi, muhakkak ki müşteri de.. Rollerini değiştirebilselerdi.. Ama işte aralarında kocaman bir tezgâh vardı! Ve bu tezgâh her şeyi değiştiriyordu.

Sinema

Sophia Loren mutfakta..

Gina'nın meşhur rakibi ve İtalya-nın en gözde sanatkârlarından Sophia Loren'i. şatafatlı Rece elbiseleri içinde görmeye alışkın olanlar, onu önünde önlük, elinde bir demet sarımsak mecmualarda görünce, bir bayii şaşırdılar.. Hayır, sanatkâr yeni bir role hazırlanmıyordu. Ama kafası kızmıştı. Parisli, Londralı ve Romalı ahçılara yemek dersi vermek niyetinde idi..

"— Bakıyorum her listede bizim meşhur Napoli Pizza'sı var. diyordu. Ismarlıyorum, önüme gelen tabaktaki Pizza, bizim Pizza ile alâkası olmayan bir nevi börek.. Evvelâ şunu söylemek isterim ki, Pizza fırında pişmez. Hepimizin sok iyi bildiğimiz bir kara tavanın içine atılır ve orada bol kızarmış zeytinyağ ile kızartılır. Vakıa Londralı, Parisli ve Romalı Pizza da oldukça lezzetli sayılabilir, fakat Napoli Pizza'sı ile boy ölçüşemez.."

Bunun üzerine sanatkar, kollarını sıvamış ve mutfağa girmişti.

"— 1 kilo un alın, diyor, bir bardak ılık su. 50 ar. maya, bir küçük kutu domates salçası, bol miktarda sarımsak, ancuez, biber ve tuz.. Mayayı ılık suda eritin, unla iyice karıştırın.. Hamur yapışkan olmıyacaktır. Bunun için bütün kuvvetinizi harcayın ve Napoli kadınları gibi hamuru zevkle, aşkla yuğurun.."

Bu sözleri söyledikten sonra Sophia Loren bir müddet susmuşta Hamuru yuğururken konuşamıyacak kadar meşguldü ve nefes nefese kalmıştı. Nihayet şöyle bir hamuru yoklamış, iftiharla gülümsemişti:

"— Tamam! Şimdi temiz bir bezle hamuru sarın, bırakın mayalansın. Bu mayalanma müddeti aşağı yukarı bir çeyrek saat sürer.. Bu müddet zarfında ançuezi salça, sarımsak, tuz ve biberle koyu bir sos haline getirin.

Hamuru müsavi parçalara ayırın. Bu parçalarla 1 santimetre kalınlığında yufkalar hazırlayın, aos'u elinizle alıp yuvarlak yufkaların arasına koyun, katlayın, kenarlarım yapıştırın ve 4 om. irtifa temin edecek kadar zeytinyağı tavaya döküp iyice kızdırın, ilk pizzayı tavaya atın. Bu **ilk hareketten sonra derhal geri kaçın. Çünkü pizza kızarırken âdettir, yağ sıçrar. Bir âdet daha vardır. Pizza sıcak sıcak, kıtır kıtır ve elle yenir! İşin en hoş tarafı Sophia, midesini sevenlere yemek dersi verirken. Parisli, meşhur estetik mütehassısı Lisette Pariente Romaya, bazı İtalyan yıldızlar mı zayıflatmak üzere davet ediliyordu. Mevsuubahis olan yıldızlar Mangano Pampanini ve Sophia Loren idi.**

Vittorio de Lica yıldızlarının çok çabuk besiye çekildiklerinden şikâyetçi idi.

Duber Sophıa
İtalyan Colette'i

Manevi Kalkınma

Jale CANDAN

Demokrat Partinin büyük kongresinde söz alan Aliye Temuçin muhakkak ki, büyük yaralarımızdan birine parmak basmıştı.

Ankara Milletvekili, memlekette bir manevi kalkınma ihtiyacını kuvvetle hissediyor ve bu kalkınma yapılmadıkça, sarfedilen gayretlerin boşa gideceğini ifade ediyordu.

Bu manevi kalkınma, muhakkak ki bütün sahalarda, içtimai ve siyasi hayatımızda, her yerde ve her yerde elzemdir.

Senelerden beri medeni âlemden, muhtelif işler için muhtelif mütehassıslar getirttik; yol yapmaya, bina kurmaya, fabrika açmaya eski bir tabirle "frenk icadından" her bakımdan istifade etmeye gayret ettik. Bunları tabii yapacaktık ama bunların yanında, mânevi sahada, olgun bir millet olmak için ne gayret sarf ettik? Çocuklarımızı hangi prensiplere dayanarak yetiştirecektik, şehirde veya köyde kurmak istediğimiz medeniyet binasını hangi manevi temel üzerine yükseltecektik? Bunun için elimizde ne vardı? Uzun müddet meşgul olmadığımız, zaman zaman yanlış tefsir ettiğimiz ve çoğu vakit istismar edilen bir dinin akidelerinden başka elimizde ne vardı? Öyle bir din ki, yobazların ve fırsatçıların elinde kal-, mıştı.. Onun en kuvvetli tarafları, felsefesi, zaman ölçüsüne uyabilecek felsefesi çiğnenmiş ve en zayıf, en sıkışık, en karışık günlerimizde o, en yanlış tefsirlerle karşımıza çıkarılmıştı. Evet, birbiri ardnca, en küçük köylerimize kadar mektepler açtık, orada erkeklerimiz, kızlarımız elele tutuşarak yetiştiler; fakat öyle bir an oldu ki, bir köy ağası çıktı, bilmem hangi rüzgâra kapıldı, emretti: kızlar mektepten eve alındı, ağlatıla ağlatıla yeniden ehrama sokuldu.. En ücra köşelere doktor gönderdik; fakat hastalanan kadın doktor değil hocaya, büyücüye götürüldü. Hasta eczahaneye değil, kocakarı ilâcına müracaat etti.. Hukuk tahsilini yapıp memleketine dönen genç, yanlış da olsa, babadan kalma âdetlere boyun eğdi.. Şehirde iftiharla "medeni insan" vasfını taşıyanlar köylerinde bu vasıflarından utandılar.

Evet, zaman zaman esen bir kötü rüzgâr herşeyi, hattâ bağrımıza bastığımız inkılâplarımızı bile silip süpürmek istidadını gösterdi. Çünkü manevi kalkınmamız hiçbir zaman diğerlerine ayak uyduramıyordu. Öyle zannediyoruz ki, memlekette umumi kültür sevgisi yükselmedikçe, medeni ve yeni zihniyet Anadolunun en ücra köşesine kadar sokulmadıkça, inkılâplarımızı titizlikle korumadıkça ve bütün yurtta bir "manevi savaş" devresi başlamadıkça medeni âlemden getirteceğimiz en son icatlar, en son yenilikler, hattâ "demokrasi" iğreti bir şapka gibi başımızda oturacaktır.

Çocuk

Yeni bir sistem

Yeni doğmuş bir çocuğun yaşamak ve büyümek için sarf ettiği gayretleri düşündükçe insanın aklı durur. Çocuğun dünyaya gelirken bildiği yegâne şey. "meme emmektir". Onun uyumasını bile bilmediği, hiçbir zaman tamamıyla uyumadığı ve hiçbir saman tamamıyla uyanık olmadığı tesbit edilmiştir. Tabii bu, o-

nun dünyaya geldiği ilk haftalar için mevzubahistir.. Kısacık bir. zamanda bu küçücük insan numunesi gülmeyi, ellerini ayaklarını oynatmayı ve yaygarası ile arzularını bildirmeyi öğrenir.

Ancak onun bazı zamanlar çok müşkülât çektiği ve anneden yalnız "sevgi" değil "anlayış" beklediği muhakkaktır. Her anne çocuğunu sever fakat her anne ona icap ettiği kadar yardım etmemektedir. Çünkü asırlardan beri devam ededuran bir "çocuk büyütme" sistemi vardır ki, bazı hakikatleri nazarı itibara almamış ve çocuk ruhunun derinliklerine nüfuz edememiştir.

İşte bugün çocuk psikiyatrisi ile meşgul olanlar, bu bakir ormanlarda çalışıyor ve "eski sistem" i birçok noktalardan çürütecek vaziyetlerle karşılaşıyorlar. Bugün çocuk büyüten her anne, bazı şeyleri bilmek zorundadır.

Hamleli inkişaf

"— Hayret ediyorum doğrusu, bugüne kadar gayet çalışkan olan oğlum, derslerini ihmale başladı.."

Bu tarz sözler söyliyen üzgün annelere sık sık tesadüf edildiği gibi, bazan aksine birdenbire sevinen anneler de mevcuttur:

"— Biliyorsunuz, o derece huysuz olan kızım, birden öyle bir uslandı, öyle bir düzeldi ki!"

Anneleri ve etrafı şaşırtan bu hadiseler aslında gayet normal hadiselerdir. Çünkü bir insanın psikolojik inkişafı devamlı bir gelişme ile değil, hamlelerle olur. Önce bir ilerleme kaydedilir.. Sonra hafif bir gerileme, tekrar yola devam edilir, bir an durulur.. İnkişaf adeta sıçrama halindedir ve bunun şemasını çizmek istersek, inişli çıkışlı bir dağ manzarası elde ederiz.

Nedense, büyükler kendi çocuklarını çabucak unutuyorlar! Halbuki bu ilk devreleri, o devrelerde hissettiklerimizi hatırlamak, çocuklarımızı yetiştirirken, bizim için çok faydalı olacaktır.

İlk çocukluk çağlarımızı, gençliğimizi mektepteki mücadelelerimizi hatırlayalım. Zaman zaman dümdüz, rahat bir yolda yürüdük, zaman zaman bu aynı yol bize binbir yokuşlu, dikenli, geçilmesi güç bir geçit gibi gelirdi. Her şeyden şüphe ederdik.

Bu reaksiyonlar, aşağı yukarı, her çocukta aynıdır. Yani bunlar şahsi reaksiyonlar olmayıp, umumi reaksiyonlardır. Ve çocuğun muhtelif yaşları muhtelif haleti ruhiyeler gösterir.

Demek ki, bir annenin her şeyden evvel psikolojik inkişaf hakkında fikir sahibi olması ve ona göre çocuğunu yetiştirmesi, güç zamanlarında ona yardım etmesi lâzımdır. Çocuğu daima aynı sıkı disiplin, aynı değişmez baskı altında yetiştirmek bir hatadır. Madem ki o, aydan aya, seneden seneye, aynı çerçeve İçinde dahi, bambaşka inkişaflar göstermektedir; her şeyden evvel, onu takip edebilmemiz şarttır.

Meselâ altı yaşındaki bir küçük kızın sinirleri beş yaşındakine nisbetle çok daha zayıftır. Altı yaş hassasiyet devridir ve bir sene evvel, çocuğu pek sarsmamış olan sert bir azar. bu yaşta ona aksi tesir yapabilir.

Bütün bu sözlerden çıkartabileceğimiz netice şudur ki: çocuklara iyi bir terbiye vermek için tatbik edeceğimiz büyütme sistemi, eskisine nazaran daha büyük bir elastikiyet gösterecektir. İcap eden disiplini gene tatbik edeceğiz ama bu disiplin, muvafık zamanlarda tatbik edilecek ve ,hiç bir zaman ruhi bir tazyik şeklinde olmıyacaktır.

Disiplin baskısını çocuğun psikolojik inkişafına göre ayarlamamız ve grafiğe bakarak, inkişâf çıkışlarında müdahale etmemiz, inişlerde ise ipi hafifçe bırakmamız icap edecektir.

Bu inişlerdeki sert müdahaleler çocuk ruhunda çok ters ve aksi, tehlikeli reaksiyonlar yaratabilir. İniş çizgisi şu demektir ki çocuk, normal inkişafında bir duraklama, bir bocalama göstermektedir, ona sükun ve istirahat lâzımdır. O zaman tekrar hamle yapmak kuvvetini kendinde bulacaktır.

Newyork Mektubu

Burada olup bitenler bazan, cidden şaşırtıcıdır. Amerikalıların ne kadar çabuk tesir altında kalabildiklerini görünce insan, reklâmın ehemmiyetini daha iyi kavrıyor. Hele herhangi bir reklâma, herhangi bir laboratuvar İsmi karışınca ve gazeteciler bu reklâmı mevzu olarak ele alırlarsa, netice cidden muazzamdır. Nice firmalar, böylece, milyonları vururlar..

Fakat bazan, netice aksi de olmaktadır.. İşte bundan on sekiz ay evvel, birkaç âlimin birkaç konuşması, Amerikan tütüncülerinin aleyhine olmuşsa da, halkın muhakkak ki lehine bir netice uyandırmıştır. Bu alimlere göre sigara içenler sigara içmiyenlere nisbetle daha çok kanser hastalığı tehlikesine maruzdurlar, tecrübeler bunu gösteriyordu.

Bu sözlerden sonra, on sekiz ay içinde tam bir buçuk milyon Amerikalının sigarayı terkettiği tesbit edilmiştir. Bunun bir milyonu erkek, yarım milyonu kadındır.

*

Bu sene Amerikada moda tıpkı Paristeki gibi, ilhamım şarktan almıştır. Ama bunu, Dior'un modelleri kadar, Çin elbiseleri ile Hong Kong'dan dönen Ava Gardner ortaya atmıştır denebilir. Organze'den yapılmış hint kıyafetleri, yani vücudu saran "sarı"ler fevkalâde modadır. Ama Amerikalılar "sari" lerin eteklerini kesmiş, onları kısa gece elbisesi olarak giymeyi tercih etmişlerdir. Bu elbiselerin beden kısımları sırma ile işlenmiştir.

Ava Gardner'in kalkık yakalı Cin tunikleri, yalnız moda evlerine değil, pijama fabrikalarına da ilham vermiştir. Çünkü Amerika öyle bir memlekettir ki, pijama ve önlük modelleri elbise modelleri kadar sık değişir.

Türkiyeden dönen birçok Amerikalı kadın uçları kalkık, çarık biçimi terlikler getirmişlerdi. Eş dost bu hediyelerden çok memnun olmuştu, ama derhal bunları kopye ederek piyasaya süren terlikçiler, daha da çok »evindiler. O kadar ki fantezi olarak yapılan ilk modeller kapışıldı, eski biçim terlikler âdeta giyilmez oldu.

*

Şark kadını modası New-York'u istilâ ederken, bir yandan da "dar erkek modası" aldı yürüdü.

Her sene dört yüz moda mütehassısını toplayarak, erkek modasının ana hatlarını çizen "Esquire" ' mecmuası 1956 senesinin Amerikalı erkeğini şöyle takdim ediyordu:

Omuzlar daha dar, "horse guard" pantalonlu, ince kıravatlı bir erkek.. Bu erkek ince ve zarif ayakkabılar, renkli gömlekler giyeçektir. Pembe ve siklamen rengine cesaret etmiyenler sarının bütün tonlarını tecrübe edebilirler. Kayısı renginden, kavuniçine kadar.. Şapkalar da, erkeklerin başını küçük gösterecek şekilde düşünülmüştür. Kasket modası yeniden çıkmıştır.

Fakat 1956 erkek modasının en beklenilmez keşfi» erkekler için ortaya atılan çanta modasıdır!.. Ama mevzubahis olan para çantası, iç cepte taşman portföy değildir!. Bu çanta, ince bir deriden, kutu şeklinde yapılmıştır ve tıpkı fotoğraf makinesi gibi omuza takılan askı ile taşınmaktadır. Böylece ince ve zarif elbiselerin cepleri, bir sürü ağırlıkla deforme edilmiyecektir.

1956 senesinde Amerikan erkeğinin bir fantezisi daha vardır: Geniş çizgili, renkli iç yelekleri.. "Esquire" bunların modellerini eski albümlerden almışa benziyor.

*

Eşiflerinin bir neticesi olarak ve instein, rahat uyuyabilirsin.! Kesenin ortaya attığın fikirle meydana gelen Atom bombası Hiroshima'da birçok masumun ölmesine sebep olmuş ve senin iç huzurunu bozmuştu ama bugün atom insanlığın hizmetine girmiş bulunuyor.

İşte son bir keşif.. Oregon üniversitesinden iki alim, sacların aklaşmasının sebebini bulmuşlar. Atom araştırmaları sayesinde, insanlar çok yakında akçıl saçlardan kurtulacaklarmış.

Berber salonlarında atomlu bir friksiyon! Ve müteşekkir kadınlar. Hattâ bunlar, Hiroşima'da bile olsalar..

BUNLAR HEP HAKİKATTİR

Konya (Hususi) — Şehrimiz Karaman Devlet Hastahanesinde dün çok enteresan bir ameliyat yapılmış ve 16 yaşında bir genç kızın 20 santim uzunluğundaki kuyruğu kesilmiştik.

Genç kızın sıhhati iyidir ve kendisi sevincini gizlememektedir.

(Yeni Adana)

*

İstanbul (Hususi) — Fatihte oturan Kemal isminde bir delikanlı bu sabah saat 11 de Fatih Evlenme Memurluğundaki nikâhını Unutmuş ve kaynanası tarafından kahvede tavla oynarken yakalanarak nikâha götürülmüştür.

(Yeni Adana)

*

Eskişehir, — Tunalı mahallesinde oturan Rahime adında bir kadın kendisine kışlık manto almak istemiyen kocasını tavan süpürgesiyle döverek yaralamıştır. Pencereden atlayarak kaçan kocanın şikâyeti üzerine kadın yakalanarak adalete teslim edilmiştir.

(Hür Aydın)

*

Memnuniyetle öğrendiğimize göre, şehrimiz belediyesi şehirde başıboş dolaşan köpekleri bir lira ücretle toplatmaktadır.

Köpeği belediye zabıtasına teslim edenlere birer lira hemen ödenmektekdir.

(Demokrat Afyon)

*

Antalya'nın Gazipaşa ilçesi Türkiyenin en ucuz tavuk satılan bir kasabası halindedir. Bundan bir hafta evvel, 4 liraya satılan tavuklar şimdi 50 kuruşa kadar düşmüştür.

(Karagöz)

En iyi ilâç: Çamur

Çamur atan atana...

Eskişehir (Türkekspres) — Şehrimizde enteresan bir yaralama hadisesi olmuştur. Bu yaralama vakası bir aile faciası şeklinde cereyan etmiştir. Işıklar mahallesinde o t u r a n Sabriye isminde bir genç kadın her şeye vır vır ederek karışan, çenesi düşük kaynanasına, işlerine karışmamasını müteaddit defalar söylemesine rağmen kaynanası hiç aldırmadan yıllardır vır vırına devam edegelmiş ve biçare gelinin de sabrını, tahammülünü sıfıra indirip bitirmiştir. Dün yine bir temizlik meselesinden ötürü münâkaşaya başlamışlardır. Sabriye evi temizlemeye kalkmış, fakat kaynana "bugün günü değil, yapma" diyerek gelininin işine karışmış ve kısa bir zamanda ağız kavgası haline gelen konuşma ve tartışma sırasında çok sinirlenen Sabriye kaynanasını susturmak için dilini ısırmak için üzerine hücum etmiş ve "şu dilini koparayım da konuşamaz ol" deyince kadın dilini saklamak için çenesini kapamışsa da Sabriye kadının kapalı çenesini ısırmıştır. Sabriye hakkında adlî takibata başlanmakla beraber kuduz olması ihtimali göz önünde tutularak yaralı kaynana tedavi altına alınmıştır.

(İstiklâl)

*

Şehrimizde enteresan bir hadise olmuş ve merkez jandarma karakolu iki gencin birleşmesine tavassut etmiştir.

Dün H. H. adında 935 doğumlu bir genç kız koltuğunun altında bohçasiyle merkez karakoluna gelerek Karakol komutanı Abdullah Gürkan'a, "beni başkasiyle evlendirmek istiyorlar, ben ise R. T. den başkasiyle evlenmem, onu bulun getirin" demiştir. Jandarmalar R. yi bir kahvede bularak getirmişler, o da kızla evlenmek istediğini söylemiştir. Bu sırada karakola H. nin anne ve babalı gelmişler ve bu evlendirmeye şiddetle muarız olduklarını söylemişlerdir. Münakaşa büyüyünce iş Cumhuriyet Müddeiumumiliğine aksetmiş, Müddeiumumilik de H. nin rüştünü doldurmuş olduğunu ve duruma müdahale edilemiyeceği bildirilmiştir.

Bunun üzerine genç sevgililer Müddeiumumilikten beraber çıkıp gitmişlerdir.

(Yeni Meram)

*

İstanbul ile izmir arasında uçak seferleri başladığı tarihten beri ilk defa olarak bir horoz uçakla sevkedilmiştir

Kalçaları üzerinde oturarak 30 saniye devamlı surette öten beyaz renkteki bu horoz şehrimizdeki bir otel sahibi 'tarafından horoz meraklısı olan İstanbulda bir otel sahibine hediye olarak gönderilmiştir.

Horozun İzmir'den İstanbul'a nakli için bedeli olarak 36 lira ödemiştir.

(Karagöz)

Yılan ve adam

Politikacı değildir

İstanbul 2 (Hususi) — Dün akşam üzeri Hilton Otelinde çalışmakta olan bir aşçı ile bir garson mutfakta kavga etmişler ve neticede ateş üzerindeki büyük çorba tenceresi devrilmiş ve her ikisi de haşlanarak feci halde yanmışlardır.

(Yeni Adana)

*

Haber alındığına göre dün Batı Almanya'dan memleketimize damızlık bir çoban köpeği ithal edilmiştir.

Damızlık köpeğin çoban köpekleri neslinin islahında kullanılacağı ve yakında yine Batı Almanyadan fazla miktarda çoban köpeği ithal edileceği belirtilmektedir.

(Demokrat Afyon)

*

İstanbul (Özel) — Beşiktaş'ta enteresan bir hırsızlık hadisesi olmuştur. Hâdisenin tafsilâtı şöyledir:

Bundan iki ay önce Beşiktaş'ta, Çatlakçeşme sokağında Nasip isminde birinin evinden bir çift yeni iskarpinle bir kat elbise çalan meçhul bir hırsız dün gece tekrar ayni eve uğrayıp elbise ve ayakkabıların eskisini bırakmış ve yemlerini alarak- savuşup gitmiştir.

Açıkgöz hırsız Ayrıca evdekilere makine ile yazılmış bir mektup bırakarak, bir pardesü veya paltoya ihtiyacı olduğunu bildirmiş, yakında tekrar uğrıyacağını da mesajına ilâve ederek ev sahibine teşekkür etmiştir.

Polis açıkgöz hırsızı aramaktadır.

(Hür Aydın)

TİYATRO

İzmir

Ara Tiyatrosu

Tavana gömülü fanustan beyaz, mermer hole sarımtırak bir ışık yayılıyor, konuşan iki kişiyi, birbirine, olduklarından daha soluk benizli gösteriyordu. Üst kısmı renkli mozaik camlı bölmenin arka tarafından, sahnede prova yapan sanatkârların sesleri geliyor, muhavereyi sık sık kesip bazı tarifler yapan rejisörün tannan sesi, mermer merdivenlerden çıkıp, üst kattaki kütüphanede kitap okuyanlara kadar ulaşıyordu. Sanatkârlar ezberliyecek bir eser, rejisör çalıştıracak bir ekip ve tamir kültür ve sanatsevenler derneği de, kurular cak tiyatroyu hazırlamak için halk eğitim merkezinin sahnesini bulduklarından dolayı memnun idiler.

Hemen herkes memnun ve ümitli idi. Ancak biraz etraflıca düşününce işin mahiyeti daha iyi anlaşılıyor, bu hareketin de bir saman alevinden ibaret kalması endişesi ümitleri gölgelendiriyordu.

Gerçekten, teşebbüs son derece samimi idi fakat, bu teşebbüsün muvaffak olması için lüzumlu şartlar henüz bir araya getirilmiş değildi.

Mesele şöylece ortaya konulabilirdi: İzmirde kurulmuş olan Kültür ve Sanatsevenler Derneği bir tiyatro teşkiline karar vermiş, bunun için de İzmirdeki heveskâr ve biraz tecrübeleri olan gençleri bir araya toplıyarak bu gibi meçhul teşebbüslere can atan rejisör Avni Dilligil'i İstanbul'dan davet etmişti. Şimdi Bahribaba'da halen Halk Eğitim Merkezi olarak kullanılan eski Halkevi binasının sahnesini teinin ederek Rejisörün eline de "Para beraber gitmez" isimli bir Amerikan komedisi tutuşturulmuş, işin neticesi beklenmektedir. Tiyatroya ARA ismi verilmişti. Bu da kurucuların bu topluluğu bir intikal hareketi olarak kabul ettiğini gösteriyordu.

Mermer holde, bir aşağı bir yukarı dolaşarak, ümit ve endişelerini birbirine açan iki kişiden birisi İzmire son senelerde gelip yerleşmiş, hakikaten sanatsever bir gençti. İkincisi ise İzmirli değildi ama en az on seneden beri İzmirde oturmakta ve her türlü- sanat hareketini yakından takip etmekte idi. Müşterek sevinçleri: İzmirde bir tiyatro kurulmuş olmasından ibaretti, fakat bilhassa İzmiri eskiden beri tanıyanların endişeleri derin ve yerinde idi. Onun elinde bir gazete vardı: 19 Kasım tarihli Yeniasır. Ve ikinci sayfasında, uzun yıllardan beri aynı yeri işgal eden Asım Kültür'ün "Sanatsevenler Derneğinin başarısı" yazısı okunuyordu.

Asım Kültür, en azından on seneden beri tamı sütunda İzmirdeki sanat hareketlerini kendine has ifade tarzı ile yazardı. On sene önce de, bu gibi. hattâ bundan çok daha heyecanlı yazılarla İzmirde bir Şehir tiyatrosu" kurulduğunu, eşsiz başarılar kazandığını, daha sonra, gene tamirde, kendisinin de dahil bulunduğu bir "Kültür ve Sanatsevenler Cemiyeti" kurulduğunu, bu cemiyetin önceleri Kültürpark'taki lokalinde, yangından sonra da Bahribaba'daki Gül gazinosunda her hafta konferans ve münazaralar tertibettiğini ve bizzat Asım Kültür'ün bu toplantılarda en çok söz alıp konuşanlardan birisi olduğunu unutması mümkün değildi. Buna rağmen 19 Kasım tarihli yazısında, tamirde eskiden böyle bir şey olduğundan habersiz görünerek, Sanatsevenler Cemiyetini de tiyatro hareketini de ilk defa vukubuluyormuş gibi gösteriyordu.

Diyordu ki: "Saray olduktan sonra ona bir kral bulmak güç değildir. Fakat kralın maharetli, zeki, başarılı ve kabiliyetli olanı; sarayını bizzat yapmak suretiyle, içinde saltanatını sürmeye başlar." Bu misalin tiyatro ile uzak, yakın hiç bir münasebeti olamazdı. Muharrir devam ediyordu: "Bir topluluk hayatında müesseseler hep ihtiyaçtan doğar; ihtiyaç da temayülleri yaratır." Asım Kültürün ya bu dediği doğru değildi, veyahut da on sene önce İzmir Şehir Tiyatrosunu, ihtiyaçtan doğan temayüllerin yarattığı hakkındaki yazıları... Buradaki bahsimiz Asım Kültür'ün makalesinin tahlili olmadığı için daha fazla üzerinde durmamız, vakit kaybına sebep olur. Ancak, müşahhas bir "İzmir" düşüncesi olarak bu yazı, İzmiri tanıyanlarda, tiyatro için endişe uyandırır.

İzmiri eskiden tanıyan adamın endişeleri bundan ibaret değildi: O, Sanatsevenler Cemiyetine de şüphe ile bakmakta idi. Cemiyetin başkanı Hulusi Selek, İzmirin bir daha sahip olması muhal bulunan bir sanatkâr topluluğunu, İzmir Şehir Tiyatrosunu tarumar eden zat idi. Hulusi Selek beyin belediye reisliği sırasında idi ki, İzmir Şehir tiyatrosunun yaşama imkanları yok edilmiş ve müessese ayakta duramamıştı. Şimdi aynı zatın İzmire bir tiyatro kazandırmak için teşebbüse girişen derneğin başında bulunmasına şüphe ile bakılırdı.

Dahası vardı: Hulusi Selek, Avni Dilligil'i kifayetsiz görerek İzmir Şehir Tiyatrosu rejisörlüğünden uzaklaştırmıştı, şimdi nasıl olurdu da aynı şahsı, kuracakları 'tiyatronun teşkiline davet ederdi?

Diğer taraftan; Avni Dilligil, bütün amatör heyecanlarına rağmen sayılı kabiliyete sahip bir tiyatro adamımızdı. İzmir'i denemişti. Maruz kaldığı hadiselerden müteneffirdi. İstanbulda kurulmuş bir işi, tiyatro ve filmlerden kendisine yetecek kadar kazancı vardı. Bildiği, denediği, birlikte çalışmaya imkân göremediği kimselerle yeniden işbirliği yapmasının neticesi müsbet olabilecek mi idi?

Ayrıca; tiyatroyu teşkil eden İzmir'deki elemanların bu vadideki kapasiteleri malûm ve bir İstikbal vadetmiyen vüs'atte idi. Bütün bunlar işin bir maceradan ibaret olduğu hissini kuvvetlendirmiyor mu idi?

Endişeler bu raddeye varınca, İzmir'i tanımayan genç de ilâve etti; "Hadi bütün bunlar Ur yana; tiyatro sermaye ister, tiyatro Una ister, tiyatro efkârıumumiye ister; bunlar nerede? Yazın gelen operet topluluklarının gördüğü rağbet veya misafir tiyatroların cezbettiği seyirci bir şey ifade etmez. İzmir'de tiyatro seyircisi yetişmiş midir? Asıl tetkik edilmesi icabeden cihet bunlardır. Haniya, Devlet Tiyatrosu İzmirde bir şube açıyordu, haniya Devlet Tiyatrosu Umum Müdürü tetkikatta bulunmuş, gazetelere izahat vermişti? Hani ya İzmir Belediyesi bir tiyatro sarayı inşa ettiriyordu? Anlaşılan koskoca bir dağ, bir fındık faresi doğuruyordu!

Ankara

24 dolu + 34 boş = 58

Tevziat listesinde, esere ait 68 rol vardı, bunlardan 24 tanesinin hizasına sanatkârlardan bazılarının isimleri yazılmıştı. 34 rol ise boşta kalıyordu. Bir defa bu kadar kalabalık eşhası olan Ur esere ne lüzum vardı, saniyen Küçük Tiyatroda provaya konan "Dördüncü Hanri" de on kişilik yer vardı ve açıkta kalan yirmi, yirmi beş kişiye neden rol verilmiyordu?

Eserin rejisörlüğünü şimdilik Suat Taşer yapmakta idi. Aslına bakılırsa Musahipzadenin "Genç Osman" İsimli eserini İstanbul Şehir Tiyatrosundan Behzat Butak sahneye koyacaktı ve koyacaktır da; Suat Taşer şimdilik sadece vekâlet etmekte idi. Büyük Tiyatro'da Genç Osman seyredilirken Küçük Tiyatro da Pirandello'nun Dördüncü Hanri'si oynıyacak. Bu anlaşılması güç, gözü yaşlı melodram yazarının daha evvel aynı tiyatroda "Eskisi gibi, eskisinden üstün", "Altı Şahıs Muharririni Arıyor" ve "Size Öyle Geliyorsa öyledir" isimli piyesleri temsil edilmiş, ağdalı melodram havası seyircileri sardığı için başarılı sayılmıştı. Şayet insanların çabuk ses veren hislerini çimdikliyerek reaksiyon uyandırmak tiyatroda bir başarı sayılıyorsa. bir zamanların çok meşhuru olan Pirandaio'nun bu eseri de muvaffak ola-

M U S İ K İ

Tenkid

"Tartışma"lısı

Forum'un 39 uncu sayısında çıkan yan "Besançon üzerinde Tartışma" başlığını taşıyordu. Filhakika, Besançon müsabakaları üzerine, gerek Forum dergisinde, gerekse AKİS de birbirinden farklı-mülâhazalar ileri sürülmesini ve bunların kısmen yekdiğerine cevap teşkil etmesini "Tartışma" olarak vasıflandırmak mümkündü. Nihayet bu nevi tenkidler dergi sütunlarında yapıldığına göre, asıl maksat okuyuculara fikir vermek, son sözü onlara bırakmak olacaktı. Ancak karşılıklı tenkidin, fikir çatışmasının "tartışma" hudutları içinde kalması için meseleyi şahsiyata dökmek yolunda bir gayret gösterilmemesi; ufak bir misalle, yazılanların devamı boyunca "okuduğunu anlamak" gibi başlıklar, cümleler ilâve edilmemesi gerekirdi (Forum, sayı 39, sh. 29). Buna rağmen, diğer bir derginin yazarından ziyade okuyuculara hitap ettiğimize göre bu kabil, mevzu haricindeki hususlar} nazara almayarak Besançon müsabakaları dolayısiyle bahis konusu ettiğimiz noktalara tekrar temas etmekte bir mahzur görmüyoruz.

Yazar, ilk yazısında Besançon'daki yarışmaya çekinmeden iştirak edebilmek için üç hususu kâfi addediyor: Nota okumasını bilmek. - Ölçü vurmasını iyi bilmek. - Sazların giriş çıkışma mim koymak... Buna mukabil ikinci makalesinde "Berlioz'dan Carl Schuricht'e kadar pek çok müzisyenin sadece nota okumasını ve ölçü vurmasını bilmekle kendilerini şef sanan ve bir orkestranın başına geçen asalaklardan dert yandığını ve "hatta Alman dilinde bunun gibileri anlatmak için darp vurucu gibi yarı mizahi bir deyim" olduğunu hatırlatıyor. -Her iki yazıda da fazla tafsilât verilmemiştir. Topluca mütalâa edildiğinde yazarın, ilk makalesinde ileri sürdüğü hususları bir orkestra şefinde aranacak esas şartlar addet-! mediği farzolunabilir. Dolayısiyle bu şartları Besançon müsabakasına, *t* kolaylığını ileri sürdüğü bir müsabakaya - iştirak etmek için kâfi bulmakta, yani yarışmanın "darp vurucu" lara bile açık olduğunu ileri sürmüş olmaktadır. Halbuki nota okumasını ve ölçü vurmasını bilmeyen bir orkestra şefi tasavvur edilemiyeceğine göre, "böyle bir yarışma ile şeflerin değerlerini anlamaya imkân"' olup olmadığını esasen müsabakanın diğer şartlarında aramak lâzımdır. Nitekim evvelki sayılarımızda da daha ziyade bu bakımdan izahat vermeğe çalıştık.

Forum yazarı müsabakanın kolay olduğunu belirtmek için sadece bu şartların bazılarına ve çalınacak eserlerin mahiyetlerine istinad ediyor. Bu şartlar ise umumidir ve tabiatiyle "darp vurucular" ı müsabakadan fince ayırdetmek gibi bir mülâhaza ile hareket edilmediği için iştirak hususunda teferruatlı kayıtlar koymağa lüzum görülmemiştir. Öyle şefler vardır ki bunlar nefesli saz çalmasını, hattâ yaylı saz çalmasını bilmezler, halbuki "iyi" şeftirler. Buna mukabil geniş malûmat sahibi olup da şef kürsüsüne çıktıkları zaman âciz durumda kalan sayısız müzisyen mevcuttur. O halde böyle bir yarışmada da iştirak edenlerin değerlerini belirtecek olan husus, önceden bilinmesi gereken vasıflar değil, orada elde edecekleri neticelerdir.

Diğer taraftan "yaratıcılık" vasfının bütün orkestra şeflerinde aranıp aranmıyacağı da münakaşa edilebilir. Ufak bir saz topluluğu - meselâ bir trio - bir araya gelerek eser icra eder. Orkestra da aynı. şeyi yapar. Ancak burada, topluluk büyük olduğu için intibakı, senkronizasyonu sağlayacak birine ihtiyaç vardır. Bu bakımdan şefin "yaratıcı" olması şarttır denemez. Hattâ esere kendisinden de bir şeyler katması belki lüzumlu değildir. O esnada bestecinin ruh haletini hissedebilmesi kâfidir ki bu nokta, şefin bir metronom olmadığını göstermektedir. Öyle ise, bir şef yaratıcı olmadan ve kendisi bir şeyler katmadan da sadece bestekârı ifade edebilirse gene muvaffak olmuş sayılır. Bu takdirde orkestra ile eser arasında âdeta tarafsız bir "hakem" durumundadır.

öte yanda, her icrasında kendi şahsiyetinin ve musiki anlayışının kuvvetli izleri bulunan orkestra şefleri de şüphesiz ki mevcuttur. "Yaratıcılık" vasfı bunlar için mevzuubahistir. Birinci hale Arturo Toscanini, ikincisine de Wilhelm Furtwangler misal olarak gösteriliyor... Hattâ* bu iki büyük şef arasında cereyan ettiği rivayet olunan küçük bir muhavereyi de nakledelim: Toscanini, "Ben partisyonda ne varsa onu çaldırırım..." diyor. Furtwangler ise "Ben, notaların arkasında da birşeyler vardır, onları da çaldırırım" diye cevap veriyor... Böyle bir muhavere cereyan etmiş olsun olmasın, iki sanatkâr arasındaki görüş farkını en kısa yoldan ifade etmektedir. Filhakika, Toscanini kuru ve sade üslûbu yanında olağanüstü bir orkestra tekniği ile - ki bu da şahsiyettir, belki "yaratıcılık" olduğu düşünülemez - Furtwangler ise hem mükemmel bir orkestra tekniği, hem de ele aldığı eserlere verdiği derinlik ve tahlilci - analitik - icra tarzı ile birbirine zıt iki anlayışın en üstün derecelerini temsil etmektedirler. Esasen, sanatın her dalında çeşitli cereyanlar, ekoller vardır ki bunların mensupları gibi, hitap ettikleri şahıslar da ayrıdır. Amerika Toscanini'yi tutar, Avrupa Furtwangler'i... Ancak birinin diğerine nazaran "yaratıcı" addedilmesi, diğerinin "darp vurucu" olmasını veya sanatkâr olmamasını icap ettirmez.

Amerika

Carnegi'e kurtulacak mı?

New-York'un, cüssesiyle mütenasip gelişmiş ve hareketli bir musiki

Carnegie Hall'e giriş

Bir musiki mabedi

hayatı vardır. Hele mevsim ilerledikçe, bir günde sekiz on konser, ve opera temsili, verildiği olur. Böyle devrelerde, gazetelerin musiki kısmındaki personel, bütün bu olayları kavramağa yetmez, musikiseverler programlarını nasıl tertipliyeceklerini şaşırırlar; hangi konseri hangisine feda etmek gerekeceğine karar veremezler.

Ancak, bu büyük şehirde sadece iki tane - bu maksada tahsis edilmiş - konser salonu vardır: Carnegie Hall ve Town Hall. Geri kalan konserler, konservatuarların, mekteplerin, üniversitelerin yahut müzelerin konferans salonlarında verilir.

Bu iki konser salonundan bilhassa ehemmiyetlisi, Carnegie Hall'dur. Burası, hacmi, akustik mükemmelliği, nihayet tarihi durumu ile Amerikan musiki hayatının - fazla kullanılmış bir kelimeyi bir daha kullanalım - mabedi saydır.

Halbuki şimdi New-York'lular, Carnegie Hall'u kaybetme tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Bu, ünce bir şayia idi. O zaman bile yeter derecede telâşa sebebiyet vermişti. Şimdi ise şayianın katileşmeğe doğru gittiği anlaşılıyor. Telaş - tabii musikiyi ciddiye alanlar arasındaki telaş - artmaktadır. Mesele şu: Carnegie Hall yıktırılacak ve yerine, musikiyle alâkası olmayan bir bina, bir otel, çıkılacakmış. Bunun ne zaman olacağı belli değildir. Mamafih, Carnegie Hall'u Kurtarma Komitesi ismi altında vücut bulan bir teşekkül, bu binayı, herhangi bir ticari teşebbüsün elinden kurtarmak için faaliyete geçmiş, bizzat satın almak üzere para toplamaya başlamıştır. Gaye, Carnegie Hall'u satın alacak 4.500.000 doları sağlamaktır. Komite, "yaz ayları zarfında 40.000 dolar toplamış, geçenlerde tertiplediği bir konserle de bu meblâğı .8.000 dolar daha arttırmıştır.

Alâka yetmiyor

Konsere, William Strickland idaresinde Symphony of the Air, New York Oratoryo Cemiyeti korosu ve piyanist Eugene List iştirak ettiler. Program zengindi. Piyanist Eugene List'in bu konserde Çaykovski'nin birinci konsertosunu çalmasının tarihi bakımdan da dikkate değer bir tarafı vardı. *Bizzat* Çaykovski, geçen asrin sonlarında, konsertosunun Amerika'daki ilk icrasını, bu salonda idare etmişti.

Mamafih konser, tahmin edildiği kadar büyük bir alaka görmüş sayılamaz. Salonun baştan başa dolması, bilet bulmanın güçleşmesi bekleniyordu. Vakıa bütün dinleyiciler, Carnegie'yi kurtarma davasına olan ilgilerini belli ediyorlardı. Alkışlardan nabızlarını ölçmek mümkündü. Fakat, salonda boş yerlerin çokluğu da dikkati çekmiyor değildi.

Kimin malı ?

Andrew Carnegie'nin sağladığı para ile inşa edilen bu salon, 1925 yılınla adı geçen zatın karısı tarafından Carnegie Hall, Inc. namiyle teşekkül eden bir şirkete satılmıştı. Bu şirket, binanın bir musiki merkezi olarak devamını temin için, birçok maddi fedakârlıklarda bulunmuştu. Vakıa zarar edilmemişti. Fakat kar da olmamış, hissedarlara menfaat sağlanamamıştı.

Son sıralarda, emlâk değerlerinin çok artması sebebiyle şirket, birçok teklifleri nazara almağa başladı. Etrafı telâşa sevkeden teklif, büyük bir emlâk müessesesinden geldi. Teklif reddedildi; fakat bir faydası da oldu: ilerde vuku bulacak bu gibi teklifl ere karsı Carnegie Hall'u korumak için teşebbüslere geçilmesine yol açtı. Şirket, bir taraftan hissedarlarının maddi menfaatlerini düşünmekle beraber, diğer taraftan Kurtarma Komitesini de desteklemektedir.

64 yıl önce inşa edilen Carnegie Hall, ondan sekiz yıl önce yapılan Metropolitan Opera Binasına nisbetle, daha kolayca modern bir hale getirilmeğe müsaittir. 2.760 kişi alan bu büyük salonun ömrü, en az iki yıl daha, temin edilmiştir. Ondan sonra ne olacağını ideallerden ziyade, galiba, maddî menfaatler tayin edecek.

T I B

Hastalıklar

Artritizim

Çevrenize dikkat edin. Her insanda başka başka hastalıklar göreceksiniz. İşte size bir çocuk. Daha bir yaşına basmadan mesanesinde taş teşekkül etmiş. Ameliyat olmuş. İşte size bir kadın. Her doğum kendisine ya bir dişe, yahud da bir taşa mal olmuş. Safra kesesinde şimdi avuçla çakıl var. Kesesini çıkarsalar da yine derdinden kurtulamıyacaktır. Bu sefer de karaciğerin içinde veya koledek dediğimiz, karaciğerden barsağa uzanan kanalda taş teşekkül edecektir. İşte size bir erkek. Bir böbreğinde üç, beş taş var. Ameliyat oluyor. Böbreğinin birini feda ediyorlar. Bir yıl geçmeden öbür böbrekte bir avuç taş beliriyor. Bu zavallılar bütün ömürlerince perhiz de yapsalar yine taş ocağı gibi yaşayacaklardır. Bunlar için hayat daha ilk yaşlardan itibaren ilahi bir azabdan başka bir şey değildir.

Bir başka hastaya daha dikkatinizi çekeyim: Aydın ve doğru bir insan. Kafasını beş bir yük gibi gezdirmedi. Her gittiği yerer iki ton kitap taşıdı. Evine ekmek girmediği gün oldu. Fakat mecmualar muntazaman geldi. O, aklın azığı, irfanın garnitürü olan kitaplar ve mecmualar.. Posta müvezzileri bunları taşımaktan ayda bir papuçlarına pençe yaptırdılar. Sonra günün birinde bu ahu yukarda, başı dik, bir şeyler bildiği için mağrur, kafasının azığını bütün koltuklara tercih etmiş adam; ne öne bükük, ne arkaya devrik, dedesinin toprağına dim dik bacan adam eğilmeğe başlıyor. Artık düz ve ileri değil yere, toprağa bakmağa başlamıştır. Beli bükülmüş, sopa gibi olmuştur. Her mafsalından bir robot gibi katı sesler gelmektedir. Hadiselerin bükemediği adam henüz sebebi bile bilinmeyen bir derde mağlûp olmuştur. Eklemlerine bazı maddeler çökmüş, hareket kabiliyetini yok etmiştir. Bu adam romatizmaya yakalanmıştır.

O halde artritizm ne *demektir ?*

Artritizm vücudda bazı hastalıklara istidad demektir. Bu hastalıklar taş, nikris, astma, ekzema, yarım baş ağrısı yani migren olabilir. Taşlar böbreklerde, mesanede, idrar yollarında, haliplerde, karaciğer ve safra kesesinde meydana çıkabilir. Artritizmde vücudda bir düzensizlik vardır. Bir kısım beden ödevlerinde bozukluklar mevcuttur. Kanda bazı maddeler çoğalmış ve yığılmıştır. Meselâ ürik asid artmıştır. Yahut okzalik asid, kolesterin ve kalsyum çoğalmıştır. Bu maddeler bazı dokularda yahut da böbrekler, safra yolları gibi boşaltım organlarında (emenktuvarlar) birikir. Bunların buralarda yığılması vb çoğalması bu organların Ödevlerine de zorluklar verir.

Artan maddeler

Damla hastalığı, nikris veya gut denilen hastalıkta kanda ürik asid artmıştır. Normal sınırların çok üstünde bulunur. Okzalik asid de artmış bulunur. Artritiklerde kanda kolesterin de çoğalır. Normalde litrede 1.70-2 gram olduğu halde artritiklerde bu sınırı çok aşar. Artritiklerde kanda üre ve total azot da artabilir. Hattâ kanın albümini çoğalır. Gutlularda ve okzaluriye yakalanmış kimselerde kanda kalsyom seviyesi de yükselmiştir.

Sebepler

Hümörlerde ve kanda bu maddelerin çoğalmasının sebebi nedir? Şüphesiz dışardan alınan maddelerin önemi vardır. Çok etli yemekler, av etleri, toksik maddeler, muharriş gıdalar, alkollü içkiler, çay, kahve, kakao, çikolata gibi şeyler bunlar arasındadır. Bunların yenilmesiyle vücuda fazla miktarda albümin, kolesterin ve pürin maddesi girer. Kanda ve hümörlerde bunlar çoğalır, ve yığılır. Buna hekim dilile "Plethore nutritive" denilmektedir.

Oturarak iş görenlerde, fazla entellektüel çalışma yapanlarda, bedeni mesai sarf etmiyenlerde, fizik çalışması noksan olanlarda bu maddeler bedende daha kolaylıkla yığılır. Nihayet doğuştan istidadın da rolü vardır. Diyatez artritik dediğimiz bir bünye vardır. Bu, irsen intikal etmektedir. Mukaddes kitapta : "Yeşil meyva yiyen ailelerin çocuklarının dişleri kamaşır." denilmektedir. Artritizm çok zaman da sinir belirtileriyle beraber bulunur. Buna da nüroartritizm denilmektedir. Nihayet boşaltım organlarının, yani vücuttan ataması gereken maddeleri dışarı çıkaran böbrek, barsak, deri gibi organların - hekim dilinde bunlara emonktuvar denilmektedir - yetersiz olması da ürik asid, okzalik asid, kalsyum gibi maddelerin vücudda birikmesine yol açar. Mesela, deri ve böbrekler iyi çalışmazsa üre ve ürik asid birikir. Sarsakların işleyişi normal olmazsa kalsyum çoğalır. Karaciğer iyi ödev yapmazsa kolesterini tahrip edemez. Artritiklerin hümörleri devamlı olarak düzensizlikler gösterir. Ürik asid ve kolesterin hümöral ortamda erimiş değildir. Kolloidal haldedir. Yani süspansiyon durumundadır. En ufak bir vesile ile bu kolloidal denge bozulacak olursa partiküller birbirlerile birleşerek flokonlar halinde çöker. Biz buna kolloidal düzenin bozulması veya flokülasyon diyoruz. Mineral, kristallize ve eriyen maddelerin çökmesine de presipitasyon ismini veriyoruz. Anaflaksi şoklarında birinci hal yani kolloidal muvazenenin bozulması ve flokülasyon vukua gelmektedir. Asid ürik ve kolesterin gibi eriyen maddelerin çökmesi keyfiyeti ise depo hastalıklarında vukua , gelmektedir. , Astmada, ekzemada, ürtikerde, akut nikris nöbetlerinde, deformasyon yapan romatizmada hep kolloidal muvazenenin bozulması ve flokülasyon bahis konusudur. Flokülasyon gelip geçici bir hadisedir. Halbuki presipitasyon, devamlı, organlarda sertleşme, skleroz yapan bir proçesdir. Mesela guttan ileri gelen nefrit, müzmin romatizma tofüsleri böyle hadiselerdir.

Artritizm belirtileri

Artritizm daha gençlikte burun kanaması, basur memesi, yarım baş ağrıları şeklinde belirtilerle ortaya çıkar. Daha ileri yaşlarda astma krizleri, dispepsi, böbrek ve,«afra kesesi taş sancıları, deri hastalıkları (ekzema, psoriazis, furonküloz,) erken saç dökülmesi ve şişmanlama görülür. Daha sonra da gut, diyabet, damar sertleşmesi belirtileri ortaya çıkar Artritik kimselerin çocuklarında da bu hastalıkların herhangi biri ortaya çıkabilir. Bir gutlunun çocuklarından biri gut, biri diyabet, diğeri astmalı olabilir. Şüphesiz bütün romatizmaları artritik bünye ile ilgili addetmeğe imkân yoktur. Bunların bir kısmının sebepleri esasen bellidir. Gonokoksik, tüberküloza bağlı, firengiden ileri gelen, ruamda, sopsisde görülen romatizmalarla bir enfeksiyon gibi gelişen had asıl romatizmayı bu arada sayabiliriz. Ancak parmaklarda bir takım kemik çıkıntılarıyla (Heberden düğümleri) kendini belli eden müzmin romatizmayı, adale romatizmalarını, Lumbagoyu, tortikolisi omuz romatizmalarını artritik yapı ile ilgili saymak mümkündür.

Tedavi

Tedavinin başında rejim gelir. Günlük gıda miktar itibarile azaltıl-

malıdır. Bu suretle karaciğer, böbrekler ve hazım cihazı sürmenajdan kurtarılır. Bir yandan da gıdalarda bir seçme yapmak lâzımdır. Ürik asid yapacak, daha doğrusu vücudda ürik asid miktarını arttıracak maddeler alınmamalıdır. Bunların arasında etler bilhassa av etleri, kakao, kahve, çay, çikolata, karaciğer, dalak, beyin, böbrek gibi hayvan sakatları vardır. Yeşil sebzelerden ıspanak, ebegümeci, yeşil salata, kuzukulağı da fazlaca okzalik asid ihtiva ettiklerinden zararlı olabilirler. Yumurta da kolesterini bol olduğundan yenilmemesi gereken besinler arasındadır. Artritikler fazla şekerli maddeler de yiyemezler. Çünkü bunlarda karaciğerde vazife noksanlığı olduğundan şekerlerin yakılması normal olmaz. Ara madde olarak okzalik asid teşekkül eder. Genel olarak artritikler hiçbir içkiyi kullanmamalıdırlar. Ancak meyva sularile maden sularına müsaade edilebilir. Bu arada grapefruit, limon, portakal suları serbesttir.

Artritikler, bunların çocukları, migrenliler, erken şişmanlayanlar, diyabetliler, guttular termal kürlerden de fayda görürler. Bazı artritiklerde meselâ paralizi, sertlik, eklemlerde yapışıldık bulunanlarda, obezlerde; massaj, mekanoterapi, diyatermi, heliyoterapi, thalassotherapie, radon ve thoron emanasyonları gibi fizik vasıtalar faydalıdır.

Haçla tedaviye gelince bunun tayini biraz müşküldür. Artritizmden ileri gelen her hastalık ayrı bir şekilde tedavi edilecektir. Astmada kortizon, A. C. T. H., efedrin, theophylline ve benzerleri; migrende antihistaminik ve antiallerjikler, hyposulfite ve kolloidan kükürt; gutta, firik asid eritici ilâçlar meselâ, pürinol, atophane, novatephane kullanılır.

Artritizm, Bedende bazı ödevlerin muvazenesizliği, yavaşlaması veya duraklaması şeklinde kendini gösteren bir hastalıktır. Bu sırada organizmada bazı maddeler birikmektedir. Bu birikme, fazla gıda almaktan, hareketsiz yaşamaktan, spor ve ekzersiz yapmamaktan ve. itrah organlarının (böbrekler, deri, karaciğer, barsaklar) yetersizliğinden ileri gelebilir. Artritiklerde hümörlerin istikrarlı olmaması, instabilitesi, kolloidal maddelerin çökmesine (floküläsyon) sebep olur. Bu suretle vücudda depolar, birikintiler teşekkül eder. Bu durumu deri reaksiyonlarile, karaciğer fonksiyon muaynelerile ve idrar araştırmaları ile ortaya çıkarmak mümkündür. Artritizm gençlikte burun kanamaları, yarım baş ağrıları, hemorroid gibi belirtilerle ortaya çıkar. Daha ileri yaşlarda astma, ekzema, taş krizleri görülür. İhtiyarlıkta da arteriyoskleroz, diyabet, gut belirtileri baş gösterir. Artritizmin tedavisi ciddi bir rejim. alkalin ve kükürtlü sularla termal kürler, fiziyoterapi, iode, kükürt gibi bazı ilâçlar kullanmakla sağlanacaktır.

Dr. E. E.

S P O R

Futbol

F. B. nin Moskova seyahati

Geride bıraktığımız hafta içerisinde bir akşam gazetesinin sekiz sütun üzerinden iri puntularla vermiş olduğu bir haber, spor muhitinde büyük bir alâka uyandırdı. Haber şu idi: "Fenerbahçe Moskovaya gidiyor" Gazete bu haberi bir idareciden almıştı. İçerisinde pek fazla malûmat yoktu. Hattâ teklifin Fenerbahçeye nasıl yapılmış olduğu dahi anlatılmamıştı. Sadece "Fenerbahçe Dinamo takımının davetlisi olarak Moskovaya gidecektir" denilmekteydi. Ertesi gün bütün sabah gazeteleri aynı haber üzerinde durdular. İşin garibi Fenerbahçe idare heyetinde vazifeli olan şahısların böyle bir seyahatten haberleri yoktu. Akşam geç vakte kadar malûmatına müracaat edilen idareciler: "benim haberim yok, böyle bir şey işitmedim" şeklinde cevap veriyorlardı. Bu hadise idare hey'etinde bir müddetten beri baş gösteren ihtilâfı hafi bir safhaya sokmuş ve bardağı taşıran bir damla olmuştu. Bazı şahıslar keyfi hareket etmeğe başlamışlardı. Her fırsatta beyanat vermekte ve kulübü müşkül duruma sokmakta idiler. İdare heyeti mahremiyeti diye bir şey kalmamıştı. En ufak bir hadise hemen gazete sütunlarına geçiyordu.

Fevkalâde toplantı

Bunun üzerine geçen hafta Pazar günü Fenerbahçe idare heyeti saat 10,30 da kendi lokalinde fevkalâde bir toplantı yaptı. Oturuma kulüp başkanı Zeki Rıza Sporel riyaset ediyordu. İkinci Başkan Osman Kavrakoğlu da Ankaradan gelmişti. Her ikisinin de toplantıya zahmet edişleri işin ciddiyetini anlatmaya kâfi geliyordu. Toplantı neticesinde basma bir tebliğ verildi. İşin garibi ortalıkta dolaşan bunca dedikodunun bir tarafa itilip bırakılması idi. Tebliğde sadece bir "Menecer" mevzuu vardı. Anlaşılan idareciler diğer meseleleri, meselâ; beyanat verme merakında olanlara karşı verilen kararı basma açıklamak istememişler ve bunu kendi aralarında halletmek yolunu tutmuşlardı.

Osman Kavrakoğlu diyor ki

Moskovaya Fenerbahçenin davet edilmesi mevzuunda selâhiyetle konuşabilecek bir tek şahıs ikinci başkan Osman Kavrakoğlu idi. Bu münasebetle kendisine sorulan sual" leri kısaca Kavrakoğlu şöyle cevaplandırdı:

"— Kulübe ait bazı haberleri ben de gazetelerden öğrenmekteyim. İdare heyetimizin yaptığı son toplantıda buna bir çare aradık. Neticede sadece kulüp başkanlarının beyanat vermeye selâhiyetli olduğu kararını aldık. Moskovaya yapılan davet Ankarada bir toplantıda Rus sefiri tarafından bana vaki oldu. Sefir mevcut dostluğu ilerletmek mülâhazası ile Fenerbahçeyi Moskovaya Dinamo takımının davetlisi olarak çağırdığını bildirdi. Tekliften çok memnun olduğumu kendisine söyledim. Ancak resen bir karar vermek durumunda olmadığım için vaziyeti idare heyetindeki arkadaşlarıma açacağımı sözlerime ilâve ettim. İdare heyetimiz henüz bu mevzuda "nihai bir karara varmış değildir."

Görülüyor ki Osman Kavrakoğlu ihtiyatı elden bırakmadan konuşmakta ve gidip gitmemek kararının ancak idare heyeti tarafından verileceğini söylemektedir. Doğrusu bu İhtiyatlı konuşmanın darısı diğer idarecilerin de başına...

Lig maçları

Her geçen hafta lig maçlarının cazibesini bir o kadar arttırmakta ve şampiyonluğun hakiki sahibinin kim olacağı sualini daha çetrefil ve içinden çıkılmaz bir vaziyete getirmektedir. Şu anda şampiyonluk yolunda - Adalet galibiyetinden sonra - Beşiktaş azimle yürümektedir. Evet; bu şekilde düşünüş bir dereceye kadar hakikate yakındır. Yalnız Siyah-Beyazlı takımın önümüzdeki haftalarda kendisinden daha zayıf olan diğer takımlara puvan kaptırmıyacağını kim iddia edebilir? Öyle ya, Beykoz mağlûbiyeti bu neviden değil midir? Spor Otoritesi geçinen kaç şa-

Beşiktaş Adaleti 2-1 yendi

Beşiktaş şampiyon mu alacak ?

his bu neticeyi evvelden kestirebilmişti. Herkes Beşiktaşı, Beykoz maçının muhtemeli galibi olarak görmüş ve ona büyük şans vermişti. Vakıa Galatasaray ve Adalet galibiyetleri, moralman Besiktaşı olgun bir duruma getirmiş ve takıma maç kazanma hısım vermiştir. Fakat bu onun muhakkak şampiyon olacağı neticesi demek değildir. Beşiktaşlılar şimdiki halde beş maçta sekiz puvan alarak Fenerbahçenin peşi sıra gelmektedirler. Lider durumda bulunan Sarı-Lâcivertlilerin ise altı maçta dokuz puvanı vardır. Yani Beşiktaş yapacağı bir karşılaşmada rakibinden iki puvan kurtarabilecek olursa otomatik olarak lig lideri olacaktır. Takım yapmak selâhiyetinin Markoştan alınması ilk haftada iyi netice vermiştir. Ama bu muvaffakiyet hiç bir zaman şu veya bu şahsa mal edilmemelidir. Hakiki sebep futbolcuların arzulu ve istekli oyun oynamalarıdır. Galatasaray'ın Beyoğluspor'u geride bıraktığımız haftada güç hal ile 1-0 yenmesi beşinci haftanın enteresan hadiseleri arasında gösterilebilir. Fakat haftanın en mühim olayı hiç şüphe .yok ki Beykoz'un Vefayı 2-0 yenmiş olmasıdır. Mevsim başından beri canlı ve hırslı oyunlar çıkaran Fenerbahçe ile berabere ve Besiktaşı 1-0 mağlûp eden Beykoz'un Vefaya elde ettiği galebe doğrusu küçümsenecek neviden değildir. Eğer Sarı - Siyahlı takım evvelce Beyoğluspor'a 2-0 mağlûp olmasaydı, bugün dokuz puvana sahip olacak, hem lider durumunda bulunacak ve hem de namağlûp ünvanını devam ettirecekti. Keza Istanbulsporun Kasımpaşayı 4-0 gibi net bir mağlûbiyete uğratması beşinci haftanın mühim hadiseleri arasında gösterilebilir. Yukarıdan beri izahına çalıştığımız lig maçlarındaki takımların durumu Beşinci hafta sonunda bu şekilde sınırlanmaktadır.

N. S

Güreş

Japonyadaki maçlar

Güreş Federasyonu Başkanı Vehbi Emre Japonyaya hareket ederken Yeşilköy hava meydanında etrafını saran gazetecilere: '"Tam manasiyle hazırlanamadık. Götürmüş olduğumuz gençlerden ümitliyim. Ancak Japonlar hafif kilolarda hakikaten iyi güreşçilere sahiptirler." demişti. Geride bıraktığımız haftada bütün spor severlerin nazarları Japonyaya çevrilmişti. Radyolardan veya ajanslardan gelecek haberleri merakla beklemekte idiler. Nitekim ilk yapılan mili temasta "4-4" berabere kaldığımız öğrenildi. Vehbi Emrenin söylediği sözlerde isabet vardı. Zaten bu vadideki bilgisi hakikaten beynelmilel çapta idi. Neticenin böyle oluşu doğrusunu söylemek icap ederse spor muhitinde memnuniyet uyandırdı. Çünkü giden takım üçüncü sınıf tecrübesiz elemanlardan kurulmuştu. Güreş takımımız Japonyada daha dört temsili müsabaka yapacaktı.

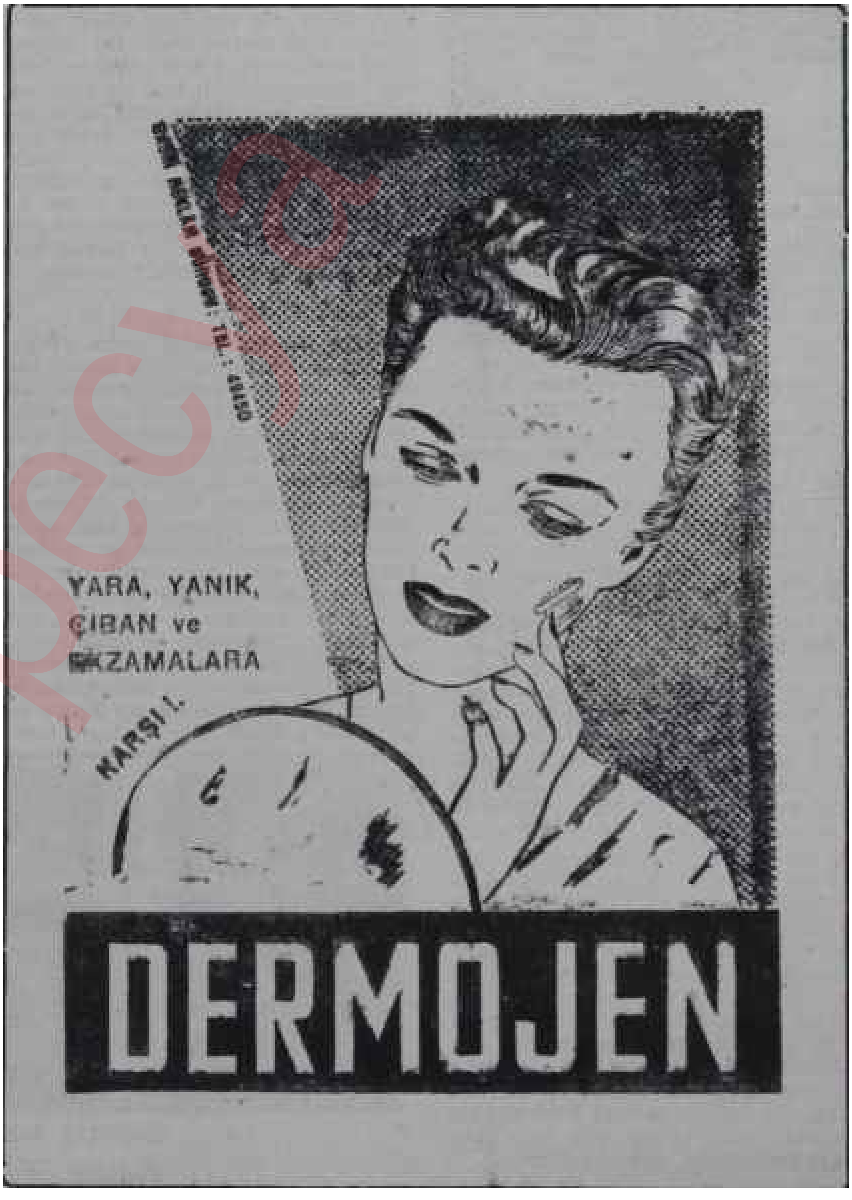
Basketbol

Enternasyonal turnuva

Su satırları yazdığımız sırada spor ve sergi sarayında Türkiye, İran ve Macaristan millî takımlarının iştiraki ile Enternasyonal turnuva yapılmaktadır. Geride bıraktığımız hafta içinde Beyoğlundaki Konak otelinde kampa giren milli takım namzetleri haftanın hemen her gününde Amerikalı antrenör "Samuel Fox" nezaretinde antrenman yapmışlardır. Denilebilir ki millî takımımız bu turnuvadan çok iyi netice elde edebilir. Bu şekilde düşünmemizin başlıca sebebi Amerikalı antrenörün gerek teknik bilgi ve gerekse de moralman gençlerimizi bu müsabakaya iyi hazırlamış olmasından ileri gelmektedir. Amerikalı antrenörün basketbolcularımıza "Takım ruhu" başlıklı verdiği beyanat, spor muhitlerinde kendisine karşı büyük bir sempatinin doğmasına vesile teşkil etmiştir. Bu cidden çok ince çok zarif bir beyanattı. Bu güne kadar spor teşkilâtımızın başında bulunanların bu şekilde düşünemediklerine, veyahut düşünseler dahi fikirlerini bu derece ince ve güzel cümlelerle ifade edemediklerine doğrusu üzüldük. Fox şöyle diyordu:

"— Kendi hesabına oynayan yıldız oyuncu İstemiyoruz. Her biri sert bir oyuncu ve iyi tavırlı olan beş kişiden mürekkep bir takım istiyoruz. Bir basketbol takımı fedakarlık, cesaret ve bağlılık bakımından zengin olmalı. Yoksa maneviyatı düşer.. Her hangi bir zincir ancak en zayıf halkası kadar kuvvetlidir. Herhangi bir takım da ancak en zayıf oyuncusu kadar kuvvetlidir."

Amerikalı antrenör millî takım namzetleri hakkında kendisine sorulan suali gayet iyi cevaplandırmıştı. "Basketbolü hakikaten gençler iyi

Basketbolcularımız hazırlanıyor

"Takım ruhu"

bilmektedir. Alacakları neticenin memnuniyet verici olacağına inanıyorum." Bakalım basketbolcularımız hocalarının bu inancını gerçekleştirebilecekler **mi?-.**

Teşkilat

Merkez ceza heyetinin kararı

Akis bundan evvelki sayılarından birinde Triyestede oynanan milli maçın akabinde beynelmilel hakem Sulhi Garanla federasyon üyeleri arasında otelin salonunda cereyan eden nahoş hadiselerin tafsilâtını en ince noktasına kadar vermiş ve durum "Merkez ceza heyetine" intikal etmiş olduğu için fikir beyan etmekten imtina etmişti. Daha sonraki bir sayısında ise Sulhi Garan'ın Triyesteye gazeteci sıfatiyle gitmiş olduğunu söylemiş ve ceza heyetinin ancak hakem olarak değil bir gazeteci olarak orada bulunan Sulhi Garan'ı beraat ettireceğine işaret etmişti. Nitekim hadiseler bu şekildeki düşünceleri teyit etmiş ve Sulhi Garan ceza heyeti tarafından beraat ettirildi. Geride bıraktığımız haftanın başında Pazartesi akşamı Ankarada toplanan Basri Onat, Sırrı Oran, Ziya Dazıroğlu, Hayri İrdelp, Süreyya Ürgülden müteşekkil Merkez Ceza Heyeti eski seleksiyon komitesi üyelerinden "Necdet Erdem" e bir sene boykot ve federasyon üyesi Eşfak Aykaç'a da bir ihtar cezası vermiştir. Ayrıca seleksiyon komitesi üyelerinden Hasan Ekinin de yurt dışına çıkmasına müsaade edilmemesini bildirmişti. Ceza heyetinin bu kararlı spor muhitinde geniş akisler bulmuştur. Tam bu sırada Umum Müdür Faik Binal ceza heyetinin bu müstakil karan karşısında harekete geçmiş, talimatnamenin 61 inci maddesine istinat ederek merkez istişare heyeti nezdinde "veto" hakkını kullanacağını bildirmiştir. Ayrıca Umum Müdür hadisenin kendisinden evvel basma intikal etmiş olmasının da üzerinde durulacağını açıklamış bulunuyor. Umum Müdürün bu beyanatı federasyonun kırılmış olan prestijini kurtarmak gayesini gütmektedir. Ceza heyetinin verdiği karar dikkat edilecek olursa heyete tayinle değil seçimle girenlerden sadır olmuştur...

Umum Müdür Faik Binal'ın: "veto hakkımı kullanacağım" demesi ise yeni ve büyük ihtilâflara yol açmıştır;. Gerek ceza heyetinde vazife gören hukukçular ve gerekse talimatnameyi en İnce noktasına kadar bilen spor otoriteleri, mevcut talimatnamenin Umura Müdüre böyle bir hak tanımadığı noktasında birleşiyor. Ceza heyeti raportörü Hayri İrdelp ise: "İcap ederse daha bir takım açıklamalarda bulunacağız" demektedir. Spor muhitinde şimdiki halde hâkim olan kanaat Umum Müdürün federasyonun prestijini kurtarmak için büyük bir riski göze aldığı merkezindedir.

Ceza heyetinin verdiği kararın bilhassa heyete tayinle değil de, seçimle girenlere ait olması heyet azaları arasında fikri anlaşmazlıkların bulunduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bütün bunlara karşılık olarak da, Faik Binal'ın spor talimatnamelerinin dışında "veto" hakkını kullanacağını söylemesi bu teşkilâatın her bakımdan bir huzursuzluk içinde bulunduğunu açıkça ifade etmektedir.

A T Ç I L I K

Jokey Klübü

Jokey Klubü flaması
Gurur vesilesi

Kongre

Jokey Kulübü idare heyetindeki anlaşmazlıklar adı geçen teşekkülü o derece yıpratmıştır ki, bir sene sarfında biri adi, ikisi olağanüstü olmak üzere üç kongre aktedilmesine lüzum hasıl olmuştur. Kongrelerde mevzuubahis edilen anlaşmazlıkların giderilmesi bir türlü mümkün olmamış ve idare heyeti icraatında umumi heyetin tam tasvibine mazhar olnadığı cihetle mütereddit davranmış ve bir neticeye varmamıştır. İdare heyetindeki iki hizipten evvela birincisi ağır basmış ve önce Özdemir Atman, hem idare heyetinden nem de Ankara mümessilliğinden, sonra da Sait Akson bütün vazifelerinden istifa etmek zorunda kalmışlardır. İdare heyetinde birer bilgi ve istikrar unsuru olan bu iki elemanın istifaları, birinci hizbi kuvvetlendireceği yerde, icraatının tasvip edilmediğini açıkça gösterdiği için büsbütün zayıf düşmesine sebep olmuştur. Basının da meydana çıkan durumla alâkadar alması ve Jokey Kulübü İdare Heyetine ağır tenkidler tevcih etmesi, birinci hizbe ilk zayiatı verdirdi: Jokey Kulübün teşekkülünden itibaren bütün faaliyetinin bir numaralı adamı olan Fikret Yüzatlı istifa etti.

Ortaya çıkan durum, idare heyetinin elini kolunu bağlamıştı. Senelik programın hazırlanmasının yaklaştığı bir sırada - Jokey Kulübünde program hazırlıyabilecek, Sait Akson kıymetinde bir başka adam yoktur - idare heyetinin bu derece zayıf düşmesi telâş uyandırmıştı. İşte pazartesi günü toplanacak olan kongrenin havasını bu anlaşmazlıkların giderilmesine çalışmak teşkil edecektir.

Kongrenin, tam bir başarısızlığa uğrayan eski idare heyetinin istifasını ve işin başına tekrar Sait Akson ve Özdemir Atman'ın getirilmesini istiyeceği sanılmaktadır.

Armalı flama

Ankara Hipodromunun şeref tribünü bir şatoyu hiç andırmıyordu. Halbuki, tribünün üzerinde Pazar günü dalgalanan siyah, kırmızı ve beyaz renkli flama üzerindeki at başları ve nallarla tıpkı bir derebeyinin armasını andırıyordu. Nitekim Tarım Bakam ilk hafta çekilen bu flamayı görmüş ve "Sin, burayı yeni bir derebeyliği mi zannediyorsunuz?" diyerek hemen indirtmişti. Bu hafta Jokey Kulübü Kupası yarısı vesile edilerek meşhur flama şeref tribünü üzerine çekilmiş ve rahavetli dalgalanışı ile bütün Jokey Kulübü mensuplarının kalblerini haz ve memnuniyetle çarptırmıştı.

Yarışlar

Start ve starter

Geçen Cumartesi *günü,* vazifeli starter Cevdet Karataş'ın atının koştuğu yarışta startı gene Necati Ünsal - Tarım Bakanlığı yarış organizatörü, Handikapör, Muvasalat hakemi, Jokey Kaza Yardım Sandığı Şefi ve Yüksek Komiserler Heyeti raportörü ve yedek starter verdi. Akis'in geçen sayısında belirttiği gibi bu gibi vazifelilerin Tarım Bakanlığı tarafından tayin edilmesi gerekir. Mücbir hallerde, yalnız o koşu gününe mahsus olmak üzere Komiserler Heyeti de bu vazifelere tayinler yapabilirler. Yarıştan sonra hareketlerini ve esbabı mucibesini Yüksek Komiserlere bildirirler. İşte bu defa starter atı koştuğu için start vermekten imtina edince Komiserler Heyeti bu vazifeyi Necati Ünsal'a vermiş. Necati Ünsal'ın starterlik yapmasına muhtelif maniler vardı, bunlar gözönüne alınmadan böyle bir tayinin yapılması elbette ki, memnuniyet uyandıramazdı. Zira Necati Ünsal Handikapör ve muvasalat hakemi olarak, koşunun bitişini seyretmek mecburiyetinde idi. Bundan başka at yarışları nizamnamesi, kimsenin birden fazla vazife alamıyacağını açıkça belirtmiştir. Bu sebeple muvasalat hakemi, starter olamaz. Esasen buna lüzum da yoktur. Zira yedek komiser ve sabık starter Cevat Gürkan bu vazifeyi, en az Necati Ünsal kadar yapabilirdi. Fakat Necati Ünsal, illâ start vermek istiyordu ve bu isteğini yerine getirdi. Starterliği Giraud ahırına uğurlu geliyor olmalı ki, bu defa da yarısı Giraud'nun bir atı - Cantatrice - kazandı.

Başbakanın atları

Bu hafta yarış meraklıları Başbakan Menderes'e Iraktan hediye olarak gelen bir tayla bir kısrağın da yarışını seyrettiler. Atlar, henüz iklime intibak etmediklerinden ve idmanlarının lüzumu kadar ilerletilmemiş olmasından dolayı katıldıkları yarışlarda netice alamadılar. Cumhurbaşkanına hediye edilen atlardan Halif ise bir defa yarış kazanmağa ve müteaddit defa da dereceye girmeğe muvaffak olmuştu. Başbakanın atları dereceye girmemelerine rağmen güzel teşekkülâtı ve gövdesi beyaz zemin Özerine kırmızı yuvarlaklardan, kolları kırmızı ipekliden son derece zarif formaları ile meraklıların büyük alâkasını topladı.

Türkiye Jokey Klübü

Sonbahar Atyarışları

B U H A F T A

KARACABEY ve ATIF ESENBEL

K o ş u l a r ı

ZENGİN PROGRAM

BÜYÜK İKRAMİYELER

ŞAMPİYON RENKLER

ve

J O K E Y L E R

Y a r ı ş l a r

26 Kasım Cumartesi saat 13 de

ve

27 Kasım Pazar saat 12,45 de BAŞLAR

Ankara Hipodrom
Müdürlüğü

her hesap sahibine bir EV
MUHABANK